

Zabrinuti ste za performanse stativa?

190CX
Manfrotto carbon fibre
radi to bolje.

cevi od 100% karbon fibera -
ostali delovi od magnezijuma -
sistem brzog postavljanja
centralnog nosača

Manfrotto

190x.manfrotto.com

Za više informacija:
RefotB, Pčinjska 17, 11000 Beograd, t. 011 2456151, 308 7004, f. 011 446 0234, e-mail: info@refot.com

AUTORSKO PRAVO | PHOTOSHOP CS4-II DEO | NOV KONKURS | POČETNIČKE GREŠKE

ReFoto

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | BROJ 55 | JANUAR 2009 | WWW.REFOTO.CO.YU

Dragiša Radulović

Portreti umetnika

Canon 5D

Mark II

Nova zvezda

Foto-albumi

Nikon D3x

Moć piksela

Olympus

12-60 mm SWD

50-200 mm SWD

ISSN 1450-6394

DIN 250
K. M. 8
KUNA 34
DEN. 250
EVRA 4

Portret

Naučite da koristite svetlo

**Epson Stylus
Photo R2880**

HDR
Mogućnost nemogućeg

Finale konkursa

Autoportret

Najbolja digitalna fotografija

Lowepro
 Predstavljamo vam
 mali deo naše ponude

Nova dimenzija mobilnog poslovanja

- Terenska prodaja
- Udaljeni magacini
- Popisi
- Showroom
- Izveštaji

AB Soft poslovni informacijski sistemi

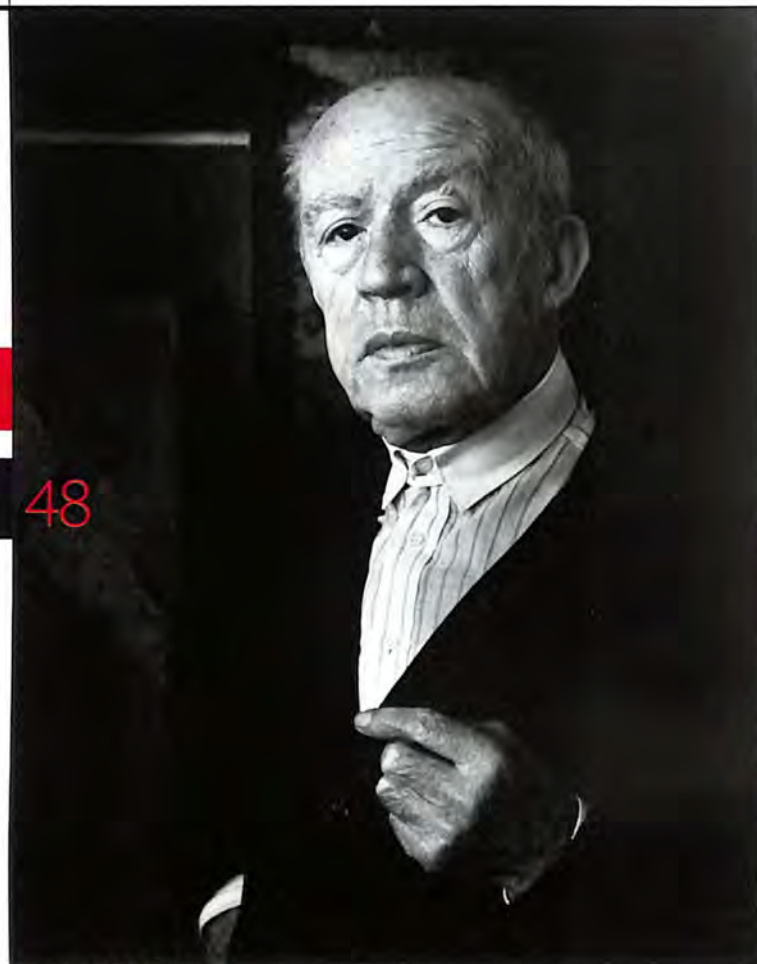
- Savremeni ERP informacijski sistemi
- Upravljanje ljudskim resursima
- Web aplikacije
- Mobilni uređaji
- Proverena platforma - MS SQL Server

Microsoft
 GOLD CERTIFIED
 Partner

ABSoft

STALNE RUBRIKE

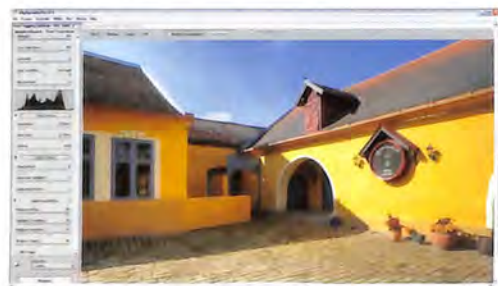
- 4 **U FOKUSU**
Mistična atmosfera hotela kao osnova za zanimljiva fotografska razmišljanja
- 8 **AKTUELNOSTI**
Najave, konkursi, izložbe, knjige
- 14 **MOJE ISKUSTVO**
Pogledajmo vaše snimke kako bismo došli do elemenata neophodnih za dobru fotografiju
- 30 **PRAKSA NA DELU – SNIMANJE PORTRETA**
Čudni nazivi postavki svetla podstiču na razmišljanje o fotografisanju čoveka
- 38 **POPULARNA ISTORIJA FOTOGRAFIJE**
Period mira između dva svetska rata doveo je do razvoja fotografije u svetu, pa i nekadašnjoj Čehoslovačkoj
- 46 **VEB-KONKURS**
Učestvujte i vi na inspirativnom i odličnom konkursu "Black&White Spider Awards"
- 54 **TEME: AUTORSKO PRAVO**
Kako da zaštitite svoja prava, kao autor – fotograf i vlasnik vaših fotografija
- 58 **FOTO-KINO I VIDEO SAVEZ VOJVODINE**
Kako to izgleda kada osnovna foto-organizacija preuzme na sebe i funkciju ugašenih klubova i brigu o autorima
- 86 **FOTO-KOMENTAR**
Sve je manje kritika na tehnički kvalitet fotografija, ali kadar je još uvek problematičan
- 92 **KONKURSI**
Počinje nov konkurs časopisa *Refoto* s temom "Svet u fokusu"
- 96 **PISMA ČITALACA**
Iako pisanje pisama nije toliko popularno, ipak ima nekoliko zanimljivih

© DRAGIŠA RADULOVIĆ

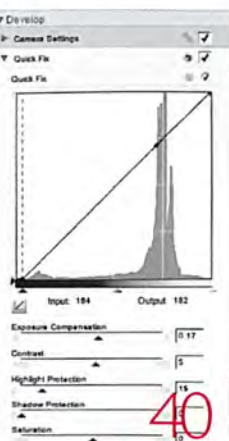
© MILAN ŽIVKOVIĆ

FOTO-ŠKOLA

TEHNIKE FOTOGRAFISANJA, DIGITALNA OBRADA

- 40 **CAPTURE NX2**
Ovaj program može vam uštedeti puno vremena u radu kod kuće
- 42 **DIGITALNA OBRADA**
Kako da napravite fotografije visokog dinamičkog raspona

© SINIŠA BUBNJEVIĆ

FOTOGRAFI

- 48 **DRAGIŠA RADULOVIĆ**
"Portreti umetnika"
- 18 **FINALE KONKURSA**
"Najbolja digitalna fotografija" i "Autoportret"
- 24

78 | 74

TEHNIKA

FOTOTEHNOLOGIJA, SKENERI, ŠTAMPAČI

- 62 **NOVITETI**
Novi D-SLR fotoaparati, projektori, štampači...
- 64 **CANON EOS 5D MARK II**
Nov Canon donosi do sada neviđene i čak neočekivane mogućnosti
- 68 **NIKON D3x**
Do sada najveća rezolucija CMOS senzora kod Nikona od 24,5 miliona piksela
- 72 **OLYMPUS 12-60 I 50-200 mm**
Nova linija "Olympusovih" objektivna profesionalnih karakteristika
- 74 **EPSON STYLUS PHOTO R2880**
Inkjet štampači s profesionalnim karakteristikama postaju pristupačni svima
- 78 **FOTO-KNJIGE I ALBUMI**
Čuvanje samo fajlova više nije u modi. Sada se fotografije ponovo gledaju u albumima
- 80 **ADOBE PHOTOSHOP CS4**
Kako izgleda rad s novim, do sada nezamislivim, alatima kakav je Content Aware Scaling
- 82 **LEGENDE KOJE TRAJU**
Nikon F – fotoaparati koji je obeležio epohu

© GULER SALIH, TURKEY

© VIKTOR BILIC

NASLOVNA STRANA

PRVA NAGRADA KONKURSA "NAJBOLJA DIGITALNA FOTOGRAFIJA"
© SLAVICA DEJANOVIĆ, TEMERIN, "DOLLS HAVE DREAMS TOO"

KREATIVNA KRIZA

Svakoga dana na televiziji ili radiju možete čuti prognoze, ili bolje reći pretnje, raznoraznih političara kako ćemo u sledećoj godini morati štedeti (pitanje je samo od čega). Kažu, eto, država će prva postati štedljiva, tj. štedeće na nama, a mi treba da se ugledamo na nju i da štedimo na sebi. Hm, baš zanimljivo! No, na represivne mere smo se odavno navikli ("Ništa novo u državi Danskoj"). Svetska kriza očigledno je tema broj jedan i kod nas, pa bi možda bilo interesantno pogledati kroz istoriju kako se svet izborio s prošlom krizom. U globalu, nije se dobro izborio jer je rezultat krize bio Drugi svetski rat, ali pogledajte šta se u to vreme dešavalo u umetnosti. Ukratko, ona je cvetala i to razdoblje od nekih dvadesetak godina moglo bi se nazvati najrevolucionarnijim i najkreativnijim u istoriji savremene umetnosti: nadrealizam, kubizam, avangarda, novi objektivizam, počeci ekspresionizma, realizam... brojni -izmi koji su ostavili neizbrisiv trag na sva kasnija umetnička delovanja. Možda će neko reći da je dvadeset godina predugo i da realna kriza nije trajala toliko, što je tačno, ali umetnost ima tu moć da mnoge stvari predvidi. Osim predviđanja, reagovanje, komentarisanje i socijalno-političko angažovanje jednako su važni, a sve grane umetnosti tog doba bile su baš u tom duhu. Nova kriza je otpočela, barem tako kaže magična kutija u boji koja govori, pa je logično očekivati da će umetnost opet da procveta. Oduvek se govorilo da nema velike umetnosti bez patnje i bola.

Čemu sad ovaj dugački, crni uvod, pa nećemo valjda da živimo kao prosjaci da bismo imali odlične fotografije. Ne, naravno, samo je važno ne utopiti se u opšti trend krize i kuknjave, već je iskoristiti da kroz kreativno

izražavanje iskažete svoj stav, mišljenje, ideju... Možda će ova krizna godina biti idealna prilika da malo manje pričamo o preskupoj foto-opremi koja vam donosi, koliko radosti, toliko i briga. Ono što čini jedno kreativno delo vrednim i trajnim jeste ideja koju nosi, a ne način na koji je nastalo. "Fotoaparati ne čine fotografa" jeste teza koju svim srcem podržavam, a slobodan um i neograničena kreativnost nešto na čemu insistiram. Već sam nekoliko puta rekla da vi, naši čitaoci, rastete zajedno s nama, što je dokazala i ova prethodna godina u kojoj smo se upustili u mesečno izdanje. Konkursi, tradicionalno, jesu najuzbudljiviji. Sva tri smo priveli kraju. Jedan, "Praksa na delu", završio se do sada najuspešnijom izložbom na koju su čak i izbirljivi Italijani iz kompanije "Epson" bili ponosni. Opet su s nama i ove godine, što je najbolja potvrda njihovog zadovoljstva. I druga dva konkursa jednako su kvalitetna, puna interesantnih i maštovitih fotografija. Na našim konkursima mogli bi nam pozavideti i mnogi svetski časopisi, a nadam se da će najnoviji konkurs, najveći do sad, biti veliki podstrek za sve vas. Nemamo nameru da se mnogo bavimo svetском krizom, već isključivo dobrim fotografijama, pričama o tim istim fotografijama i malim, ali vrednim, savetima kako do njih doći. Naš rukopis vam je poznat, a mi bismo voleli da vam pomognemo da izgradite svoj i da ga kroz *Refoto* pokažete celom svetu.

IVANA BREZOVAC
ivana.brezovac@refoto.co.yu

OSNIVAČ I IZDAVAČ REFOT B, Beograd, Pčinjska 17

DIREKTOR Petar Vukadinović

CENA pojedinačnog broja 250 dinara

žiro-račun 255-0009780101000-19

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK mr fot. Ivana Brezovac

IZVRŠNI UREDNIK Milan Živković, milan.zivkovic@refoto.co.yu

UREDNIK TEHNIKE Boris Bjelica, boris.bjelica@refoto.co.yu

REDAKCIJA mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović, Miroslav Nikoljajić, Imre Szabó, Goran Malić, Tomislav Peternek

SARADNICI Vojin Mitrović (Pariz), Jelena Matić, Igor Ilić, Marija Milovanović-Maksimović, Radomir Maša Dikosavljević, Zoran Imsiragić, Dejan Stojanović, Nenad Petrović

TEHNIČKA REDAKCIJA I DIZAJN Sanja Kovačević, Isidora Bojović

LEKTOR Biljana Gordić

MARKETING mr fot. Dragan Pavlović, dragan.pavlovic@refoto.co.yu

REFOTO, tel. 011/744-9641; 744-9642; faks. 011/4460-234

ŠTAMPA Štamparija "Politika AD", Beograd

PRE-PRESS REFOT B - Rukopisi i priloge se ne vraćaju.

E-POŠTA: info.refoto@refoto.co.yu

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna Biblioteka Srbije, Beograd

77

FOTO: časopis za kulturu fotografije/glavni i odgovorni urednik Ivana Brezovac - 1996, br. 1 - Beograd (Pčinjska 17); Refot B, 1996 - (Beograd Politika) - 30 cm

Od br. 4/2001 štampa se latinicom, a naslov je Refoto. - Varijanta naslova: Refoto ISSN 1450-6394 = Foto (Beograd) COBISS.SR-ID 117858055

DRAGAN DROBAC,
ŠID, "YOUR ABSENCE,
MY EMPTINESS"

"Fotografija je nastala u Motelu "Adaševci" gde trenutno radim na recepciji (fantastično mesto za neki nov film Džima Džarmuša). Kao motiv, privukao me je prostor šturo osvetljenog hodnika s cikcak zidovima. S desne strane nalazi se ogledalo i u njemu moj odraz."

Pomalo se bavim i muzikom, nekom ličnom vizijom eksperimentalne elektroakustike, a atmosfera na fotografiji asocira na moju pesmu "Your absence, my emptiness". Odatle i naziv, znam da nije na srpskom. Na računaru je malo doteran kontrast i pojačana boja (Nikon Picture Project, Photoshop)."

Dragan Drobac ima dvadeset pet godina. Za fotografiju se zainteresovao kao srednjoškolac. Posle gimnazije završio je kurs fotografije na novosadskom Otvorenom univerzitetu. Od opreme koristi Nikon D50 i objektiv 18-55 mm. Planira da se uskoro "pojača" s objektivom 55-200 mm. Voli da eksperimentiše obrađujući fotografije jer nikad ne zna gde će ga ta igra odvesti. Konkurs "Autoportret" uticao je na njegov rad jer je po prvi put uveo ljudsko biće u fotografije. Takođe, veliki uticaj na fotografije koje je poslao na ovaj konkurs imali su i radovi hrvatskog fotografa Gorana Stilinovića. Izlagao je na nekoliko grupnih izložbi u Srbiji. Voli da fotografiše razne stvari: pomalo geometriju, da istražuje boje, tišinu, teksture... Velika mu je želja da se profesionalno bavi fotografijom.

U OVOM BROJU
PRIJATELJ RUBRIKE JE

U fokusu

NAJBOLJE FOTOGRAFIJE ČITALACA OVOG MESECA

BOŽIDAR DOŠENOVIĆ, BIHAĆ, "MELANHOLIJA"

"Evo jedne fotografije s "bresonovski" uhvaćenim momentom, ali kadriranom u filmskom maniru (braća Koen bi možda imali nekih zamerki, ali to je njihov problem). Fotografija je nastala u gradskoj kafani u koju, kroz velike prozore, ulazi odlično difuzno svetlo za fotografisanje (to se dobro vidi po senci koju vešalica

ostavlja na zidu). Dobro svetlo, zahvalna scenografija, modeli kao birani, i ostalo je bilo lako. Za snimanje ovakvih fotografija nije loše potrošiti malo para, pa osmisliti scenografiju, iznajmiti rasvetu, platiti modele... Fotografija je snimljena Nikonom D40x, s objektivom 18-55 mm postavljenim na 24 mm (u rukama Mandušića

Vuka svaka je puška ubojita). Fotoaparat je bio u "shutter priority" modu, 1/60 s, f/4,0, ISO 400."

Božidar Došenović rođen je 1981. godine u Bihaću. Živi i radi u Banjaluci, gde je završio Akademiju likovnih umetnosti - Smer grafika, na kojoj je upisao i postdiplomske studije. Pojeftinjenje foto-opreme omogućilo mu je da kupi D-SLR koji, ipak, pruža mnogo više mogućnosti za rad i bolji kvalitet fotografija, što dokazuje i objavljena fotografija.

WEB

MILKA MITROVIĆ, BEOGRAD, "AGE OF ROMANCE"

"Fotografija "Age of Romance" jedna je od mnogobrojnih nastalih u popodnevnom časovima letnje doko-lice, kada jedino u fotoaparatu uspevam da pronađem spas od dosade koja preti da me proguta. Sećam se da je stvaranje ove slike inspirisalo razmišljanje o nekim davnim vremenima u koje tako silno želim da se vratim i sanjarenje o dobu kada je romantika bila uobičajena i mnogo više cenjena nego danas. Obično se trudim da mi pozadine budu jednostavne, jer je onda lakše usredsrediti se na ono što je bitno na fotografiji - lik, figuru, pa i samu priču, baš kao što se ovde tamno telo ističe naspram belog zida i posteljine. Fotografija je tu da nas podseti da romantika ne mora da nestane i da ju je lako pronaći - samo ako to dovoljno želimo."

Rođena je 1988. godine u Beogradu. Studira engleski jezik i književnost na Filološkom fakultetu. Fotografijom se amaterski bavim već nekoliko godina - iz zadovoljstva tek. To je ispunjava, opušta, približava nekim drugim svetovima i realnostima. Ne misli da je fotografija tu samo da zamrzne jedan delić sekunde u našim životima i sačuva ga zauvek, već i da prenese naše misli, poruke, snove, želje, osećanja. Najviše se oslanja na svoju kreativnost i osećaj. Lako veruje da su njeni radovi daleko od tehničkog savršenstva, lični pečat se oseća na svakoj.

IVAN PETROVIĆ, IVANJICA, "MAGLA"

"Fotografija je snimljena u mestu zvanom Mokro, na putu od Šavnika ka Žabljaku. Došao sam pre svanuća i jednostavno čekaio momenat. Mesto je inače poznato po padavinama i magli, pa otuda verovatno i naziv Mokro. Ceo kraj bukvalno je opkoljen gustom šumom i prelepim pašnjacima. Da klima i vremenski uslovi opravdavaju ime, shvatio sam već posle petnaestak minuta boravka u šumi. Velika vlažnost vazduha za čas je orosila i mene i opremu. Iskreno, ne sećam se da sam se ikad tako smrcao kao tog jutra. Snimljeno je Nikonom D3 koji je odlično savladio ove teške uslove. Vremenske prilike tako su se brzo menjale da sam stigao da napravim svega nekoliko fotografija."

Ivan Petrović Ipe rođen je 1966. u Ivanjici. Živi i radi kao fotoreporter dnevnog lista Dan, a fotografije mu se redovno objavljuju i u dva ruska časopisa Most magazin i Ruska adriatika, kao i u Nacionalnoj geografiji za decu - izdanje za Crnu Goru.

IVAN JOVANOVIĆ, BEOGRAD, "LETEĆE ZVEZDE"

"Fotografija je nastala na poslednjem velikom aeromitingu u Beogradu, koji je održan 19. oktobra 2008. godine. Akrobatska grupa "Leteće zvezde" tradicionalno nastupa na avionima Super Galeb G4."

Rodio se 1976. u Valjevu, a u Beogradu živi od dolaska na studije, 1995. godine. Završio je novinarstvo na Fakultetu političkih

nauka. Fotografijom se bavi skoro četiri godine. Najduže se družio s fotoaparatom Fuji S5500, a od januara 2008. godine snima Nikonom D80 i objektivom 18-200 mm. Član je Foto-kluba "Beograd" i Foto saveza Srbije. Kao izlagač učestvovao je na domaćim konkursima pod patronatom FSS-a i FIAP-a, kao i na izložbama u organizaciji časopisa Refoto. Novinar je Prvog programa Radio Beograda. Fotografije je objavljivao i u našoj dnevnoj štampi preko Agencije "BETA", gde je jedno vreme radio kao novinar i imao priliku da najdirektnije poveže interesovanje za dokumentarnu fotografiju i novinarski posao od kog živi.

HP preporučuje Windows Vista® Business.

BOJE NA
EKRANU
SU STVARNE.

Prikažite prave boje! Nabavite novu HP Elitebook 8730w mobilnu radnu stanicu sa DreamColor tehnologijom koju nudi samo HP. Ovaj notebook izuzetnih performansi poseduje napredni LED ekran dijagonale 17" sa pozadinskim osvetljenjem, koji prikazuje više od 15 miliona boja, i Intel® Centrino® 2 with vPro™ technology. Sada možete biti sigurni da će Vaš finalni proizvod u prirodi izgledati baš kao što ga vidite na ekranu.

hp.co.yu/prave-boje

STVARNO
LIČNI
RACUNAR.

©2008 Hewlett-Packard Company, L.P. Sva prava su zadržana. Celeron, Celeron Inside, Centrino, Centrino Inside, Core Inside, Intel, Intel Logo, Intel Atom, Intel Atom Inside, Intel Core, Intel Inside, Intel Inside Logo, Intel Viviv, Intel vPro, Itanium, Itanium Inside, Pentium, Pentium Inside, Vii Inside, vPro Inside, Xeon, and Xeon Inside are trademarks of Intel Corporation in the U.S. and other countries. Microsoft and Windows are U.S. registered trademarks of Microsoft Corporation. Windows Vista is either a registered trademark or trademark of Microsoft Corporation in the United States and/or other countries. Neke od mogućnosti koje nudi Windows Vista dostupne su samo uz napredan ili dodatni hardver. Za detalje pogledajte www.microsoft.com/windowsvista/getready/hardwarereq.mspx i www.microsoft.com/windowsvista/getready/capable.mspx. Windows Vista Upgrade Advisor sam može pomoći da ustanovite koje mogućnosti Windows Vista ne će raditi na vašem kompjuteru. Da biste preuzeli ovu alatku, idite na www.windowsvista.com/upgradeadvisor. Dostupnost proizvoda nije zagarantovana.

PRAKSA NA DELU I
DIDŽIGRAFIJA

**FINALE KONKURSA ČASOPISA REFOTO I
KOMPANIJE "BS PROCESOR" I "EPSON"
PREZENTACIJA PROCESA DIDŽIGRAFIJE**
10 – 13. 12. GALERIJA "O3ONE", BEOGRAD

Galerija "O3ONE" bila je tesna na dodeli nagrada finala konkursa "Praksa na delu". Sada, na kraju prve runde, možemo reći da je sve bilo dobro: izbor tema, vaša

brzina i maštovitost prilikom odgovora na temu, a iznad svega tu su bile i više nego dobre nagrade – tri glavne i još devet veoma vrednih pohvala koje su obezbedili pokrovitelji konkursa: korporacija "Epson" i preduzeće "BS Processor". Najlepša stvar sigurno je mladost skoro svih nagrađenih autora, tako da su nagrade otišle u prave ruke. Već ste videli da smo uradili i kalendar s fotografijama dvanaest nagrađenih,

a ono što nismo pominjali jeste da je kompletna izložba napravljena po principima didžigrafije (izbor papira i štampača – nedostaje im samo jedan suvi žig da to i postanu). Iako ste do sada videli samo priču o tome šta je u osnovi didžigrafija, mnogo toga dešavalo se u tišini jer nismo bili sigurni da će se uspešno završiti do otvaranja izložbe. Na inicijativu Renata Vinčentija iz "Epson" Italije i beogradskog preduzeća "BS Processor", počeo je rad na realizaciji prvog Digigraphie Box kompleta i registracije prvog autora koji će imati pravo da svoja dela nazove didžigrafijama. U Srbiji je ta čast pripala Milanu Živkoviću, izvršnom uredniku našeg časopisa. Didžigrafi komplet sadrži: CD sa certifikatima, knjižicu uzoraka materijala i emboser. To je sprava kojom se stavlja specifični suvi žig po kojem se prepoznaju dela nastala ovim specifičnim postupkom.

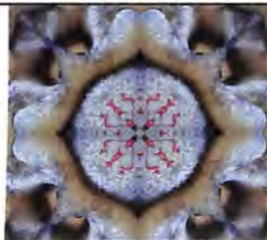
I. BREZOVAC

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

JOSIF RASPOPOVIĆ
17 – 31. 12. GALERIJA CENTRA ZA KULTURU –
GRADAC, RAŠKA

Na izložbi će biti predstavljeno 24 fotografije formata 70 x 50 cm. "Josif ima drugačije oko ... ono što on vidi kroz objektiv, pretvori u neku svojevrsnu bajku i donese nam nov oblik

viđenja. Za tako nešto potrebne su ideja i hrabrost. Verujem da sam samo jedan od mnogih koji uživa u Josifovim fotografijama." (iz kataloga izložbe).

REAL LANDSCAPES

THOMAS WREDE
19. 1 – 5. 2. GALERIJA "REMONT", BEOGRAD

Thomas Wrede uvek se nanovo vraća konstruisanoj stvarnosti, poimanju njenih slojeva i asocijacijama, na taj način hvata se u koštac sa jednom od velikih tema fotografije: pitanjem snage fotografske kopije. U seriji "Seascapes" on u tradiciji romantičnih pejzaža zahvata

svetlost i širinu i konfrontira posmatrača s njegovim intimnim slikama čežnje. Aktuelna serija "Real Landscapes" upečatljivo spaja sve te aspekte, oni iritiraju i izazivaju bez potrebe za vrednovanjem. Naprotiv, oni nam otvaraju nov horizont za promišljanje. Posmatramo usamljene kuće, naselja, gradilišta ili kamp-prikolice u pejzažima koji nam oduzimaju dah i čije konture ocrta svjetlost. Pejzaž se čini velik i širok na panoramskom snimku, dok su

kuće male i krhke. Skoro da planine prete snagom prirode. Tek ponovni pogled na fotografiju otkriva umetnikovu režiju. Male maskote smestio je u prirodni ambijent. I dok oko luta između mikro i makroplanova, posmatraču se nameće saznanje: čovek je paradoksan, on je taj koji kontaminira pejzaž, a ostvarivanje čežnje za neditnutom prirodom je samo san. (Iz teksta o izložbi, Margret Uhrmeister, Galerie Wagner + Partner, Berlin).

KONKURS

PRIPREMILA:
MARIJA MILOVANOVIC-MAKSIMOVIC
ISIDORA BOJOVIC

14. MINIJATURE "4 APRIL",
NOVI BEOGRAD

PATRONAT: FIAP 2009/008
Rok: 14. 2. 2009.
Sekcije: kolor-print i crno-beli print.
Format: 10x10 cm, 7x10 cm, 10x7 cm na paspartuu veličine 13x18 cm.
Četiri fotografije po sekciji.
Kotizacija: jedna sekcija 15 evra, dve – 20 evra.
Adresa: Vojislav Mitrić, AFIAP, ESFIAP, Tošin bunar 147 II/F, 11070 Novi Beograd.
E-pošta: foto_klub@yahoo.com.

2. MEĐUNARODNI SALON
FOTOGRAFIJE "BOR 2009"

PATRONAT: FSS 2009/010, FIAP 2009/020, PSA, ISF 05/2009
Rok: 16. 2. 2009.
Teme: a) Slobodna; B) "Žena".
Četiri fotografije po temi.
Format: digitalni, na CD-u, 20x30 cm, 300 dpi.
Kotizacija: 15 evra za jednu sekciju, 20 za dve. Za članove FSS-a 800 dinara za obe sekcije.
Radove slati na adresu: Zoran Mojsin, Albanske spomenice 5/38, 19210 Bor.
Tel. +381 19 424 202, e-pošta: photoclub202@gmail.com, www.photoclub202.com.

24. MEĐUNARODNI SALON
EKOLOŠKE FOTOGRAFIJE,
SLOVAČKA

PATRONAT: FIAP 2009/011
Rok: 6. 2. 2009.
Tema: "Priroda, drvo, šuma – ekologija"
Sekcije: crno-beli print i kolor-print.
Format: print s dužom stranom od 40 cm.
Kotizacija: 10 evra za obe sekcije, za dva ili više autora koji šalju zajedno po 8 evra.
Radove s prijavom i kotizacijom slati na adresu: Fotosalon Strom, M Karol Klvacek, Nam. Slobody 10, SK-03401 Ružomberok, Slovakia
www.fotostrom.eu, e-pošta: fotostrom@centrum.sk.

HOMEWORK

"FUTRO" KREATIVNA AGENCIJA
26. 12. 2008 – 10. 1. 2009. GALERIJA "O3ONE", BEOGRAD

Na izložbi će biti predstavljeni nagrađeni i komercijalni radovi kreativne agencije "Futro". Projekti su iz domena dizajna vizuelnih komunikacija, od korporativnog dizajna, advertajzinga, kulture, dizajna časopisa i magazina, dizajna ambalaže, logotipa, vizuelnih identiteta, do fotografije i ilustracije. Biće predstavljeno preko 60 projekata, među kojima su: Shadow Museum, kampanje za

Worx, Comme Des Garçons, Free Zone Festival, X6D bioskop u 6 dimenzija, magazini *Mars*, *Faar*, *Fame* i ostali. "Futro" kreativnu agenciju osnovao je višestruko nagrađivani beogradski dizajner Slavimir Stojanović pre pet godina u Ljubljani, a od ove godine "Futro" se kompletno preselio u Beograd i danas ima šest članova. Prošle godine, urednici Izdavačke kuće "Taschen" Šarlot (Charlotte) i Peter Fiel (Peter Fiel) uvrstili su

Homework

ovu agenciju u listu sto najboljih dizajn studija u svetu.

ISTARSKI DNEVNIK

3. 12. 2008 – 15. 1. 2009. ARHIV
TOŠO DABAC, ZAGREB

Na izložbi su predstavljene fotografije koje je poznati hrvatski fotograf snimio od 18. februara do 13. aprila 1946. godine po nalogu jugoslovenske vlasti za

određivanje granice između Italije i tadašnje Jugoslavije. Fotografije prikazuju istarske majke u crnini, grobove palih partizana na Učki, parole ispisane po selima, zatim pan-

orame gradića i pejzaža, kao i portrete. Pored ovih, predstavljene su i fotografije iz drugih ciklusa.

IZMEĐU VIĐENOG, ZNANOG
I FOTOGRAFISANOG

DRAGOSLAV MIRKOVIĆ,
23. 12. 2008 – 15. 1. 2009.
GALERIJA "ARTGET", BEOGRAD

Kao znamenita mesta morskog pejzaža Dragoslav Mirković uokviruje slučajne nanose kamenja ili ukotvljene čamce bez putnika i ribara, pa fragmente jedrilica, barki i kamenih dokova i zamršenih mreža. Ako je ono što se vidi identično onome što je fotografisano, onda su fotografi-

je Dragoslava Mirkovića udahnule nov život večnosti svemu što je prolazno. Fragmentarne i slučajne scene, zahvaljujući njegovim fotografijama, sada mogu trajati u nedogled... Kao fotograf, on je u Boku Kotorsku poneo ne samo svoj fotografski pribor, različite objektivne i sve druge alate, već

sva svoja prethodna iskustva gledanja drugih fotografija, koja je kombinovao s produbljenim poznavanjem kompozicije pejzaža.

M. TODIĆ

PARIS PHOTO 2008

NOVEMBAR, 2008, PARIZ, FRANCUSKA

Na ovogodišnjoj, dvanaestoj po redu manifestaciji "Paris Photo" počasni gost bio je Japan. Dela moderne i savremene fotografije od sto sedam izlagača videlo je preko trideset sedam hiljada posetilaca. Gostovanjem sto trideset japanskih autora prikazane su fotografije sa, kako istorijskim, tako i savremenim likovnim aspektom. S druge strane, autori su izrazili zadovoljstvo uspešnom organizacijom, kojom su im omogućeni brojni bitni kontakti s potencijalnim kupcima, kao i kolekcionarima. Bez obzira na aktuelnu finansijsku krizu, fotografi-

je su se prodavale po cenama koje su dostizale i 15.000 evra. Prema marketinškim statistikama, očigledno je da su stare fotografije ponovo "u modi", pa je, na primer, fotografija Talbota prodata za 50.000, Fentona za čak

65.000 evra, a cena fotografije Fredericka H. Evansa dostigla je 125.000 američkih dolara! Radovi aktuelnih fotografa prodavani su po cenama koje su varirale između nekoliko hiljada do nekoliko desetina hiljada evra (dve kopije Eikoh Hosea vrede su 24.000 evra). Pobjednik ovogodišnje manifestacije "Paris photo" je kineski autor Jao Lu (Yao Lu), koji je osvojio glavnu nagradu od 12.000 evra. Jao Lu je kineski umetnik i fotograf koji radi i kao predavač u Ateljeu za fotografiju, u okviru Centralne akademije lepih umetnosti u Pekingu. www.parisphoto.fr.

YAO LU

FOTOGRAFIJA U TRAVNIKU

Asocijacija za umetničku fotografiju BiH u saradnji s grupom "Fot" iz Travnika i Zavičajnim muzejom "Travnik" organizovali su treću po redu izložbu "Fotosafari Travnik 2008". Na izložbi su se predstavili 32 autora iz cele BiH sa 122 umetničke fotografije koje su nastale tokom foto-safarija u Travniku i njegovoj okolini. Dodeljene su nagrade za najbolja ostvarenja. Amer Kapetanović dobitnik je prve nagrade za najbolju kolekciju fotografija, dok su druga i treća nagrada pripale Nadi Mukić i Mirsadu Mujanović. Prve tri nagrade za najbolju fotografiju osvojili su Igor Sivjakov (prva), Monika Andrejaš (druga) i Imrana Kapetanović (treća nagrada). Pohvale za fotografiju dobili su: Ozrenka Fišić, Gabrijela Andrejaš, Mirko Adžaić, Mehmed Doglog i Siniša Skenderija za kolekciju fotografija.

H. ŠLJIVO

ZDESLAV TAJIC

ISTORIJA SRPSKE FOTOGRAFIJE 19. VEKA NA NAUČNIM SKUPOVIMA

U protekla dva i po meseca, fotograf i istoričar fotografije Goran Malić, učestvovao je na tri naučna skupa sa tri različite teme iz istorije srpske fotografije 19. veka. Prva dva Malićeva stručna rada, posvećena su Đorđu M. Stanojeviću. Rad pod nazivom "Nova razmatranja doprinosa i uloge Đorđa M. Stanojevića u srpskoj fotografiji na prelomu XIX i XX veka" prezentovan je na naučnom skupu "Đorđe Stanojević, život i delo" (povodom 150 godina od rođenja) u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, ogranak u Novom Sadu, od 10 do 11. 10. 2008. godine. "Poreklo, sadržaj i odjek albuma "Srbija u slikama" Đorđa M. Stanojevića" pročitan je na mini-simpozijumu "Đorđe M. Stanojević (1858-1921.)" na Institutu za fiziku u

Zemunu 14. 11. 2008. Na simpozijumu "Fotografija od Janeza Puharja do prve svetovne vojne" održanom u Gorenjskom muzeju u Kranju (Slovenija) 27. 11. 2008. Malić je prezentovao rad na temu "Razdoblje dagerotipije u srpskoj fotografiji od 1839 do 1855."

ANASTAS JOVANOVIĆ, "AUTOPORTRET", 1841., DAGEROTIPIJA, NARODNI MUZEJ, BEOGRAD. (EKSKLUZIVNO PRVO OBJAVLJIVANJE PREMA ORIGINALU)

IZ PLANINE

Foto-sekcija HPD "Mosor" organizovala je izložbu planinarskih fotografija u prostorijama Fotokluba "Split". Na konkurs se javilo 77 autora sa 787 fotografija, od kojih je stručni žiri izabrao 93 za postavku izložbe. Prvu

2. 12. 2008 – 14. 1. 2009.
FOTO-KLUB "SPLIT"

nagradu dobio je Darko Bakšić iz Zagreba; drugu Husein Šljivo iz Prozora; treću Dražen Mimica iz Omiša, a Boris Krstinić iz Zagreba dobio je nagradu za temu: "Životinje u planini".

H. ŠLJIVO

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA BEOGRADA I PARIZA NEBOJŠA BABIĆ I VENSIJAN VERGETEN

16. 12. 2008 – 17. 1. 2009. FRANCUSKI KULTURNI CENTAR, BEOGRAD

Umetnik iz Srbije, Nebojša Babić, boravio je nedelju dana u Parizu 2008. godine. Nebojši je nedostajao Beograd, pa je fotografisao mesta, događaje, scene i ljude koji su ga podsećali na

njega. Iste godine, istog meseca, ali druge nedelje, umetnica iz Francuske, Vensijan Vergeten posetila je Beograd i fotografisala grad i njegove žitelje objektivom "nostalgičnog" posmatrača.

Fotografije Nebojše i Vensijan zajednički čine izložbu "Primenjena nostalgija". Ovaj projekat zamišljen je kao serija zajedničkih izložbi dva eminentna fo-

tografa, jednog iz Srbije i jednog iz zemlje predsedavajuće EU. Prva izložba, održana u septembru 2007. godine, predstavila je sličnosti Beograda i Lisabona, a nakon Pariza, Beograd će se uporediti s Pragom, budući da Češka Republika predsedava EU u prvoj polovini 2009. godine. Nosilac ovog projekta je Kabinet potpredsednika Vlade Republike Srbije, uz podršku Evropskog pokreta u Srbiji, Ambasade Republike Francuske u Beogradu i Srpskog kulturnog centra u Parizu.

NEBOJŠA BABIĆ

KONKURS

6. BIJENALE PHODAR 2009, BUGARSKA

Rok: 14. 2. 2009.

Kolor i crno-bele fotografije. Sekcije: 1) kolekcije 5 do 12 fotografija; 2) pojedinačne fotografije, do 5 radova; 3) foto-škola – za autore koji još studiraju ili su na početku karijere.

Format: 25 do 50 cm na dužoj strani. Radove slati i u digitalnom obliku na CD-u radi objavljivanja u katalogu.

Kotizacija: 20 evra
Adresa: P.O. Box 55, 1510 Sofia, Bulgaria.

www.phodar.di.bg, e-pošta: antoanbo@mail.bg.

25. MEĐUNARODNI KONKURS FOTOGRAFIJE, SAN MARINO

PATRONAT: FIAP 2009/003

Rok: 13. 2. 2009.

Sekcije: crno-beli print, kolor-print, slajd ili digitalni fajl generalna, slajd ili digitalno priroda. Format: print do 40x45 cm, slajd 5x5 cm, digitalni fajl 1.024x768 piksela, JPEG, na CD-u, ne veći od 700 KB.

Kotizacija: 15 evra jedna sekcija, svaka sledeća 5 evra.

Adresa: 25. concorso Fotografico Internazionale, Ufficio di Stato per il turismo, Palazzo del turismo, 47890 Repubblica di San Marino.

Info: www.visitsanmarino.com, e-pošta: promozione.turismo@pa.sm.

33. GREATER LYNN MEĐUNARODNA IZLOŽBA KOLOR-FOTOGRAFIJE, USA

PATRONAT: FIAP 2009/008, PSA

Rok: 14. 2. 2009.

Sekcije i format: kolor-slajd 5x5 cm i kolor-digitalni fajl 1.024x768 piksela, do 2 MB. Registracija i predaja fotografija obavlja se on-lajn, na sajtu: <http://www.akactionphoto.com/electriclog/gipa/register00.php>. Kotizacija: 10 američkih dolara.

Slajdove slati na adresu: 33rd Greater Lynn International, Susan Mosser, FPSA, HonNEC, 173 Central Street, North Reading, MA 01864, USA.

ENCIKLOPEDIJA SRPSKOG NARODA I FOTOGRAFIJA

Na ovogodišnjem Sajmu knjiga predstavljena je "Enciklopedija srpskog naroda", u izdanju beogradskog Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva. Reč je o jednodomnoj knjizi tvrdog poveza, čiji je glavni i odgovorni urednik profesor dr Radoš Ljušić. U enciklopediju je uvršteno i 19 odrednica o fotografiji, što je daleko više nego u dosadašnjim izdanjima ovog tipa. Odrednice su: Branibor Debeljković, Ivo Eterović, Anastas Jovanović, Milan Jovanović, Dragoljub Kažić, Mirko Lovrić, Vojislav Marinković, Goran Malić, Tomislav Peternek, Sekula Medenica, Rista Marjanović, Miloš Pavlović, Žorž Skrigin, Vladimir Vlado Benčić, Florijan Gantenbajin, I. V. Groman, Miodrag Đorđević, Đorđe Knežević i Fotografija. Autori odrednica su fotograf i istoričar fotografije Goran Malić i profesor dr Branko Vujović, istoričar umetnosti.

GORAN MALIĆ, 25. 12. 2008 – 20. 1. 2009. MODERNA GALERIJA, LAZAREVAC

Pre tri godine u Galeriji "Artget" Goran Malić predstavio je seriju fotografija pod nazivom "Beograd: lični pogled, fotografije (1973 – 2005)". U pitanju su bile "lajf" fotografije koje svedoče o specifičnoj atmosferi i duhu Beograda u protekle tri decenije. Iako je slično koncipirana, izložba "Goran Malić, Izabrane fotografije 1973 – 2006" ne fokusira se samo na beogradske motive i situacije. Nijedan od predstavljenih prizora na Malićevim "lajf" fotografijama, po rečima istoričarke umetnosti Vesne Todorović, "nije samo ono

IZ KLUPE KA ZVEZDAMA

Izložba Nebojše Babića na kojoj su predstavljene portretne fotografije javnih ličnosti iz domena muzike, filma, umetnosti, sporta i kulture organizovana je na poziv profesora Radivoja Blagojevića, urednika Galerije "Kuloar" u okviru Matematičke gimnazije. Profesor Blagojević redovno informiše i dovodi svoje učenike u Galeriju "O3one", pokušavajući da im na taj način

proširi znanja i što više približi dela savremene umetnosti. On ih uči da razmišljaju, vide, shvate, osete, zavole ili kritički posmatraju umetničke radove... Zahvaljujući takvom, otvorenom pristupu u radu i edukaciji učenicima kreativne delatnosti i savremene umetničke tendencije postaju bliže... Izložba u Galeriji "Kuloar" podrška je takvom pristupu.

FOTO-KOLONIJA "UVAC 2008"

Foto-kolonija "Uvac" zamišljena je kao jedinstvena umetnička manifestacija čiji je zadatak da okuplja najbolje majstore fotografije koji bi fotografijom pričali o jednom zanimljivom, važnom i, nažalost, zaboravljenom kraju naše zemlje, na širokom prostoru Raške oblasti, od Novog Pazara i Peštera, preko kanjona Uvca, Mileševke i Lima, do drevnih manastira Mileševa, Davidoviće i drugih spomenika srednjovekovne kulture, rasejanih na prostoru Raške oblasti. Fotografije koje nastaju u Fotokoloniji "Uvac" govore o

istorijskom i kulturnom nasleđu Raške oblasti, prirodnim lepotama i načinu života i rada starorasašana. Tako će nastati jedno upečatljivo svedočanstvo o prošlosti, ali i o sadašnjosti kraja u kome je začeta stara srpska državnost i gde su dva veka stolovali kraljevi svetorodne dinastije Nemanjića. Ovo druženje fotografa, profesionalaca, ali i onih drugih koji vole da u prirodi uživaju kroz objektiv, trajaće tokom cele godine. Organizovano u manjim grupama ili pojedinačno, fotografi će biti u mogućnosti da provedu po nekoliko dana na ovim predivnim

G. BJELANOVIC

terenima u svim godišnjim dobima. Od snimljenog materijala priredena je izložba koju su videli Novovarošani i Prijepoljci, a u Beogradu će biti otvorena uoči Nove godine. Posebnu čast imali smo ove godine jer su učesnici Foto-kolonije bili ambasador Japana u Srbiji, Njegova ekselencija Tadaši Nagai, i ambasador Poljske, Njegova ekselencija Maćej Šimanski. Tako je prve godine Foto-kolonija "Uvac" imala međunarodni karakter. Nadamo se da će tako biti i ubuduće.

R. PRELIĆ

IZABRANE FOTOGRAFIJE 1973 – 2006

što nam se ukaže na prvi pogled – oku prijatna, skladna slika nekog stvarnog prostora, neke istinite situacije. Goran je atmosferom, svetlošću i njenim valerima, kadriranjem objekata unutar određenih međusobnih odnosa ukazao ne samo na postojanje konteksta – anegdotskog, pripovednog, poetskog." (Iz teksta Vesne Todorović, Refoto br. 33). Na

izložbi, koja je priredena povodom obeležavanja 40 godina umetničkog rada i 30 godina članstva u ULUPUDS-u, biće prikazano 40 fotografija.

AMBASADOR POLJSKE MACIEJ SZYMANSKI

N. PETROVIC

Iako pomalo neklasično koncipirana, stranica je izuzetno pregledna. Predstavlja dodatnu prezentaciju *Life* magazina (čiji detaljniji pregled preporučujem na <http://www.originallifemagazines.com>). Ova stranica nudi pregled miliona fotografija iz arhive *Life* magazina, od kojih većina nikada nije ni objavljvana, počev od sredine 19. veka do danas. Pored razvrstavanja po godini porekla, ponuđena su i ključna istorijska imena, događaji i mesta preko kojih se možete lakše orijentisati.

<http://images.google.com/hosted/life>

<http://www.da-fotohisa.si/si/studio/>

Glavna vrednost ovog sajta jeste, u stvari, u fenomenalnoj ideji koju prikazuje! Koristan i pregledan sajt za izuzetno dobro osmišljenu foto-organizaciju! Odličan je primer kako se udružiti s nekoliko fotografa, započeti posao i stvoriti reprezentativnu ponudu klijentima. U "ponudi" je nekoliko fotografa čiji se stilovi manje ili više međusobno razlikuju, prikazane su i mogućnosti produkcije i postprodukcije, kao i tačan cenovnik usluga i iznajmljivanja studija.

<http://www.dienacht-magazine.com/issues.html>

Još jedan nezavisan, tzv. "one-man" magazin o modernoj fotografiji. Lepo dizajniran, sa zanimljivom tipografijom i odličnim naslovnim stranama, ovaj nemački časopis sadrži primere iz oblasti fotografije (uglavnom mladih, ali i afirmisanih autora) i ilustracije. "Listanje" stranica dobro je osmišljeno i pruža opšti prikaz preloma. Za detaljniji prikaz časopis pruža i odličan blog (<http://dienachtmagazin.blogspot.com>) s vrlo zanimljivim linkovima.

FRANCUSKA

GALERIE VERDEAU - 17 RUE GAY
LUSSAC, PARIZ

18. 12. 2008 - 7. 2. 2009. "Portraits d'artistes. Les grandes figures du XXe siècle devant l'objectif". Na izložbi će biti predstavljene portretne fotografije vodećih umetnika XX veka autora: Willy Ronis, Eve Arnold, Robert Doisneau, Reinhart Wolf, André Villers, Inge Morath, Marc Riboud, Gisèle Freund i dr.

NEMAČKA

HELMUT NEWTON STIFTUNG -
JEBENSSTR. 2, BERLIN

30. 11. 2008 - 17. 5. 2009. Helmut Newton, "Fired". Izložba modnih fotografija iz šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka.

HAUS DER PHOTOGRAPHIE /
DEICHTORHALLEN - DEICHTORSTR. 1-2,
HAMBURG

21. 11. 2008 - 11. 1. 2009. Joe Maloney, Stephen Shore, Joel Sternfeld, Joel Meyerowitz, "New Color Photography".

VELIKA BRITANIJA

ATLAS GALLERY - 49 DORSET STREET,
LONDON

12. 11. 2008 - 31. 1. 2009. Robert Capa, "Sale of Vintage and Modern Prints".

HAMILTONS - 13 CARLOS PLACE,
LONDON

27. 11. 2008 - 17. 1. 2009. Irving Penn, "Food".

ITALIJA

FORMA CENTRO INTERNAZIONALE DI
FOTOGRAFIA - PIAZZA TITO LUCREZIO
CARO 1, MILANO

5. 12. 2008 - 11. 1. 2009. William Klein, "Contacts".

AUSTRIJA

GALERIE JOHANNES FABER -
DOROTHEERGASSE 12, BEČ

7. 1 - 21. 2. 2009. "Masterpieces of
Photography: Photographs 1850-1970".

AMERIKA

NATIONAL GALLERY OF ART -
CONSTITUTION AVENUE NW, WASHINGTON

12. 10. 2008 - 15. 3. 2009. Ansel Adams, Robert Adams, Alfred Stieglitz, "Oceans, Rivers and Skies".

18. 1 - 26. 4. Robert Frank, "The Americans".

HRVATSKA

MUZEJ MODERNE I SUVREMENE UMJET-
NOSTI, MALI SALON - KORZO 24, RIJEKA

12 - 28. 12. Nemanja Cvijanović, "Paying My
Electricity Bill".

SLOVENIJA

CANKARJEV DOM, MALA GALERIJA -
PRESERNOVA 10, LJUBLJANA

22. 12. 2008 - 18. 1. 2009. Kostja Gatnik,
izložba fotografija.

GALERIJA FOTOGRAFIJA - MESTNI TRG
11/1

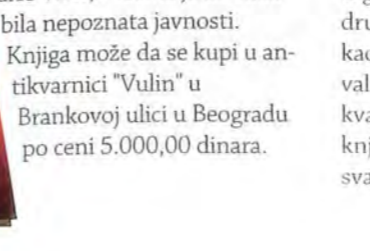
DO 30. 12. 2008. "Galerie Remixx. Graz. Fine
European Vintage Prints and Photo - Collages"
Man Ray, Rossler, Drtikol, Blossfeld, Herbert
Bayer, Irene Hoffmann, Madame d'Ora, Kitty
Hoffmann, Atelier Manassé. Graz art-photogra-
phy association, Baron Zichy, Drtikol, Inge
Morath, Schwarzkogler, Brus, Weibel and Muhl,
Skrein, Radax, Mapplethorpe, Saudek

Snežana i Dragan Vicić
POZDRAV IZ BEOGRADA
1895 - 1941, I i II

(Greetings from Belgrade)

/izdavač: ATELJE VICIĆ, BEOGRAD, 2008; /jezik: SRPSKI, ENGLJSKI; /format: 24,5 X 34 CM; 337 STRANA (PRVI TOM) I 399 DRUGI; OKO 1.300 KOLOR I CRNO-BELIH ILUSTRACIJA; /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM; /cena: 12.300; /mesto prodaje: BEOIZLOG, SRPSKA KNJIŽEVNA ZADRUGA, INICIJAL...

Kako su autori u uvodu istakli, "Stare razglednice Beograda primarni su slikovni izvor dokumentarne vrednosti koji daje mogućnost proučavanja razvoja grada, praćenja promena izgleda njegovih delova, uličnih frontova, pretvaranja pojedinih starih ambijentalnih celina u strukture savremenog grada." Namenjena, kako istoričarima i istoričarima umetnosti, tako i široj čitalačkoj publici, luksuznog dizajna i štampe, knjiga predstavlja svojevrsni istorijski pregled razglednica Beograda. Od prve, koja se pojavila krajem 1895. godine u izdanju Knjižare Velimira Valozića, autori su na zanimljiv način pratili istorijski i stilski razvoj razglednica koje danas predstavljaju jedno od retkih svedočanstava, ujedno i odlično vizuelno svedočanstvo o arhitekturi, ljudima, izgledu Beograda kojeg više nema. Zbog velikog broja razglednica, kao i njihove raznovrsnosti, knjiga je štampana u dva toma. U prvom tomu prikazana je pojava prvih ilustrovanih poštanskih karata i objašnjeni su različiti tipovi razglednica, a zatim predstavljene i tematski koncipirane razglednice: Panorame Beograda, Beogradska tvrđava i Kalemegdan, Dorćolski kvart, Varoški kvart, Knez Mihailova ulica. U drugom tomu nalaze se razglednice s prikazima kvartova kao što su: Savamala, Palilula, Terazije, Vračar. Ispod svake razglednice nalazi se naziv motiva koji prikazuje, izdavač, godina izdanja, kao i tekst koji nas u kratkim crtama upoznaje s istorijom motiva. Knjiga je promovisana na ovogodišnjem Sajmu knjiga, a pre dve godine, takođe u izdanju Ateljea "Vicić", objavljena je monografija o banjalučkim razglednicama pod nazivom "Pozdrav iz Banja Luke 1897 - 1941". Sve razglednice nalaze se u privatnom vlasništvu porodice Vicić, i većina je do sada bila nepoznata javnosti.

LEPE ŠUME SRBIJE

(Beautiful Forests of Serbia)

/izdavač: HELICON PUBLISHING, PANČEVO, 2008; /jezik: SRPSKI, ENGLJSKI; /format: 23 X 33 CM; 192 STRANE; 295 KOLOR I CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA; /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM; /distribucija knjige: MINISTRSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE - UPRAVA ZA ŠUME.

Promovisana 4. decembra u Galeriji Svečanog salona železničke stanice Beograd, luksuzno opremljena, dvojezična, knjiga je namenjena, kako domaćoj, tako i stranoj čitalačkoj publici i ljubiteljima fotografije. Fotomonografiju čiju je promociju pratila i izložba od pedeset najboljih fotografija koje se nalaze u njoj, realizovao je Foto-savez Srbije, po projektu koji je prihvatila Republika Srbija kako bi se prikazale prirodne lepote naše zemlje. Kroz nekoliko poglavlja (Molitva šume, Šume i drvo u Srbiji, Šuma je naš dom, Molitva, Drveće govori i dr.) predstavljen je veliki broj fotografija čiji su autori 84 fotografa različitih generacija. Fotografije parkova, planina Fruške gore, Divčibara, Zlatibora, Tare, Kopaonika, Povlena, Stare planine i okoline Beograda ili Pančeva i

Albert Gregorović
RASKRSNICA DUGE:
FENOMEN FOTO-
GRAFIJE OD
ANALOGNE DO
DIGITALNE

/izdavač: NOVI SAD, 2008; /jezik: SRPSKI; /format: 21,5 X 30,5 CM, 260 STRANA; OKO STO KOLOR I CRNO-BELIH ILUSTRACIJA; /povez: TVRD; /cena: BIĆE OKO 20 EVRA; /mesto prodaje: JOŠ NEMA U PRODAJI.

Knjiga koju predstavljamo namenjena je amaterima, studentima i svim ljubiteljima fotografije koji žele da se upoznaju s tehnološkim i fenomenološkim aspektima analogne i digitalne fotografije. Kroz dva dela Albert Gregorović pokušao je da nam prenese neka svoja stručna, ali i lična razmišljanja o fotografskom mediju. Prvi deo knjige, "Efektna fotografija", obrađuje tehničke aspekte (oprema, fotoaparati, bleskalice, filmovi, svetlost, studio, boje), kao i pristup i fotografisanje gotovo svih motiva koji se mogu naći na fotografiji. Teme poput fotografija i komunikacija, pomodarstvo, kič, šund, misija fotografije i fotografa i mnoge druge nalaze se u drugom delu knjige pod nazivom "Fotografija kao optika introspekcije". Iako sene može pohvaliti mnoštvom ilustracija, dobrim dizajnom i kvalitetnom štamptom, treba imati u vidu da knjiga ovog tipa na srpskom jeziku ima malo i svaka nova dobro je došla.

mnoge druge, odabrali su članovi Foto-saveza Srbije i po rečima Miroslava Predojevića, autora uvodnog teksta,

"donose više i od onoga što je dostupno trenutnoj registraciji ljudskog oka". Neki od fotografa čiji se radovi nalaze u knjizi su: Lidija Antonović, Isidora Bojović, Dragan Bosnić, Božana Marinček, Tadaši Nagai, Branislav Strugar, Vladimir Nikolić, Zoran Pavlović, Milan Živković, Aleksandar Radoš, Branko Jovanović, Miloš Zdravković i dr. Tekstove knjige uradili su Božidar Mandić, Vladeta Kolarević, kao i dr Dragana Ostojić iz Zavoda za zaštitu prirode. Iako je štampana na kvalitetnom papiru, dizajnerski deo - kako korica, tako i cele knjige, mogao je da bude bolje odrađen. Naime, jedan od nedostataka jeste i taj što je kod pojedinih fotografija naziv štampan belim slovima preko njih. Iskreni da budemo, ovakav postupak narušava vizuelni izgled same fotografije.

Joachim E. Berendt
VILIJEM KLEKSTON DŽEZ
ŽIVOT

(William Claxton Jazz Life)

/izdavač: TASCHEN, 2008; /jezik: ENGLJSKI; /format: 25,9 X 36 CM; 554 STRANE; OKO 1.000 KOLOR I CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA; /povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM; /cena: 4.802 DINARA; /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT".

Nedavno preminuli američki fotograf Viljem Klekston i saradnik časopisa *Paris Match* i *Vogue* čitav svoj stvaralački vek posvetio je fotografisanju različitih manifestacija, dešavanja i protagonista džez muzike i kulture. Godine 1960. s nemačkim muzikologom Joakimom Berntom propustovao je Ameriku beležeći gotovo sva mesta u kojima se ova muzika i specifična kultura razvijala (Kanzas, Nju Orleans, Čikago, San Francisko, Njujork). Deo ovog obimnog fotografskog istraživanja objavljen je u knjizi "New Orleans 1960", koju smo predstavili u jednom od prethodnih brojeva. U ovom poslednjem, ujedno i najluksuznijem izdanju, predstavljen je čitav projekat praćen Klekstonovim i Berntovim tekstovima o džezu.

Da malo pogledamo vaše fotografije...

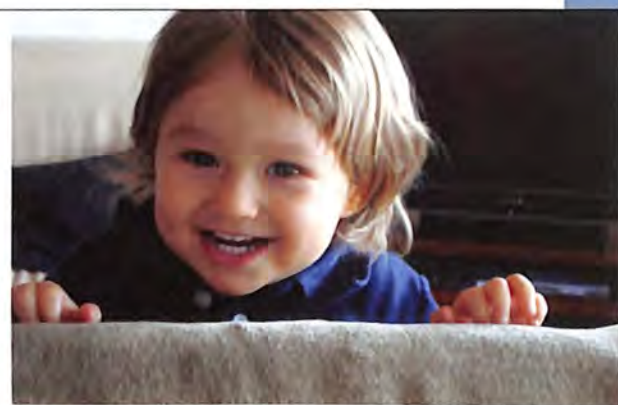

SVETISLAV V. DRAGOVIĆ

U prošlom broju savetovali smo vam da uzmete fotoaparata u ruke i snimate. Jeste li tako uradili? Kakve su vam fotografije? Pogledaćemo malo šta definiše dobru fotografiju

Da li je fotografija dobra ili nije – odredićemo jednim praktičnim kriterijumom koji se primenjuje i u ostalim oblastima ljudske delatnosti. Fotografija je dobra ukoliko odgovara svojoj nameni. Ako ste snimali nekog za pasoš, i ako je on zadovoljan svojim izgledom

i, naravno, ako fotografija zadovoljava zakonske zahteve (format, izgled), fotografija je dobra. Tu ne treba analizirati kompoziciju, ekspoziciju i slično – ona odgovara onome za šta je snimljena. Šetajući kroz Beograd, u mnogim fotografskim radnjama video sam fotografije, loše za moj ukus, koje se rade za dokumenta – lične karte i pasoše, i sve dok vlastiti i klijenti primaju te fotografije – one su dobre, iako, iskreno rečeno, vredaju moj fotografski ukus. Snimljenu fotografiju ne možete dobro da ocenite na displeju fotoaparata, čak i kada je on prilično velik (do sada su najveći displeji fotoaparata po dijagonali 3,5" = 89 mm). Fotografiju treba da izradite na papiru ili da pogledate na monitoru računara. Da se okrenemo malo greškama koje ste možda napravili. Da li ste ih napravili ili niste, u ovom trenutku merodavna je vaša ocena. Treba da pogledate svoje fotografije kritičkim okom.

Iako su detetov izraz lica i poza zadovoljavajući, fotoaparata je bio bliže predmetu nego što je to bilo moguće i rezultat je neoštra fotografija

da okinete bez pomicanja fotoaparata, koristite samookidač, a kako se on postavlja, treba da pogledate u vašem uputstvu za upotrebu, ako ga niste zaturili.

Glavni objekat na snimku je neoštar, a oštrina je negde drugde

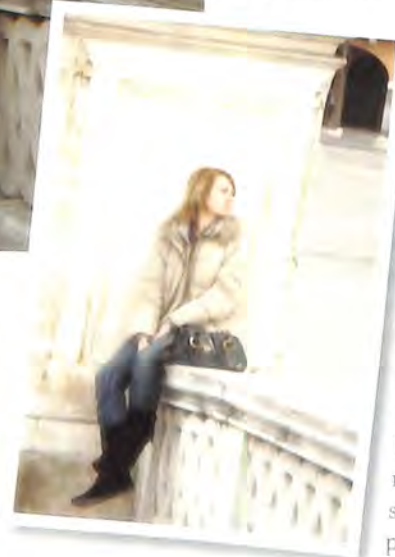
Ovo je čest slučaj kod snimanja dve osobe, kada je polje na kom fotoaparata uostrava negde između te dve osobe. Kod fotoaparata novijeg datuma postoji opcija za prepoznavanje lica, pa fotoaparata sâm podesi na snimane osobe. Ako je reč o predmetima, tu prepoznavanja nema, ili ako imate fotoaparata ranijeg datuma proizvodnje, treba da postavite oznaku u tražilju na predmet koji želite da bude oštar, da pritisnete okidač na pola da fotoaparata "zapamti" to mesto, i potom ne puštajući okidač ukadrirate snimak na željeni način i pritisnete okidač do kraja. U opisivanju izgleda malo komplikovano, ali u praksi je vrlo lako.

Blizak predmet je neoštar

Ovo se događa ako se približite predmetu bliže nego što fotoaparata može da uoštri. Svakako odaberite na fotoaparatu sličicu cveta (to je usvojena oznaka za makrosnimanje) i nemojte da preterujete s približavanjem. Na

Mala fotografija je preekspozicionirana. Ekspozicija je očitana s relativno tamnog modela, pa je svetlomer odredio isuviše dugačku ekspoziciju, čime su detalji na kamenoj pozadini i ogradi mosta uništeni. Očitavanje ekspozicije s daljine, koje je u ovom slučaju bilo pravičnije, dalo je ekspoziciju prikladnu za motiv i detalje koji su bili interesantni.

GREŠKE U OŠTRINI Cela fotografija je neoštra

Najčešći uzrok ove greške jeste pomeren fotoaparata tokom ekspozicije. To pomerenje može da bude na bilo kojoj ekspoziciji, s tim što je veća verovatnoća da ga pomerite prilikom duže ekspozicije. Način da se izbegne ova greška jeste da se koristi neki oslonac, to može da bude zid, stub ili stolica uz koju se nasloni fotoaparata, a može da bude mali priručni stativ o kom smo dosta puta pisali. Ako niste u mogućnosti

Greška usled pomicanja fotoaparata tokom ekspozicije. Ovaj snimak je izabran jer se na njemu vidi veoma veliko pomerenje (malo pomerenje ne bi bilo vidljivo na reprodukciji u časopisu). Ovakve greške su česte i mogu da budu i veće i manje. Obično se na većem snimku lakše uočavaju. Da bi se izbegle, koristite ugrađeni blic ili, ako se snimatelj opredeli za snimanje bez blica radi zadržavanja atmosfere, pristonite fotoaparata na zid, gredu... nešto stabilno ili, najbolje, stavite ga na stativ. U ovakvim situacijama uvek treba napraviti više snimaka, jer se dešava da jedan bude pomaknut, a drugi dobar.

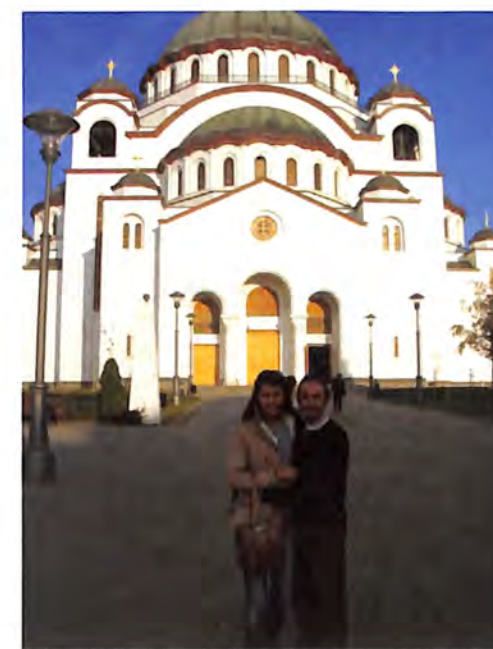
malim fotoaparatom obično postoji zvučna ili vizuelna oznaka kada predmet ne može da se uoštri. Za svaki slučaj, obavezno po snimanju pogledajte fotografiju i ustanovite da li je blizak predmet dovoljno oštar.

GREŠKE U EKSPOZICIJI Ceo snimak je taman

Iz nekog razloga fotoaparata je podekspozicionirao. To se dešava ako ne sačekate dovoljno vremena između dva snimka, pa fotoaparata ne može da se povrati u "normalno" stanje. Ipak, to se retko dešava.

Često se događa da je na snimku glavni predmet taman, a pozadina svetla

To se dešava kod snimanja naspram svetle površine ili u kontrastu. Fotoaparata obično očitava ekspoziciju na površini cele fotografije, pa su tamnije površine podekspozicionirane. Ako je reč o osobama koje su udaljene od fotoaparata ne više od nekoliko metara, treba koristiti forsirani blic, to znači na fotoaparatu izabrati munju koja nije precrtana. Postavka na "auto" obično ne daje rezultat, mada ima fotoaparata novijeg datuma koji pokušavaju i tu grešku da koriguju. Ako su u pitanju udaljeni predmeti

Treba izbegavati snimanje naspram vrlo svetlih ili vrlo tamnih pozadina. Osvetljena crkva Svetog Save "prevarila" je fotoaparata, pa je donji deo fotografije podekspozicioniran, a taj deo je, očigledno, bio važniji za snimatelja. U ovakvoj situaciji treba koristiti blic (postaviti ga na forsirani blic, odnosno sliku munje, a ne na automatu) i približiti se predmetu fotografisanja, jer mali blic nema veliki domet.

koji nisu dovoljno ekspozicionirani, jedino rešenje jeste da se koristi kontrola ekspozicije u vidu skale sa + ili - oznakom i da se izabere duža ekspozicija (znak +) ako je reč o tamnom predmetu naspram svetle površine, ili kraća ekspozicija (znak -), ako je predmet svetao naspram tamne površine.

Udaljeni predmeti su potpuno tamni

Tu grešku često čine početnici kada snimaju tamne scene s "auto" postavkom. Fotoaparata aktivira blic, jer "misli" da predmet treba da se rasvetli, a taj predmet je isuviše daleko za domet malog blica. Iako on blesne, jedini efekat koji se time dobija jeste da se troši baterija i ništa više. Ako je reč o osobama naspram tamne pozadine koja bi trebalo da pokaže detalje, treba koristiti postavku sličice osobe s polumesecom iza sebe. Fotoaparata će u tom slučaju aktivirati blic, ali će ekspozicija biti dugačka radi osvetljavanja pozadine. Ako želimo da snimimo samo udaljenu scenu koja je dosta tamna, s postavkom na sliku polumeseca blic se neće upaliti, ali će ekspozicija biti dovoljno duga da se daleki predmeti dobro

"Komandna tabla" modernog malog digitalca. Na gornjem točkiću vide se piktoگرامи (sličice) koji omogućavaju bezbrižno snimanje u datim situacijama (ako vam nije jasno šta koja slika predstavlja, pročitajte u uputstvu). Ovde vidimo komandu DISP za gašenje displeja da ne bi smetao kada se koristi optičko tražiljo, desno od nje je komanda za blic. Tu postoje opcije A – automatik, A sa slikom oka – automatika s predbleskom radi smanjenja efekta crvenih očiju, slika munje je forsirani blic – okidanje blica i kada ima dovoljno svetla (nju najčešće koristim), i na kraju precrtana munja – isključen blic.

osvetle. U oba opisana slučaja fotoaparata treba na nešto osloniti ili staviti na stativ, jer se s tako dugačkom ekspozicijom ne može fotografisati iz ruke.

Blic reflektovan od staklene površine ili ogledala vidi se na fotografiji i potpuno upropašćuje snimak

Ovo se, nažalost, često dešava. Staklo ili ogledalo čak mogu biti i iza zavese, ali će imati štetni uticaj. Preporučujem da se osmotri situacija i da se snimatelj postavi pod uglom na staklo tako da se odraz od stakla ne pojavljuje. Drugim rečima, snimatelj ne treba da se ogleda u prozoru ili ogledalu. Ako to nije moguće osigurati, bolje je isključiti blic i fotografisati bez njega.

GREŠKE U KOMPOZICIJI

Ovo može da zvuči malo pretenciozno nekom početniku u fotografiji, no ovde osim imena ništa nije pretenciozno. Kompozicija je sinonim

Greška u balansu belog. Mala fotografija snimljena s balansom belog postavljenim na blic, ali on nije korišćen. Velika fotografija snimljena je s korektno postavljenim balansom belog na veštačko svetlo (slika sijalice). Mnogi fotografi vole da snimaju s balansom belog postavljenim na A (automatika), no vrlo retko se dobijaju dobre vrednosti, čak i na skupljim fotoaparatom. U kasnijoj obradi slike ove greške lako se obrađuju ako se snima u sirovom "RAW" formatu – što na kompaktnim digitalcima ne postoji i to već spada u viši tečaj fotografije.

za estetiku – svako ima urođen osećaj za lepo. Kao što ne postavljamo stvari oko sebe onako nasumice, tako i predmete koje snimamo ne postavljamo bez ikakvog reda. Pravilo postavljeno još u srednjem veku jeste da glavni predmet treba da bude u zlatnom preseku. To je mesto na slici koje se deli otprilike u odnosu 1:1,6, odnosno čije manje odstojanje od ivice u odnosu na veće odstojanje stoji u istom odnosu kao veće odstojanje u odnosu na celu dužinu. To pravilo ne primenjuje se bukvalno, ali prilikom snimanja vodi se računa gde se nalazi predmet koji je glavni. Česta greška koju početnici prave jeste isuviše sitan predmet snimanja. To se dešava kada se fotoaparat koristi za nišanje, usmeravanje, a ne za kadriranje. Treba sebe disciplinovati da fotografiju na malom displeju ili u tražilu posmatramo u celini i da pokušamo sebi da je predstavimo kao gotovu. Druga česta greška jeste da fotografija ima više od jedne tačke interesovanja. Kada se nalazimo pred nekim prizorom koji nas privlači zbog svoje raznovrsnosti, imamo tendenciju da mnogo predmeta obuhvatimo na snimku.

Toga se treba čuvati. Posmatrač fotografije nema istu emotivnu vezu kao onaj ko snima scenu, tj. fotografija treba da bude interesantna nekom neutralnom gledaocu i treba da bude potpuno jasno šta ste hteli da snimate. Ovde već zadiremo u domen osećaja za estetiku, koji je kod raznih ljudi različit. Nije loše, kao opšte pravilo, da usvojimo da fotografija treba da bude interesantna nekome ko nema nikakvu emotivnu vezu s predmetom na snimku. Ne mora svima da se sviđa vaše dete ili unuča, ali bilo bi poželjno da svi posmatraju fotografiju s pristojnom dozom interesovanja. Nije dovoljno šta vam posmatrači kažu, bitno je kako tu fotografiju doživljavaju.

SPECIJALNE GREŠKE

Ovo su greške koje ne obuhvata nijedna od dve prethodne kategorije. Na primer, crvene oči. Ovo i nije greška, nego više prirodna pojava. Na malim fotoaparatom nema mnogo mesta da se izmesti ugrađen blic, pa se on nalazi isuviše blizu objektivu. Kao rezultat, ako se snima blicem u malo tamnijim prostorijama, kada se zenice snimljenih osoba otvore, tim osobama reflektuje se mrežnjača na snimku i pojave se crvene oči. One se lako koriguju u računaru bilo kojim od poznatih programa za obradu slike. Ako nemate računar, pitajte u laboratoriji u kojoj pravite fotografije, da li mogu da vam

koriguju crvene oči prilikom obrade slike. Na digitalnim fotoaparatom ima postavka za uklanjanje crvenih očiju koja radi po sistemu da se predbleskom snimljena osoba "zaslepi" da bi joj se zatvorile zenice i time efekat crvenih očiju smanji ili ukloni. Moje iskustvo s tom postavkom je, u suštini, negativno. Više volim da korigujem crvene oči u naknadnoj obradi slike, jer se korekcijom prilikom snimanja samo troši baterija, dok je efekat minimalan. Sledeća greška jeste preveliki kontrast. Ovo se obično dobija prilikom snimanja s blicem u tamnijim prostorijama. Efekat je neminovno, ako nema nikakvog sekundarnog izvora svetla, i to je razlog zašto koristim blic samo kad nema drugog rešenja, odnosno što ga koristim samo na suncu. Osim toga, direktan blic uništava crte lica. Nekada nemamo drugo rešenje i moramo da živimo s tim, no to ne znači da će nam fotografije biti dobrog kvaliteta.

ZAKLJUČAK

U današnje vreme vrlo je lako početi s fotografisanjem. Veliki broj malih digitalnih fotoaparata je na tržištu i, što je najvažnije, skoro svi bez izuzetka prave vrlo dobre fotografije. Mnoštvo laboratorija stoji na raspolaganju, koje ne samo da mogu da naprave dobre fotografije različitih formata nego mogu da pruže brojne druge usluge, kao što je narezivanje fotografija na CD, formatiranje kartica ako fotograf nije u tome vičan, mogu da isporuče nove kartice ili šta drugo treba fotografu. Ipak, od bilo kakve fotografije do zaista dobre fotografije postoji put koji treba preći. Nisu svačije ambicije da snimaju fotografije i izlažu na izložbama, ali čak i kada fotografujete samo za porodične albume, dobro je da te fotografije budu lepe i interesantne za bilo koga ko ih posmatra. Ovi članci namenjeni su i onima koji žele da postignu malo viši nivo u kvalitetu snimaka od običnog "skljocanja". Želim vam puno uspeha!

Kod snimanja u kontrastu lako se pogreši u ekspoziciji ako ne koristite "forsirani blic". Mala fotografija snimljena je bez blica jer je bio postavljen na "A" (automatika). Fotoaparat je "mislio" da ima dovoljno svetla pa nije aktivirao blic.

you can
Canon

Zar nije pravi trenutak da oživite svoj mali posao ili kućnu kancelariju? Sa Canonovim uređajem „sve-u-jednom“ PIXMA MX7600, otkrićete pravu razliku u kvalitetu svojih kopija, skeniranih, štampanih i dokumenata poslatih faksom - koji izgledaju, bolje nego ikad. Za svoj sledeći pametan poslovni potez posetite www.canon-europe.com/pixma.

PIXMA

Moj posao

NAJBOLJA DIGITALNA FOTOGRAFIJA

prva nagrada

SLAVICA DEJANOVIĆ, TEMERIN, "DOLLS HAVE DREAMS TOO"

U nekom od prethodnih brojeva rekao sam da digitalni duh postepeno počinje da se materijalizuje. Sada je njegovo obličje potpuno konkretizovano i kada ga sagledamo sa svih strana jasno vidimo da je veoma zanimljivo. Tokom trajanja konkursa imali smo predstavljanja, najrazličitijih ideja i načina realizacije, bilo je tu i timskog i zajedničkog rada na fotografiji, a bogme i plagijata koje nije baš uputno raditi u današnje vreme kada je, kao što se to može videti u jednom od naših priloga, Zakon o zaštiti autorskih prava konačno počeo da dobija na značaju. Naravno da niko od autora nije razmišljao o tome, ali sve vas vodila je inventivnost – osnova kreativnosti: prvo osmisliti nešto dobro, a potom ga realizovati na najbolji mogući način. Kako je ovaj konkurs posvećen digitalnom pristupu, nije bilo ograničenja u primeni svih tehnika a zarad dobijanja maksimalno kreativnih

rezultata. Glava od stiropora namenjena frizerskom salonu, zahvaljujući inventivnosti Slavice Dejanović, smeštena je u jednu samo naizgled običnu sredinu i pokušava da nam ispriča jednu od onih priča s granice zone sumraka. Ono što je odvaja od sličnih radova jeste veoma dobro prenetu atmosferu koja prosto dominira scenom. Crno-beli svet jedne crno-bele ovce prikazan je na veoma zanimljiv način, kojim je autor Vladimir Živančević lako preneo tužnu realnost i beznađe života – sakupljenu i vidljivu u oku ove lepe životinje. Tadija Savić je uspeo da višestruke projekcije na poluprovodni ekran uklopi tako da dobije veoma interesantnu i posebno dinamičnu priču. Sve ostale, objavljene fotografije, takođe predstavljaju niz zanimljivih dešavanja i trenutaka zabeleženih trenutno najpopularnijom spravom decenije – digitalnim fotoaparatom.

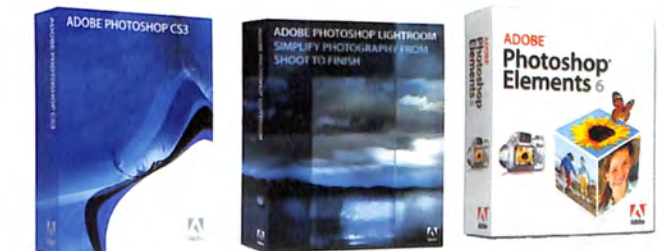
treća nagrada TADIJA SAVIĆ, IVANJICA, "IGRA SENKI"

druga nagrada VLADIMIR ŽIVANČEVIĆ, BEOGRAD, "RUNO"

pohvala VIKTOR BILIĆ, BEOGRAD, "THE TREES ARE MADE OF BIRDS"

pohvala NENAD STANKOVIĆ, BEOGRAD, "SENKE"

prva nagrada

druga nagrada

treća nagrada

pohvala DARIO FUŽINATO, NOVI SAD, "BEZ NAZIVA"

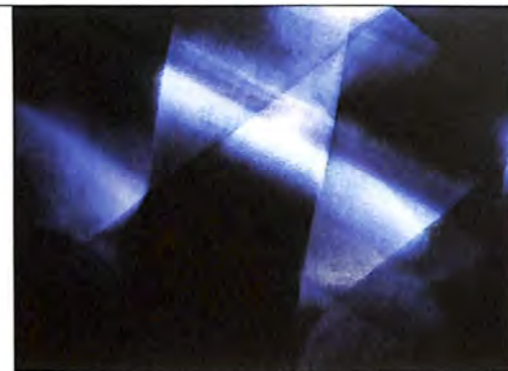

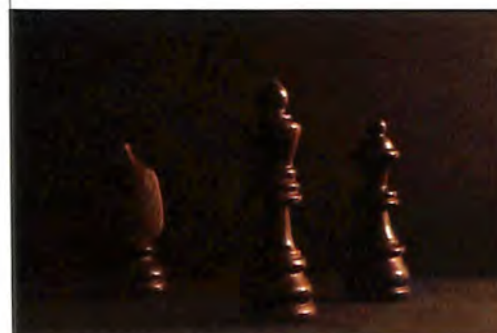
Dejan Stevanović, Kruševac, "Belagona"

Darko Ivančević, Kikinda, "Ludaje u polju 2007"

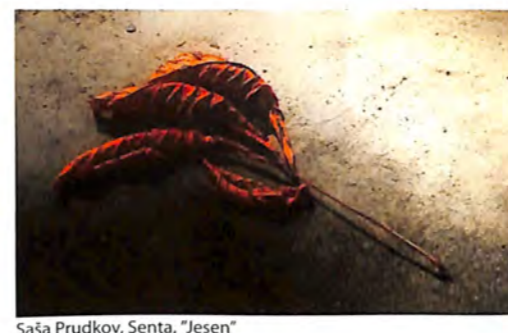
Ana Petrović, Jagodina, "Apstrax 1"

Darko Ružičić, Vršac, "Low-key"

Mladen Đorđević, Niška banja, "Determination"

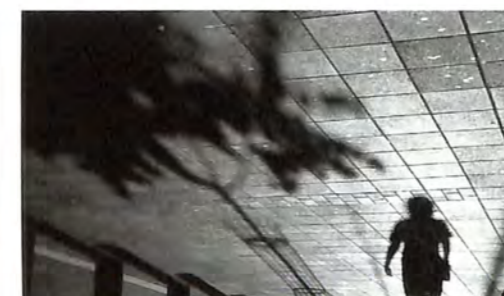
Saša Prudkov, Senta, "Jesen"

Branislav Spasojević, "Mikrokosmos 2"

Božidar Dosenović, Banja Luka, "Scena"

Aleksandar Radlovački, Zrenjanin, "Senke"

Jovana Tomašević, Čačak, "Kadinjača"

Stevan Bičanin, Niš, "Kap po kap"

Jovana Damjanović, Niš, "NBG"

Ljubiša Radulović, Kragujevac, "Kon Tiki"

Tamaš Tot, Subotica, "Subotica trans"

Staniša Martinović, Novi Sad, "Vilovo"

Nenad Pešić, Beograd, "Posetilac"

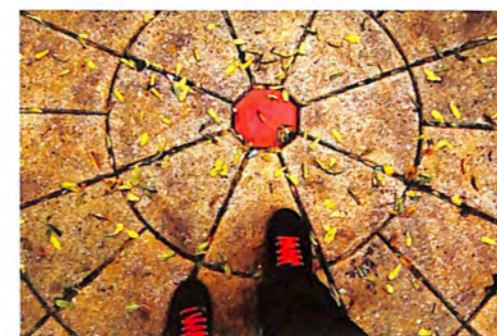
Ervin Berbić, Sarajevo, BiH, "Jazz"

Dragan Šaponjić, Nova Varoš, "Na hranilištu beloglavog supa"

Darko Veselinović, Smederevo, "Jabukov cvet"

Dragan Drobac, Šid, "Godovi"

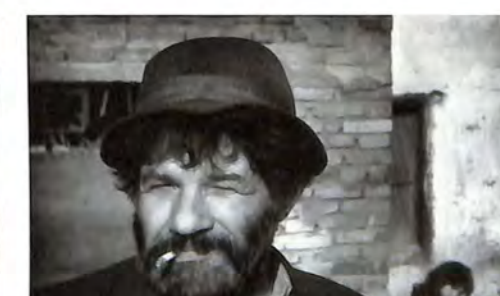
Goran Stamenkovic, Bašaid, "Folklor"

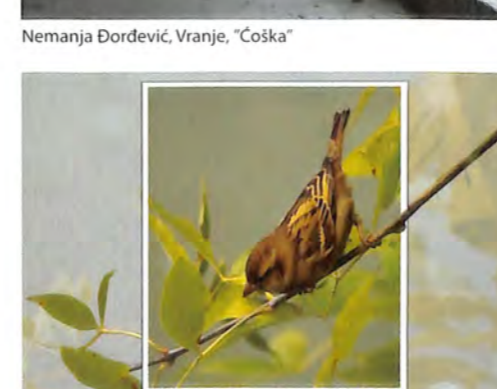
Nemanja Đorđević, Vranje, "Čoška"

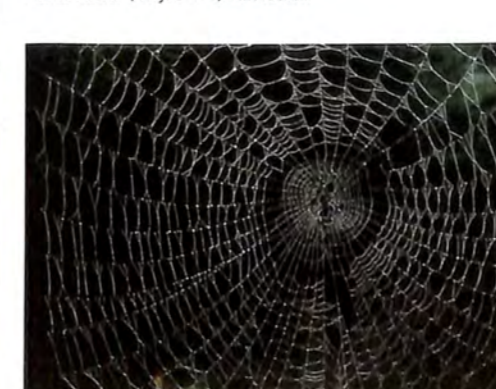
Žarko Aleksić, Knjaževac, "Akt lutke 1"

Cedomir Biuković, S. Mitrovica, "U garavom sokaku"

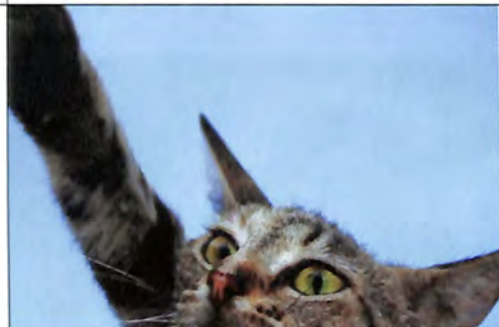
Miša Bacev, Beograd, "Vrabac"

Vladimir Curčin, Beograd, "Paukova mreža"

Ljubiša Maran, Novi Sad, "Kraj sezone"

Ivana Čutura, Zemun, "Super vuga"

Marko Mišić Marcello, Beograd, "Runners"

Ivica Kostić, Niš, "Bez naziva 02"

Aleksandar Trajković, Niš, "Žedan čupko"

Luka Knežević-Strika, Beograd, "Pecaroši"

Miodrag Ignjatović, Niš, "Vladimir"

Šljivo Husein, Lug, Prozor, BiH, "Divlji konj"

Maja Berić, Beograd, "Biciklisti"

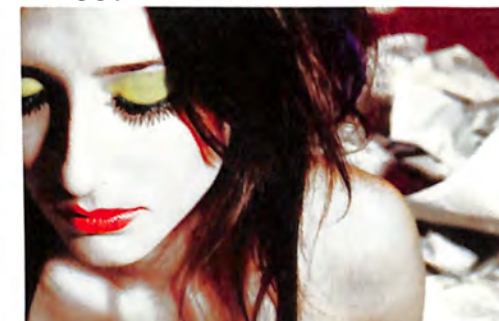
Ivan Marković, "Vetar"

Zlatko Ljumić, Novi Sad, "Crveno i sivo"

Darko Timotić, Novi Sad, "Vilin konjic 1"

Jovana Mladenović, Niš, "Feelin' blue"

Nemanja Knežević, Beograd, "Fontana-nk"

Vladimir Radivojević, Bor, "Nadrealno"

Aleksandar Topić, Subotica, "InK-LAB"

Boris Kočiš, Novi Sad, "Crtež dima"

Slobodan Stojić, Novi Sad, "Zamah"

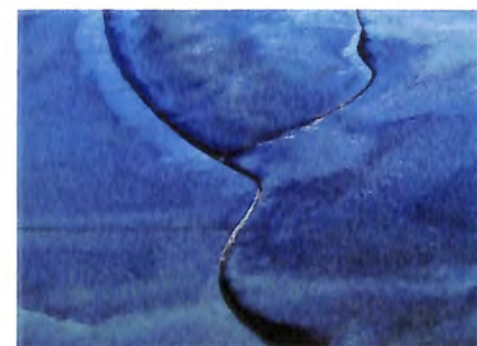
Zoltan Bisak, Ivanovo, "Seeds 4"

Darko Radanović, Ljubljana, Slovenija, "U novi svet"

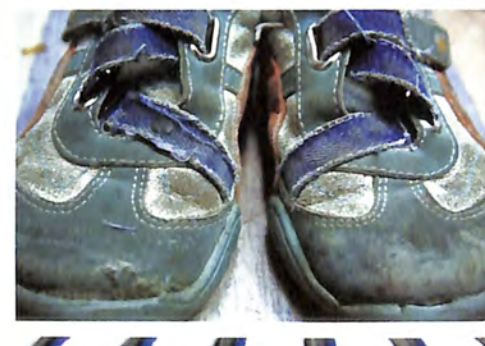
Josif Raspopović, Raška, "Stara Pavlica"

Slavoljub Macić, Beograd, "Simbioza"

Ivan Mantić, Pirot, "Pločica"

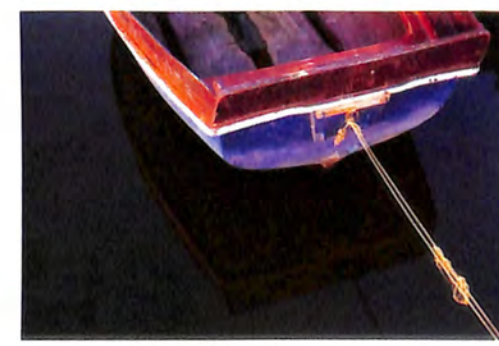
Maja Suhenko, Beograd, "Picture 021"

Milan Nikolić, Negotin, "Stare igračke 1"

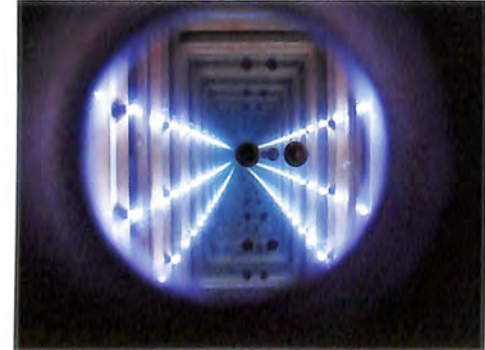
Miloš Novičević, Niš, "Mirno more"

Nebojša Arsenović, Niš, "Čamac"

Ivan Aleksić, Niš, "Most u Kosovskoj Mitrovici"

Robert Semnic, Novi Sad, "XYZ"

Anton Toth, Subotica, "Sneg"

Saša Lazarević, Beograd, "Povratak kući"

Ivan Nikolić, Niš, "Home sweet home"

Igor Suhenko, Beograd, "Picture 001"

1

PRVA NAGRADA:
JOVANA DAMNJANOVIĆ,
NIŠ, "ADDICTED"

NIKON D40

2

DRUGA NAGRADA:
BORIS KOČIŠ,
NOVI SAD, "SCREAM"

NIKON COOLPIX P50

AUTOPORTRET – FINALE

Kada se neki konkurs privede kraju, obično svi odahnu. Ovoga puta kod nas je bilo upravo suprotno jer nas je ovo finale bacilo u velike rasprave o tome šta od prispelih radova zaslužuje nagradu. Oko nekoliko fotografija odmah smo se složili, ali je ostatak užeg izbora (koji je napravljen tako što smo još jednom pregledali celokupni pristigli materijal) bio prava mora, jer svako je imao nekog svog favorita. Ovo je jednostavno objasniti jer su svi radovi bili nekako tu, na istom nivou. I svi su imali jasno definisan pristup svim do sada pomenutim aspektima koji jednu fotografiju definišu kao autoportret. Skoro svi autori poslali su fotografije nastale nakon vidljivo intenzivne potrage za fotografskom predstavom one drugačije, da ne kažemo druge strane ličnosti s kojom nije tako jednostavno komunicirati.

Ova introspektivna tema u potpunosti je bila posvećena traganju za samim sobom i svim pokušajima prezentacije sebe u željenom a ne realnom svetlu. Tako su nastala jedinstvena dela, stvoreni su mali kritički eseji i to najčešće od idealizovanih vizija koje su često imale i psihodelični prizvuk. Petočlani žiri doneo je odluku tek nakon što smo glasali za fotografije, a zbir dobijenih glasova dao je porednike. Iako nam takav način nije baš blizak, ovoga puta smo odabir uradili tako, posebno zbog izuzetnog broja prispelih fotografija. Ono što je učesnicima uvek mnogo zanimljivije jeste odgovor na pitanje zašto, to jest koji razlozi su doveli do toga da baš neka fotografija dobije priznanje, a neka druga ne. Kao i uvek, biće primedbi, ali pre bilo koje kritike pogledajte dobro prethodne brojeve časopisa i

uporedite fotografije. Jovana Damnjanović poslala nam je fotografiju koja svim elementima nedvosmileno pokazuje njenu posvećenost i tugu za vremenom koje je prošlo (i pre nego što je ona rođena), ali živi zabeleženo na vinilskim nosačima zvučnih zapisa. Traganje za odrazom ne samo svoga lika nego i svoje ličnosti Boris Kočiš uradio je u običnoj šolji kafe, a naziv fotografije sugerise njegovo (verovatno jutarnje) raspoloženje. I kao trećenaagrađena pojavljuje se jedna od tek pristiglih fotografija Vladimira Antića, koji je na veoma zanimljiv način snimio skoro spiritu alnu predstavu sebe. Kao i obično, mi smo nagradili sve one koji su se izdvojili idejom, kreativnošću, a ne samo kvalitetom tehničke realizacije koja je danas postala najmanje važan faktor jer ju je relativno lako postići.

M. ŽIVKOVIĆ

3

TREĆA NAGRADA:
VLADIMIR ANTIĆ,
BEOGRAD, "AUTOPORTRET"

LOWEPRO SLINGSHOT 300

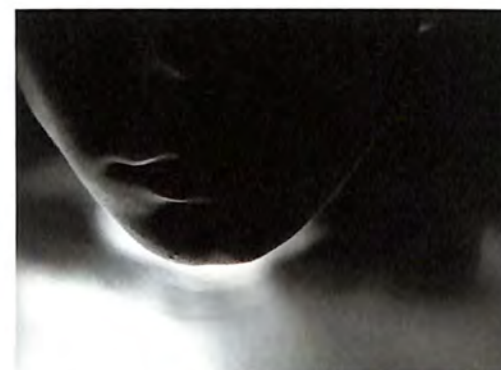
Ana Petrović, Jagodina, "Autoportret 6"

Dalibor Čerškov, Beograd, "Autoportret"

Dragana Stanković, Niš, "Ja!"

Slobodan Stošić, Novi Sad, "Lice"

Igor Đorđević, "Sjaj oka"

Vladimir Radivojević, "Autoportret u eksterijeru"

Ivan Tasić, Kruševac, "Autoportret"

Milan Nikolić, Negotin, "Like hell on the table 1"

Jovana Stojanović, Leskovc, "Čarape i... ja 3"

Dragan Drobać, Šid, "Malo o sistemu 2"

Zoltan Bisak, Ivanovo, "Stanica"

Nataša Sarkić, Beograd, "Mi pupila"

Saša Rajkov, Novi Sad, "World seen through my own two eyes"

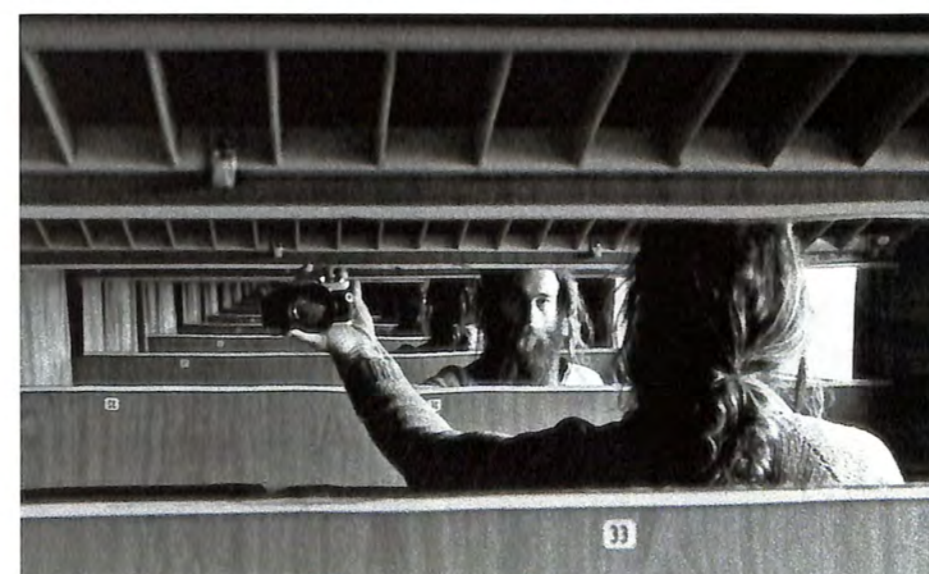
POHVALE

TIJANA JEVTIĆ, UŽICE, "NAUTILUS 2"; GODIŠNJA PRETPLATA NA ČASOPIS REFOTO

SLAVICA DEJANOVIĆ, TEMERIN, "VISION"; GODIŠNJA PRETPLATA NA ČASOPIS REFOTO

EL GVOJOS, BEOGRAD, "VOZ S LEĐA"; GODIŠNJA PRETPLATA NA ČASOPIS REFOTO

Miodrag Ignjatović, Niš, "1"

Maja Berić, Beograd, "Bionic woman"

Goran Svabić, Niš, "Klovnovi 9"

Jasmina Gudurić, Požega, "Summer storm"

Nenad Pešić, Beograd, "Autoportret 8"

Saša Radosavljević, Beograd, "Doktor Bouz"

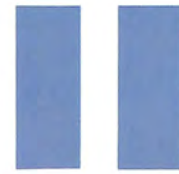
Ana Panić, Novi Sad, "Darna"

Jelena Mijić, Bukovac, "Vreme"

Saša Lazarević, Beograd, "Bez naziva"

Jelena Lučić, Pljevlja, "All I am is Human"

Isidora Juzbašić, Beograd, "Self"

Milan Zulić, Apatin, "Autoportret 07"

Mirjana Družetić, Beograd, "Prikaz"

Vladimir Čurčin, Beograd, "Autoportret 6"

Goran Zekaj, Beograd, "Jjgh"

Milica Dukić, Kraljevo, "Autoportret 6"

Daniela Vrška, Zrenjanin, "Autoportret"

Ivan Aleksić, "Visoki karo"

Filip Tanasković, Valjevo, "Ok"

Milica Amidžić, Bukovac, "Bretela"

Marko Ercegović, Novi Sad, "Autoportret 2"

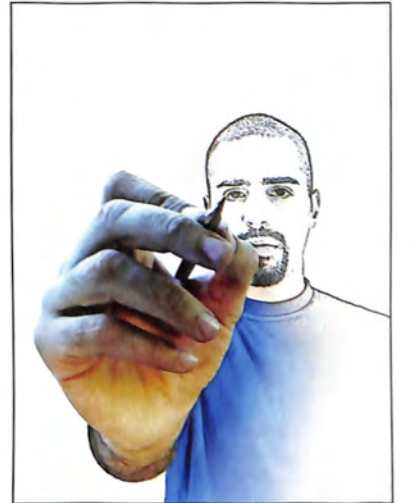
Stefan Malešević, Beograd, "Zraci"

Tamaš Tot, Subotica, "2001 Space Odyssey"

Milica Tepavac, Sombor, "Iznutra"

Bojan Džodan, Rušanj, "Samostvaranje"

Miroslava Ilić, Niš, "Autoportret 3"

Vladimir Žvančević, Beograd, "Pogled pod šeširom"

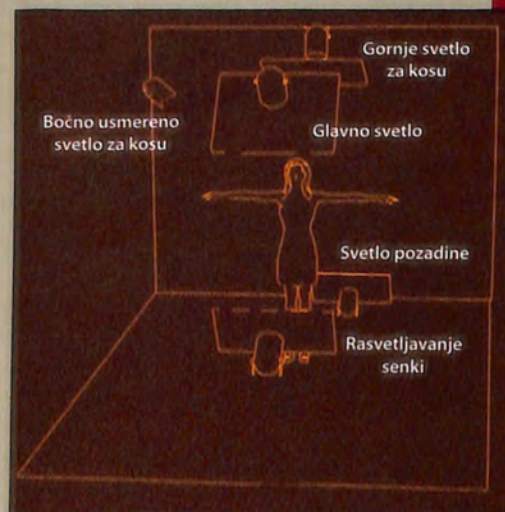

"GLAMUR" – MODNO SVETLO

GLAMUR – MODNO SVETLO

Ovaj naziv možda baš i nije adekvatan, ali najčešće se koristi u modi i kod glamur portreta. U radionici na temu "Modni-glamur portret", u studiju Nebojše Babića, koju smo organizovali u avgustu ove godine, korišćeno je upravo ovakvo svetlo na nekim portretima. Glavno svetlo nalazi se iznad glave modela i pokriva dosta široko polje (naravno, izrazito je difuzno), dok se drugo svetlo nalazi ispod modela, u nivou kolena, i rasvetljava jake senke koje pravi glavno svetlo. Dodatno je rasvetljena kosa i izdvojen lik od pozadine difuznim svetlom iza potiljka modela i jednim bočnim usmerenim svetlom koje dodatno naglašava teksturu kose. Ovakvo svetlo pogodno je za mlade ljude jer iako ima običaj da "pegla" kožu, nije primereno ljudima u godinama. Takođe, donje svetlo pravi neobičan duguljast refleks u oku koji deluje neprirodno, pa smo ga u Photoshopu pretvorili u tačkasti.

Nikon D3, 24–70 mm, f/2,8, 1/500 s, ISO 1.600.

STUDIJSKI PORTRET

Portret pretenduje da otkrije tanane niti nečijeg karaktera kroz ekspresiju samog lica, čineći tako svaki lik jedinstvenim i neponovljivim. Prilikom fotografisanja portreta komunikacija između fotografa i modela često je ključna, ali jedan od nezaobilaznih i najvažnijih svedoka ovog "duela" jeste svetlo koje će iscrutati svaku vašu zamisao ili inspirisati modela na sasvim neočekivano fotografsko "razotkrivanje"

Šta je portret? Prikaz neke osobe, tj. njenog lica mogao bi biti najjednostavniji opis, pitanje je samo da li je uvek i tačan. Prvi fotografski portreti odgovarali su više-manje ovom opisu jer je dugačka ekspozicija uslovljena sporim emulzijama staklenih ploča zahtevala od modela da budu nepomični nekoliko desetina sekundi. Iz tog razloga modeli su sedeli u stolicama sa specijalnim naslonima za glavu da bi zaista i bili nepomični. Srećom, vremena su se promenila, pa je i pomenuta studijska oprema zamenjena raznim vrstama svetala kojih, u jednom profesionalnom studiju, ima na pretek. Pre nego što se pozabavimo tim studijima, vratimo se fascinaciji zvanom portret. Zašto kažem fascinaciji? Besmrtnost ili makar produžetak života oduvek je bila velika preokupacija svih naroda tokom ljudske istorije. Zaustaviti vreme, "zamrznuti" lik i sačuvati ga za večnost, uvek je bio jedan od velikih ciljeva i tu je umetnost imala značajnu ulogu. Pojavom fotografije taj san postao je realnost. Da li, zaista? Nije sporno da fotografija može da predstavi nečiji lik prilično realno, ali je isto tako moguće da, samo uz svetlosnu manipulaciju, a o Photoshopu da ne govorimo, izmeni nečiji lik do neprepoznatljivosti ili do sasvim druge slike od onoga što ono jeste. Večnost je ovde vrlo diskutabilna jer fotografija je relativno mlada grana umetnosti, sledeće godine napuniće tek 170 godina, a mnoge fotografije

ALKASTO SVETLO

Efekat alkastog svetla postignut je jednim softboksom postavjenim blizu modela, a plavo svetlo stiže s prozora odakle dolazi dnevno svetlo. Zbog blizine svetla "alkasto" svetlo prelazi skoro u "Rembrandt" svetlo po svojoj dramatičnosti.

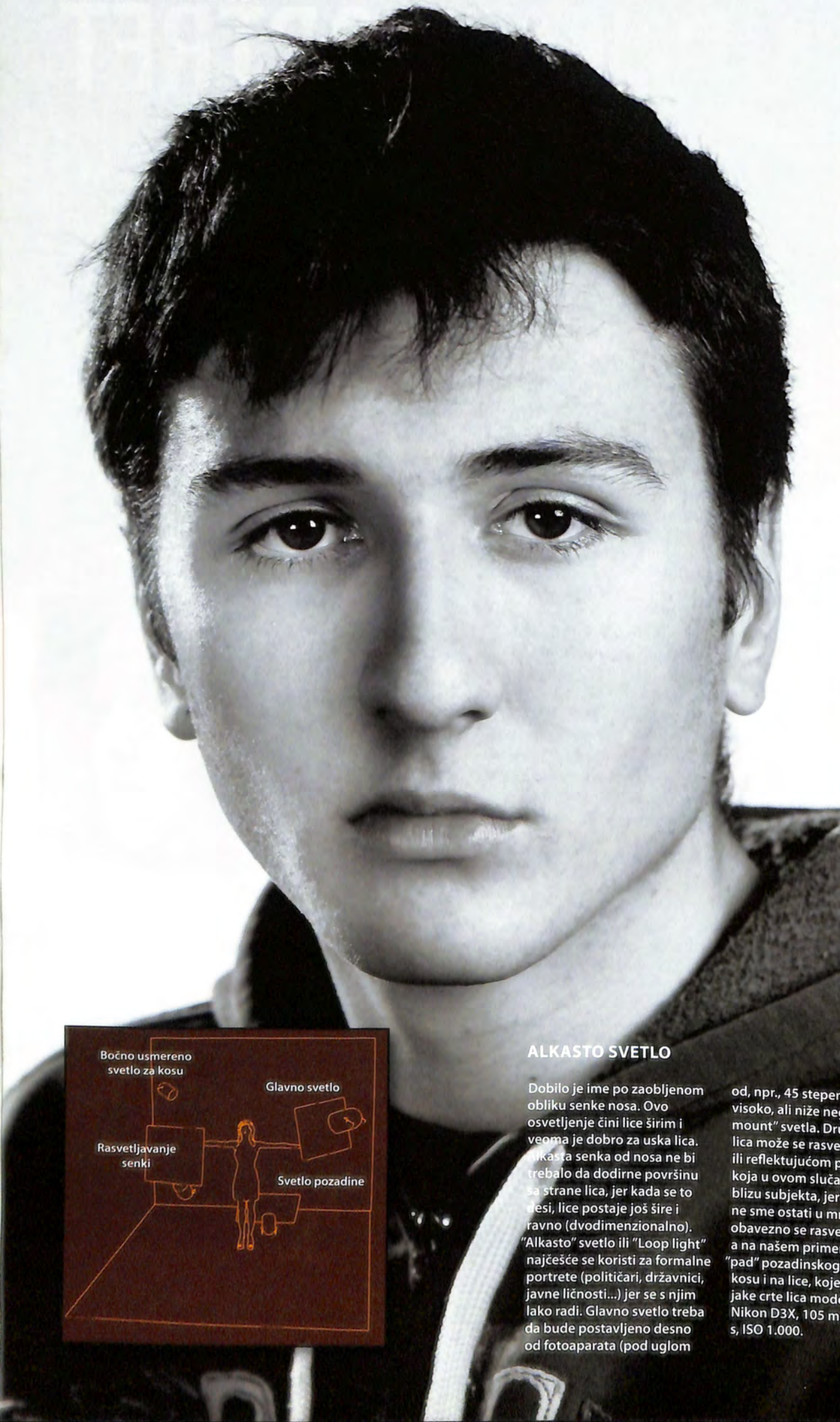
iz njene istorije već su sasvim izbledele ili čak potpuno uništene. Novi materijali na kojima se fotografije izrađuju doneli su, opet, nove nedoumice oko trajnosti.

Ipak, portret je i dalje jedna od najfotografisanih tema i možemo ga svakodnevno videti svuda oko nas: u dnevnim novinama, časopisima, knjigama, na bilbordima, televiziji, na ličnim ispravama, na fotografijama s venčanja, mature... Portreti su svuda oko nas! Čak je i čuveni Roland Barthes u knjizi "Camera Lucida" pronašao suštinu fotografije u prastarom izbledelom portretu njegove majke koji je nedvosmisleno uspeo da mu približi njen lik onako kako ga se on sećao još kao dečak. Ta fotografija uspela je da dočara emotivan doživljaj koji je on imao prema svojoj majci. Ovakav princip uticaja fotografije na gledaoca mogao bi se implementirati na sve kategorije fotografije ali, kod portreta, ovaj aspekt daje im vrednost više jer, pored informacije o liku, kreira emotivni odnos koji će toj istoj fotografiji podariti, ako ne večnost – onda barem dugovečnost.

GLAMUR-MODNO SVETLO
Postavka svetla identična je kao i na velikoj fotografiji, s tim što se iz ovog ugla mnogo bolje vidi bočno usmereno svetlo na kosi.

Možda se samo mali broj vas bavi filozofskim pitanjima u vezi s portretom, a većinu, pre svega, zanima kako nastaje portret i to dobar portret? Prvi portreti nastali su pri dnevnom svetlu, bilo napolju, ili u studiju. Ipak, tzv. klasičan portret vezuje se za studio, za pomenute specijalne stolice, razne dekoracije u vidu slikanih pozadina, nekoliko komada nameštaja specifičnih za to doba. Modeli su uvek bili posebno obučeni i uopšte doterani za tu specijalnu priliku. Iako su tada, za te modele, te fotografije imale samo emotivnu vrednost, danas imaju i istorijsku vrednost jer govore mnogo o vremenu u kom su ti ljudi živeli. Naravno, dobar portret je mnogo više od prikaza lica. On je beleška o tome ko i kakva je ta osoba bila. To je svojevrsni vizuelni zapis o nekom i biće čitljiv nekom drugom samo ako smo mi, fotografi, dobro upotrebili sve naše alatke za rad, a tu, pre svega, mislim na vizuelne elemente koji grade sliku: forma, linija, kompozicija... i iznad svega – svetlo!

"ALKASTO" SVETLO

"REMBRANDT" SVETLO

ALKASTO SVETLO

Dobilo je ime po zaobljenom obliku senke nosa. Ovo osvetljenje čini lice širim i veoma je dobro za uska lica. Alkasta senka od nosa ne bi trebalo da dodirne površinu sa strane lica, jer kada se to desi, lice postaje još šire i ravno (dvodimenzionalno). "Alkasto" svetlo ili "Loop light" najčešće se koristi za formalne portrete (političari, državnici, javne ličnosti...) jer se s njim lako radi. Glavno svetlo treba da bude postavljeno desno od fotoaparata (pod uglom

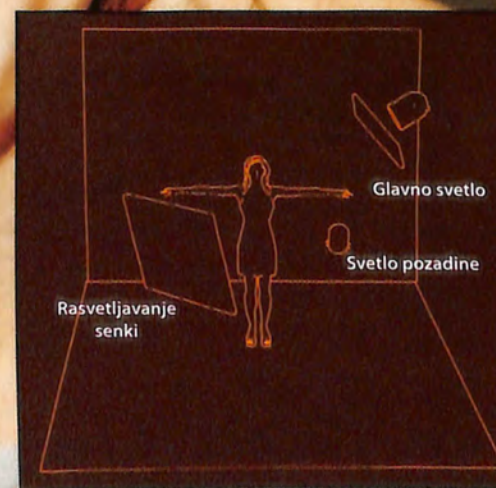
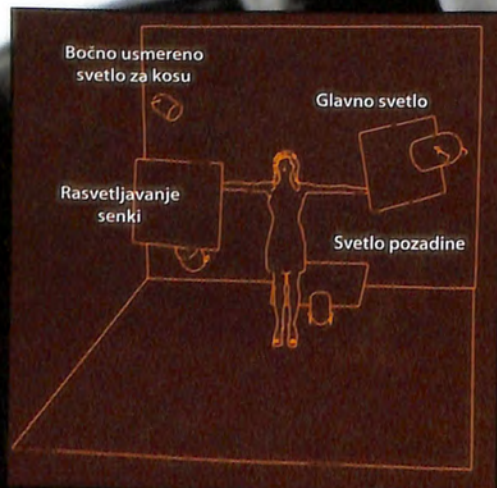
od, npr., 45 stepeni) relativno visoko, ali niže nego kod "Paramount" svetla. Druga strana lica može se rasvetliti svetlom ili reflektujućom površinom koja u ovom slučaju mora biti blizu subjekta, jer ta strana lica ne sme ostati u mraku. Takođe, obavezno se rasvetljava kosa, a na našem primeru vidi se lep "pad" pozadinskog svetla za kosu i na lice, koje je naglasilo jake crte lica modela. Nikon D3X, 105 mm, f/5,6, 1/80 s, ISO 1.000.

REMBRANDT SVETLO

Dobilo je ime po čuvenom holandskom slikaru Rembrandtu, koji je slikao u malom ateljeu sa jednim uskim prozorom na krovu koje je bacalo duboke senke ispod nosa, očiju i brade njegovih modela. Iz ovog opisa jasno je da je ovo svetlo veoma dramatično i karakteriše ga osvetljena površina u obliku dijamanta ispod udaljenijeg oka. Ta senka trebalo bi da bude dužine nosa i da ne bude šira od oka.

Osnovno svetlo je relativno nisko i pomereno ka pozadini, tj. skoro u ravni s modelom. Druga strana lica može se

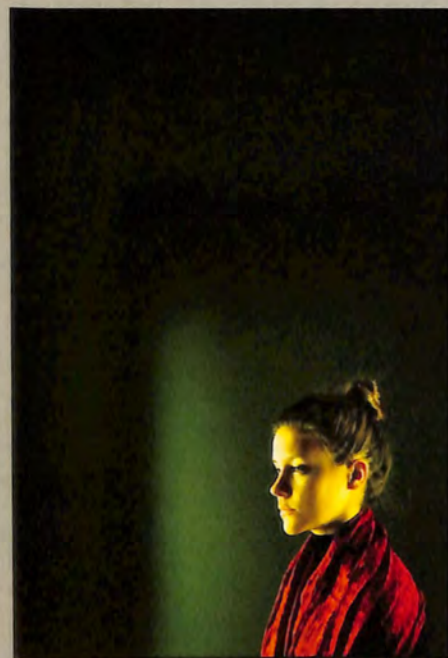
rasvetljivati (ali i ne mora) na različite načine: postavljanjem refleksne površine ka neosvetljenoj strani lica ili postavljanjem još jednog svetla iza glavnog, ali na većoj udaljenosti i tako pozicionirano da osvetljava samo suprotnu stranu lica. Možete dodati svetlo za kosu i pozadinsko svetlo koje, naravno, mora biti u skladu s dramatičnim i kontrastnim efektom celokupnog osvetljenja. Češće se koristi za portretisanje muškaraca jer ume da bude prilično "nemilosrdno". Nikon D3x, 105 mm, f/7,1, 1/60 s, ISO 1.000.

KONTROLA SVETLA

Svetlo je "živa" stvar koja se menja i modelira prema vašim željama i potrebama, ali da bi ono zaista oživelo, morate da znate kako da ga kontrolišete. Jedno te isto lice može izgledati sasvim drugačije pod različitim svetlosnim postavkama. Kada govorimo o svetlu i kontroli, odmah pomislimo na studio, i zaista, prava kontrola svetla jedino se tu i odigrava, mada veliki majstori fotografije i prirodno svetlo "ukrote" prema svojim željama (pogledajte portrete Ričarda Avedona (Richarda Avedona) "In the American West").

Studio nije svima dostupan, kao ni ova količina svetla s kojom smo se mi "igrali", ali je neophodan da bismo pokazali neke od osnovnih i najčešće korišćenih postavki svetla za portrete. Svi portreti snimljeni su u studiju "Fotografix" Nenada Petrovića, našeg stalnog saradnika. Budući da je u pitanju profesionalni studio, mogli smo da biramo između

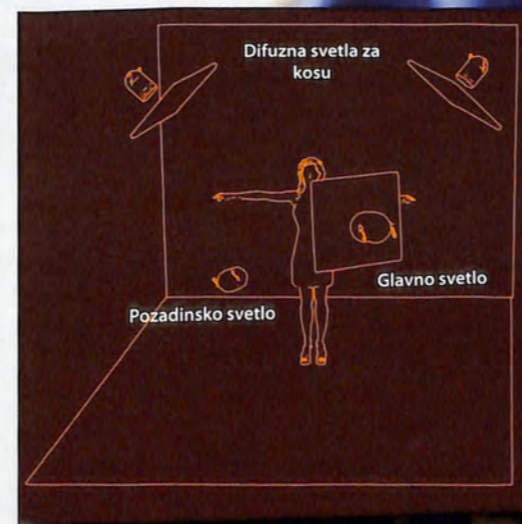
PODELJENO SVETLO
Iz ovog ugla odlično se vidi "razigranost" podeljenog svetla i koliko je pogodan za profile i poluprofile. Neobičan efekat postignut je pseudokros procesom u Photoshopu koji daje isti efekat kao kada se slajd-film razvije kao negativ film.

REMBRANDT SVETLO
Klasičan "dijamant" ispod neosvetljenog oka lepo ističe svetle oči. Senka ispod nosa trebalo bi da bude bolje definisana, tj. da se spoji sa senkom na licu.

stalne rasvete (reflektori, kinoflo) i fleš-rasvete. Da bismo što bolje kontrolisali svetlo, odlučili smo se za stalnu rasvetu koja je davala svetlo temperature 3.200 kelvina, ali je bila prilično slabog intenziteta, pa smo mahom fotografisali s osetljivostima između ISO 400 i 1.000. Napominjem da sve ovo možete uraditi i s fleš-glavama, s tim što reflektori imaju prednost kod usmeravanja svetla – jednostavno pomerate klapne, a svetlo umekšavate belim paus-papirima koji se kače studijskim štipaljkama. Svetlo koje daju fleš-glave obično se umekšava softboksovima, koje se zatim usmerava gridom (mrežom). Razne vrste kišobrana daju prilično široko svetlo i tu je kontrola još teža. Lista svih mogućih rasvetnih tela i raznoraznih umekšivača svetla i usmerivača je maltene beskrajna i popunila bi svih ovih osam strana. Nemoguće je, a i nepotrebno, posedovati ih sve. Neki od vas imaju već svoj mali studio i nešto od studijske rasvete koja će s vremenom "rasti", a ako za to nemate uslova, pokušajte kod kuće da iscenirate studio uz nekoliko lampi i malo jačih sijalica (i 150 W biće dovoljno za početak). Upotrebite svoju

maštu i sposobnost da napravite studio pomoću štapa i kanapa. Milanova istoimena rubrika, sigurna sam, daće vam dosta ideja. Mi smo u praksi isprobali pet svetlosnih šema na nekoliko modela, tj. lica, različitih starosnih grupa i pola. Za svaku svetlosnu postavku izabrali smo najuspešniju fotografiju modela kojem ta određena postavka najviše odgovara. Primeri su namerno "ogoljeni" od bilo kakve produkcije i za modele smo uzeli "obične" ljude a ne modele da bismo i sami što bolje videli uticaj svetla na neki lik u odnosu na njegove godine, crte lica i simetriju ili asimetriju lica. Pored silne foto-opreme koja vam treba, a možda i ne treba (to zavisi od vaše umešnosti), neophodno je da od ove "nauke" napravite svoj stil rada jer to je ono što će vas izdvojiti iz mnoštva fotografa koji

"PARAMOUNT" SVETLO

Ovu vrstu svetla proslavila je američka filmska kuća "Paramount Studios". Mnogi tvrde da je ovo najlepše svetlo za ženske portrete, a karakteriše ga direktno svetlo postavljeno tik iznad fotoaparata, koje ističe jagodice, tj. daje licu trouglast izgled i kreira specifičnu senku ispod nosa ili u samom korenu nosa (kao na našem primeru) u obliku leptira, po čemu se i ovo svetlo često naziva "Butterfly light". Marlen Dietrich (Marlene Dietrich) je insistirala da u svim filmovima bude tako osvetljena! Ovakvo svetlo ponaša se "prijateljski" prema koži i uska lica čini širim i punijim.

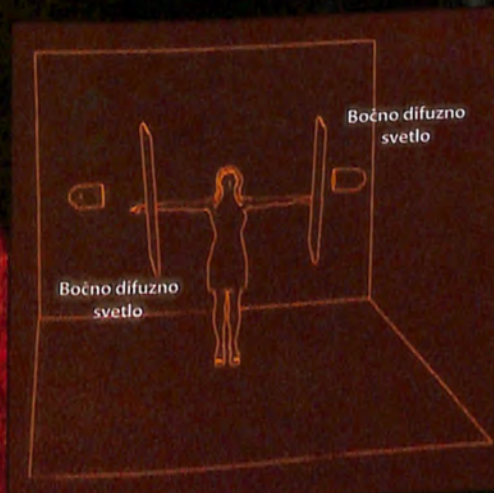
Glavno svetlo treba umekšati i ako koristite softboks, onda ga treba usmeriti "gridom" (to

je tzv. rešetka koja usmerava svetlo), a trodimenzionalnost modelu dodajemo sa dva "hair lighta" (svetla od nazad koja rasvetljavaju kosu). Ona se uglavnom postavljaju pod uglom od 45 stepeni sa obe strane modela, a odnos glavnog svetla i refleksa u kosi određuje se prema boji kose i efektu koji želimo da postignemo. U našem primeru glavno svetlo bio je reflektor s paus-papirom relativno malog prečnika, pa smo svetlo dodatno umekšali i "proširili" dodavanjem još jednog svetla sa softboksom koje je postavljeno malo više, odmah iza glavnog. Ovo svetlo zahvalno je koristiti skoro za sva lica i sve uzraste. Nikon D3X, 105 mm, f/3,5, 1/80 s, ISO 1.000.

PODELJENO SVETLO

"Podeljeno" svetlo postavlja se sa strane, veoma je dramatično i odlikuje se izrazajnim definisanjem oblika. Može da se postavi u liniji, kao što se vidi na našem primeru, ali ne mora. Često se jedno, glavno svetlo postavi malo ispred modela, a drugo malo iza. Takođe, možete eksperimentisati s difuzerima svetla: od toga da li je u pitanju kišobran, softboks, grid ili direktno svetlo zavisi i dramatičnost vaše fotografije.

Zbog, inače, kontrastnog svetla koje treba malo umekšati, uglavnom se koriste softboksovi ili poluprovodne difuzne površine od paus-papira ili nekog drugog materijala. Kod ove postavke dobija se veoma različito osvetljenje lica samo blagim pomeranjem glave modela. Svetlo je idealno za fotografisanje profila i poluprofila. Radi što bolje definisanosti lica, može se dodati refleksna površina ispred modela i dodatno osvetliti pozadina ili kosa. Budite oprezni, ovakvo svetlo dodatno naglašava asimetriju lica i sve nepravilnosti kože, pa ga ne možete koristiti baš u svim situacijama. Nikon D3, 24-70 mm, f/3,5, 1/80s, ISO 1.000.

Bočno difuzno svetlo

Bočno difuzno svetlo

"PODELJENO" SVETLO

PODELJENO SVETLO
Sasvim drugačija upotreba "podelnog" svetla gde su oba svetlosna tela bila jako udaljena od modela. Velika srebrna reflektujuća površina razbila je senke i dala ovaj meki izgled celokupnoj fotografiji.

"vrebaju" i pretenduju da budu bolji od vas. Sve ove postavke treba da shvatite kao polazne tačke koje ćete vi, kasnije, prema svom senzibilitetu, ali i potrebama, prilagoditi i primeniti. Stil je, u stvari, način na koji primenjujete vaše znanje, opremu, šta volite i čemu težite snimajući, u ovom slučaju, nečiji portret.

Ako snimate po naručenom zadatku za neki časopis, knjigu i sl., pored vašeg stila zbog kojeg vas neko uopšte i angažuje, morate da odgovorite na zadatak. Recimo, da snimate nekog za političku kampanju. Sigurno nećete koristiti "glamour" – modno svetlo, kao ni "rembrandt" svetlo, jer prvo ne daj baš realnu sliku lika, a drugo je

izuzetno dramatično. Koristićete najverovatnije "alkasto" svetlo koje je za to idealno, mada i s "podeljenim" svetlom, ako ga dosta umekšate, možete postići zanimljive rezultate. Naravno, i "Paramount" svetlo bi za taj zadatak odgovaralo. Ako, međutim, dobijete punu slobodu rada od, recimo, urednika nekog časopisa, slobodno se poigrajte "rembrandt" svetlom koje na određenim licima daje vrlo dramatičan i upečatljiv efekat (naravno na starijim osobama i osobama s izražajnim borama). Iz tog istog razloga malo koja žena će pristati da je tako fotografirate. Zato će "podeljeno" svetlo s jakom reflektujućom površinom od napred zadovoljiti i najjaču žensku sujetu.

FOTO-OPREMA

Iskoristili smo našu malu radionicu da isprobamo tek pristigli Nikon D3X, a fotografisali smo i Nikonom D3. Koristili smo objektivne 24-70 mm, f/2,8 i 105 mm, f/2,8. Kako smo bili prinudeni da radimo s visokim osetljivostima, oba fotoaparata bila su na ozbiljnom testu, a da li su ga prošla, prosudite sami na datim primerima, iako morate uzeti u obzir da u štampanim medijima ne možete da vidite realnu sliku. Sve objavljene fotografije obrađene su u Photoshopu, ali samo toliko da nadomeste odsustvo profesionalne šminke. Lica su blago očišćena od nepravilnosti kože (bubuljice, bore...) uz pomoć dodatka – alatke Kodak Gem Airbrush Pro. Njegov uticaj kontrolisan je providnošću sloja na koji je primenjen. Krivom (Curves) je dodat kontrast, a na velikom primeru za "podeljeno" svetlo (prethodna strana) desaturirana je koža i selektivno je povećan kontrast crne bluze i šala.

U sledećem broju nastavljamo priču o portretu, s tim što će tema biti dokumentarni portret i portret nastao u datim uslovima: prirodno svetlo, osvetljenje prostorije, na ulici...

Zahvaljujemo se studiju "Fotografix" i Nenadu Petroviću, bez čije pomoći ova radionica ne bi mogla biti realizovana.

PRIPREMILI: IVANA BREZOVAC I RADOMIR MAŠA DIKOSAVLJEVIĆ

PODELJENO SVETLO
Iako je senka jaka, portret nije dramatičan već izražajan i simpatičan

KONKURS Studijski portret

Prošlogodišnji konkurs završili smo odličnom izložbom, poklon kalendarom i svaki učesnik izložbe na poklon će dobiti i izloženi print. O nagradama ne vredi raspravljati jer su, tradicionalno, u "Epsonovom" stilu, izuzetno dobre i vredne. "BS Procesor" i "Epson" kao sponzori ostali su uz nas. U nekom od narednih brojeva objavićemo i nagrade za finale konkursa u decembru 2009. Novu godinu započeli smo jednom od najvećih tema u istoriji umetnosti. Nemojte da vas zavara široka rasprostranjenost portreta, to je i dalje jedna od najtežih fotografskih disciplina. Naziv konkursa "Studijski portret" ne treba da vas plaši jer ne očekujemo da imate svoj studio, ali pošaljite fotografije koje su radene s rasvetom, makar i običnim sijalicama. Ocenjivaće se vaša kreativnost, inventivnost i umešnost primene postojeće foto-opreme. Rok za prijem fotografija je do **10. u mesecu**, a najbolje radove objavićemo u februaru broju 2009. godine.

JAROMIR FUNKE, "Apstraktna fotografija", 1927 – 1928, Galerija Morave, Brno

Modernizam u Čehoslovačkoj

Period između dva svetska rata slobodno bi se mogao okarakterisati kao zlatno doba čehoslovačke fotografije. Više nego ikada čehoslovački umetnici bili su zainteresovani za sve ono što se dešava izvan granica njihove zemlje. Kada je fotografija u pitanju, jedan od najvažnijih događaja bilo je gostovanje Lasla Moholj-Nađa koji je 1925. godine u Brnu održao nekoliko predavanja o fotografiji, filmu i slikarstvu, da bi nakon napuštanja Bauhauusa, u Bratislavi i Brnu imao nekoliko

JAROSLAV RÖSSLER, "Pariz, čaše", oko 1926, Galerija Rudolf Kicken, Cologne

samostalnih izložbi. S druge strane, grafičar, fotograf, tipograf i član češke avangardne grupe "Devet sila" ("Devetsil") Karel Tajge (Karel Teige) na poziv tadašnjeg direktora Bauhauusa Hansa Mejera (Hannes Meyer) odlazi da predaje u ovoj prestižnoj školi. Ova i još mnoga druga dešavanja ostavili su veliki uticaj na češku fotografiju. Fotografi poput Františka Drtikola i Jozefa Sudeka pokušali su, i u tome uspeji, da svojim radovima daju prepoznatljiv stil.

HRONIČAR I AVANGARDISTA

Iako predstavlja jednu od centralnih figura češke fotografije u međuratnom periodu, Jozef Sudek, ma koliko to paradoksalno izgledalo, ujedno je i jedan od retkih autora na koga su avangarda, kao i drugi posleratni modernistički pokreti u fotografiji, imali najmanji uticaj. Tragovi modernizma u radovima ovog umetnika vidljivi su jedino u fotografijama radenim u reklamne svrhe. U njegovim ranim radovima, kao što je ciklus fotografija enterijera praške katedrale Sveti Vit (St. Vitus) u vreme rekonstrukcije, na kojem je radio od 1924. do 1928. godine, primećuje se jak uticaj piktoralizma. U drugoj polovini dvadesetih godina prošlog veka pored katedrale, Sudek počinje da fotografiše Prag. Napuštajući polako efekte bliske piktoralizmu napravio je, do tada, nesvakidašnje snimke grada zahvaljujući kojima je stekao repu-

Nakon Prvog svetskog rata tek formirana Čehoslovačka bila je spremna za duh modernizma koji se uveliko širio Evropom. Elementi, kako francuske, ruske, nemačke avangarde, tako i drugih modernističkih pokreta ulili su se više-manje u radove Františka Drtikola (František Drtikol), Jozefa Sudeka (Josef Sudek), Jaromira Funkea (Jaromir Funke) i Jaroslava Reslera (Jaroslav Rössler)

JOSEF SUDEK, "Portret slikara Vaclav Sivko", 1955, F.R.A.C. kolekcija, Aquitaine

taciju najpoznatijeg hroničara grada. Njegove fotografije ulica, parkova, bašti, trgova, fontana, snimljenih bez ljudi, poseduju poetičnost blisku fotografijama Pariza Ežena Atžea (Eugene Atget). S druge strane, František Drtikol, kako u tematici, tako i u pristupu, bio je sušta suprotnost Sudeku. Dok je Sudek bio naklonjen gradskim motivima, mrtvim prirodama i pejzažima, Drtikol se fokusirao na portretnu i akt-fotografiju, prihvativši uticaje najpre art-dekoa, zatim kubizma, francuskog nadrealizma i bau-

hausa. Njegove studije aktova, od kojih su najpoznatije "Saloma" (1923), "Studija" (1927) i "Luk" (1928), kompozicijom, rasporedom figure, odnosima svetlosti i senke podsećaju na aktove Mana Reja (Man Ray). Osim karakterističnih avangardnih tehnika, kao što je montaža, Drtikol je razvio i tehniku pod nazivom "fotopurizam" (photopurism), kojom je uradio ciklus fotografija "Duša" (1930). U pitanju su akt-fotografije, međutim, umesto modela, Drtikol je rezao od papira minijatura ženska tela koja na fotografijama dobijaju izduženi siluetni izgled.

FUNKE I RESLER

Pored toga što je predavao u Školi za umetnost i zanate u Bratislavi, a zatim i u Državnoj grafičkoj školi u Pragu, Jaromir Funke nekoliko godina bio je urednik poznatog časopisa *Fotografski horizonti* (*Fotografický obzor*). Njegove najranije fotografije s prikazom okoline grada Kolina iz 1918 – 1921. radene su u dokumentarnom stilu. Ubrzo, zahvaljujući Drtikolovom uticaju, Funke se okrenuo atipičnim tehnikama i uglovima snimanja karakterističnim za nadrealizam, bauhaus i konstruktivizam, ali i novu objektivnost. Ovi uticaji najvidljiviji su u apstraktnim fotografijama predmeta iz svakidašnjice, mrtvih priroda "Mrtva priroda sa morskom zvezdom" (1928), ciklusu fotografija "Staklo" i "Refleksije" (1929). Funke su, pre svega, zanimali efekti

JOZEF SUDEK (1896, KOLIN – 1976, PRAG)

Knjigovezac po profesiji, za vreme Prvog svetskog rata kao vojnik mađarske vojske poslat je na front u Italiju gde je i ranjen. Zbog infekcije ostao je bez desne ruke i tri godine proveo na rehabilitaciji u vojničkoj bolnici. Upravo u tom periodu počeo je da fotografiše, uglavnom pacijente i medicinsko osoblje. Nakon oporavka odlazi u Prag, priključuje se fotografskom amaterskom klubu. Godine 1922. započinje studije fotografije u Školi za grafičke umetnosti u Pragu, a dve godine kasnije s Jaromirom Funkeom osniva "Češko fotografsko društvo". Ubrzo otvara fotografski studio i zapošljava se u izdavačkoj kući i dizajnerskom centru "Družstevni Prace", koji mu je 1933. godine i organizovao prvu samostalnu izložbu u salonu "Krasna jizba". Za vreme Drugog svetskog rata i nakon njega Sudek ne prestaje da fotografiše. Uglavnom koristi velikofornatni "Kodakov" panoramski fotoaparata, a u neke od najpoznatijih ciklusa radova iz ovog perioda ubrajaju se: "S prozora mog ateljea" (1940–50), "Lavirint" (1960–70), mrtve prirode, panorame pejzaža i gradski prizori "Park i most" (1964). Šezdesetih godina dvadesetog veka češka vlada dodeljuje mu titulu zaslužnog umetnika ("Artis of Merit"), a, zatim, i nagradu za celokupno fotografsko

JOSEF SUDEK, "Prvi led", iz serije "S prozora mog ateljea", 1950, Muzej dekorativne umetnosti, Prag

FRANTIŠEK DRTIKOL (1883, PŘIBRAM – 1961, PRAG)

Fotografski zanat stekao je u jednom studiju u svom rodnom mestu. Početkom XX veka odlazi u Minhen, gde studira na Bavarskom državnom Institutu za fotografiju (Bavarian State Institution for Photography). Nakon odsluženja vojnog roka 1910. nastanjuje se u Pragu. Najpre radi u nekoliko fotografskih studija, a zatim otvara portretni studio u kojem su glavni klijenti bili poznati pisci i umetnici. Tokom dvadesetih godina prošlog veka objavio je dve knjige fotografija: "Žena u svetlu" (Žena ve svetle) i "Drtikol aktovi" (Le nus de Drtikol, 1929). Početkom tridesetih godina, Drtikol, koji je tada bio na vrhuncu karijere, prodaje studio, kao i većinu negativ i pozitiva i ostatak života posvećuje slikarstvu, filozofiji i misticizmu. Iako je bio jedna od ključnih figura, ne samo čehoslovačke već i evropske međuratne fotografije, Drtikol je umro sâm i potpuno zaboravljen. Tek sedamdesetih godina priređuju mu se izložbe i objavljuju monografije.

FRANTIŠEK DRTIKOL, "Studija", 1927, Muzej dekorativne umetnosti, Prag

Literatura:

1. Michael Frizot, A New History of Photography, Konemann, 1998.
2. Matthew S. Witkovsky, Foto: Modernity in Central Europe, 1918–1945, Thames & Hudson, 2007.
3. Vladimír Birgus, Czech and German AvantGarde Photography, www.photorevue.com
4. Josef Sudek: A View of Private World, www.iphotocentral.com
5. The Nude in Modernist Photography, František Drtikol, www.art-is-life.com

svetlosti i senke, linije i obrisi, kao i refleksije staklenih površina. Godine 1926. uradio je i nekoliko eksperimenata s fotogramima, koji su postali poznati tek nakon njegove smrti.

Fotografija bez fotoaparata ili fotogram bio je privlačan i Jaroslavu Resleru. Član grupe "Devet sila", Resler je od 1917. do 1920. godine radio u Drtikolovom ateljeu kao njegov asistent. Godine 1927. odlazi u Pariz, koji je bio presudan za njegovu dalju umetničku karijeru. Bilo da su u pitanju aktovi, kompozicije, portreti, mrtve prirode, kao i radovi radeni u reklamne svrhe, Resler je koristio ne samo neobične uglove snimanja već i gotovo sve karakteristične avangardne tehnike kao što su: kolaž, fotomontaža i dupla ekspozicija. U najpoznatije radove ovog umetnika ubrajaju se: "Kompozicija sa setom kartona" (1924), "Bez naziva" (1931), "Fotografija IV" (1925), "Pariz, čaše" (1926). Zahvaljujući, pre svega, Drtikolovim aktovima, Sudekovim gradskim prizorima, Funkeovim i Reslerovim apstrakcijama, kao i radovima Bohumila Nemece, Bohumila Vobornika (Bohumil Vobornik), Vere Gabrielove (Vera Gabrielova), Arnosta Pikarta (Arnost Pikart) i drugih, češka fotografija postala je važan i nezabildani segment evropske i svetske istorije fotografije.

JELENA MATIĆ

Oslobodite kreativnost

Današnji D-SLR fotoaparati imaju sve više i više parametara za podešavanje i traže znatnu dozu rutine kako bi na lokaciji, između različitih kadrova, brzo promenili setovanje. Na žalost, nisu svi dovoljno vešti ni brzi, pa se više energije potroši na podešavanje parametara nego na kreativnost kadra. Postoji rešenje, mada nepotpuno: fotografirate u RAW formatu i podešavajte sliku kod kuće, na miru, jer ono što vodi i vuče svet napred nisu lokomotive, već ideje

Pre izvesnog vremena prijatelj, profesionalni fotograf, snimao je važan događaj na otvorenom, a pri dnevnom svetlu. Sve se dešavalo vrlo brzo, ispucalo je preko dvesta slika i bio je više nego zadovoljan kako mu se ponašala nova "igračka" – D700. Posle nekoliko sati zove me u panici: "Zamisli, od sinočnog snimanja WB mi je ostao u fluorescentnom modu, možeš zamisliti na šta mi liče slike, a večeras nekoliko slika treba da ide u štampu." "Ma nikakav problem" odgovaram, "odaberi sliku na kojoj ćeš moći najsigurnije odrediti WB, zatim idi u NX2 Develop sekciju, u podsekciji Camera Settings odredi WB i malo je doradi u Quick Fix podsekciji. Potom snimi ta podešavanja (Save adjustments), otvori Browser sekciju i obeleži sve "fluores-

centne" fotografije i jednostavno daj naredbu Load adjustments. U NX2 možeš čak presnimati svoje NEF fajlove s novim podešavanjem, dakle ostaje ti izvorni, NEF format. Sve u svemu, imaš petnaestak minuta posla", zaključih. U svoj panici strpljivo me je saslušao: "Ali, ja sam snimao u JPEG formatu." "Auu, onda imaš problem", konstatujem, "Camera Settings podsekcija otvara se samo na NEF fajlove."

RAZVIJANJE NEGATIVA

Dakle, ovaj put pozabavićemo se NX2 Develop sekcijom (u NX1 imala je ime Base Adjustments) – prostorom gde razvijate elektronske negative. Develop ima tri podsekcije – Camera Settings, Quick Fix i Camera & Lens Corrections. Ova sekcija prvenstveno je namenjena korisnicima

koji fotografije beleže u RAW (NEF) formatu, ali ima i alata koji su dostupni pri obradi TIFF ili JPEG dokumenata. U podsekciji Camera Settings pronaći ćete alate za korigovanje WB podeljene u dve osnovne kategorije – predefinisane vrednosti (Daylight, Incandescent, Flash, ...) i korisničko određivanje neutralne tačke. Sledeći alat u ovoj podsekciji jeste Picture Control (delimično pisano u prošlom broju), gde možete menjati podešen set iz fotoaparata. Pored setova Standard, Neutral, Vivid, Monochrome, D2X mode 1, 2 i 3, u verziji NX2.1 dodati su još i Portrait i Landscape. Važno je napomenuti da će korisnici "Nikonovih" D-SLR koji nemaju ove setove u softveru fotoaparata biti u mogućnosti da ih primene u NX2. U svakome možete nezavisno delovati

na izoštravanje, kontrast, osvetljenost, saturaciju i tonalitet (predlažem da izoštravanje ukinete – treba ga uraditi na kraju procesa obrade). Ovde se nalazi još i alatka za redukciju šuma (Noise Reduction), kao i Active D-Lightning (ukoliko ste fotografisali s uključenom opcijom). Podsekcija Quick Fix je potpuno nova kontrolna paleta. Prvo ćete primetiti da je to, u stvari, Levels/Curves alatka. Korisnik sada može vrlo brzo podesiti kontrast (NEF, TIFF, JPEG) bez dodavanja, za Capture karakterističnih, koraka podešavanja. Nalazimo, takođe, i alatku za podešavanje ekspozicije (Exposure Compensation), ali samo za NEF fajlove. Dve nove alatke Shadow Protection i Highlight Protection (NEF, TIFF, JPEG) zaista su dobrodošle i vrlo pristojno obavljaju zadatak.

Treća podsekcija, koja se ređe koristi, jeste Camera & Lens Corrections, gde imamo Moiré redukciju, Image dust off (ukoliko ste snimili zaprljanost senzora – Dust off ref photo), zatim Auto Color Aberation (uključeno je po defaultu i predlažem da tako i ostane) i Auto Red Eye i Vignette Control.

DOKAZNI MATERIJAL

Dosta je bilo teorije – trebalo bi videti da li to zaista funkcioniše. U tu svrhu "uslikao" sam dve lutke u prostoriji bez veštačkog osvetljenja. Namerno sam pogrešio i WB u aparatu sam podesio na Fluorescent (Warm White, 3.000 °K), dok sam Picture Control stavio na

Vivid (na šta to liči možete videti na sl. 1). Otvorio sam fotografiju i krenuo s podešavanjima u Camera Settingsu. Prvo je određen WB pomoću alatke Set Gray Point – Marquee Sample, što nam omogućava, za razliku od pipete (Single Point), selektovanje, površinski proizvoljnog neutralnog područja. Na datoj fotografiji to je bilo vrlo lako jer celo područje oko lutki ima neutralan ton. Sledeći korak bio je da u Picture Control promenim set Vivid (prevelik kontrast i saturacija) u Portrait, te da u istom ukinem izoštravanje. Rezultat prethodna dva koraka možete videti na slici 2. Slika je za nijansu tamnija i bez dovoljno kontrasta. Prelazim na Quick Fix podsekciju, te blendu (Exposure Compensation) otvaram za 1/6 i blago povećavam kontrast. Bela mi je probila na nekoliko mesta, te koristim Highlight Protection da bih ovo izbegao (sl. 3). Sigurno je da slika zahteva još malo selektivnog doterivanja drugim filterima, ali za dva minuta posla ovo je više nego vredan rezultat. Ostaje nam još da sliku izoštrimo za štampu.

Osim velike pouzdanosti finalnog rezultata, NX2 je uveo alatke koje mnogostruko uvećavaju upotrebnu vrednost ovog programa. O njima se u fotografskim krugovima s oduševljenjem priča, a reč je o Color i Selection U-point kontrolama, te Auto Retouch Brush o kojima ćemo drugom prilikom.

DR LAZAR LAZIĆ

Lasom odaberemo uzorak na fotografiji za koji smo sigurni da treba da bude neutralan.

Izaberite Vaše omiljene digitalne fotografije i odštamajte ih u Vašu ličnu foto-knjigu, kalendar ili razglednicu

Mi Vama FOTOKnjigu

Vi nama slike

Nudimo širok spektar poveza, formata i stilova, brzo i po pristupačnoj ceni u tiražu koji želite

FOTO knjiga

artstudio®

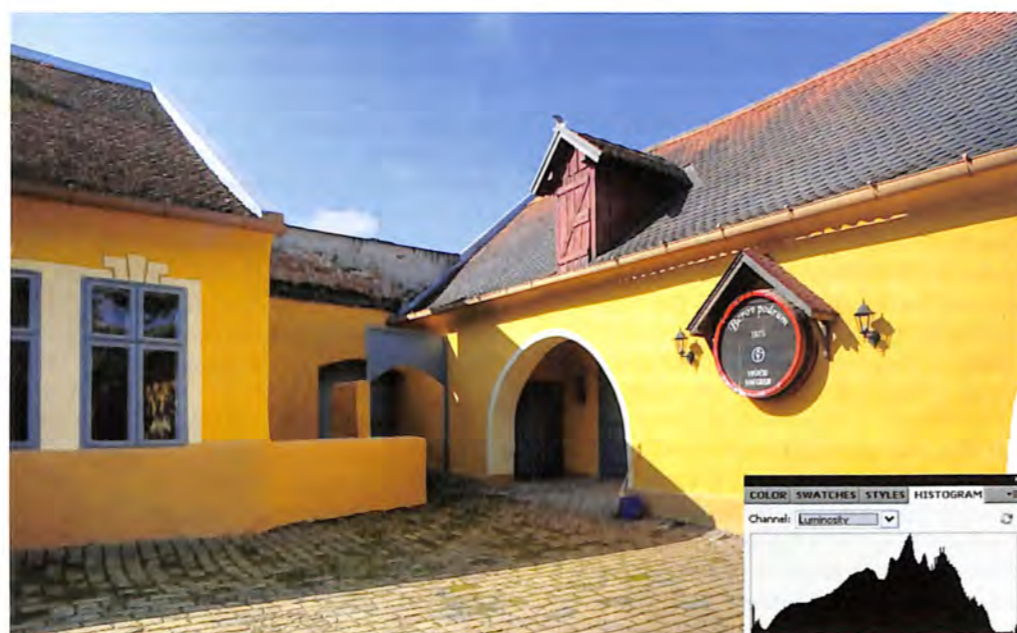
11000 Beograd
Bulevar Despotina Stefana 70/III ulaz
Tel: 011/329-2758, 329-0387
mob: 063/493-878
office@artstudio.rs

HDR fotografije

FOTOGRAFIJE VISOKOG DINAMIČKOG RASPONA

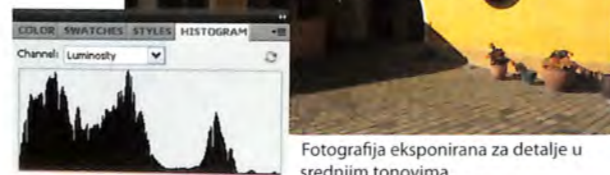
Verovatno su mnogi od vas do sada čuli ili pokušali da napravite HDR. Ovaj put ću pojasniti šta je zapravo HDR, čemu služi i kako ga napraviti. Reč je o skraćenici od "High Dynamic Range", što bukvalno prevedeno s engleskog označava fotografije visokog dinamičkog raspona

Dinamički raspon predstavlja sposobnost medija (filma ili senzora) da zabeleži međutonove koji se nalaze između najtamnijeg i najsvetlijeg tona u kanalu (crveni, plavi i zeleni). Kada bismo to prebacili u crno-beli svet (ili fotografiju), dinamički raspon filma bila bi njegova sposobnost da zabeleži količinu tonova između potpuno crne i potpuno bele fotografije. Jedan od razloga zašto je klasičnim fotografijama bilo veoma teško da "pređu" s filma na digitalnu tehniku jeste to što digitalna fotografija ima manji dinamički raspon od klasične. S vremenom

Primer kvalitetno tonski mapirane HDR fotografije, obratite pažnju na raspodelu tonova na skali histograma

se senzori usavršavaju tako da će se dinamički raspon povećavati. Teorijski, ljudsko oko ima sposobnost da razluči dinamički raspon od 24 otvora blende. Sadašnji senzori procesiraju četrnaestobitne informacije sa senzora, što i dalje nudi mogućnost razlučivanja kontrasta

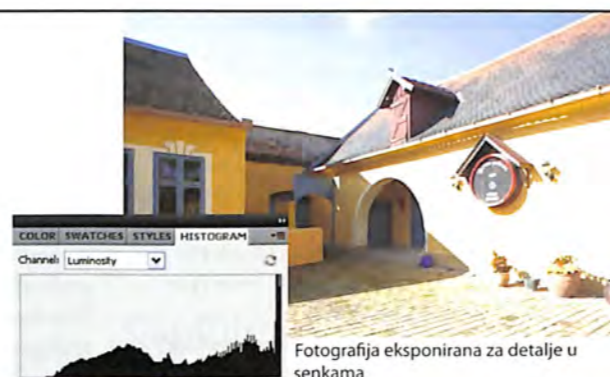

Fotografija eksponirana za detalje u srednjim tonovima

od 16.384:1, što znači 16.384 međutonova po kanalu. Ukoliko znamo da grayscale ima osmo-bitno procesiranje i nudi samo 256 nivoa sive, moramo znati da RGB ima 24 bita, pa iako u Adobe Photoshopu piše osam, to, u stvari, znači osam bitova po kanalu. Šesnaestobitno procesiranje (po kanalu) pojavljuje se u Photoshopu CS i nudi mogućnost razlučivanja kontrasta od 65.536:1, što znači toliko međutonova po kanalu. Nemojte ovo da vas zanese jer još uvek ne postoji nijedan digitalni fotoaparatus koji može da snimi toliki dinamički raspon, a, takođe, nijedan komercijalni štampač koji to može da odštampa. Vrhunski osvetljavači štamparskih filmova ili ploča nove generacije imaju mogućnost pravljenja grafičkih ploča iz šesnaestobitnih fajlova, ali će vam to u

Primer kvalitetno tonski mapirane HDR fotografije

Fotografija eksponirana za detalje u senkama

Tonski mapirana HDR fotografija kojoj nedostaje kontrast zbog forsiranja srednjih tonova i prejaka saturacija. Ipak, rezultat je zanimljiv i deluje "stripovski" tj. nadrealno

Srbiji "teško proći". Dakle, ne pokušavajte da na štampu pošaljete fajl koji ima više od osam bitova po kanalu. U ranijim tekstovima pokušao sam svima da usadim u glavu da treba raditi u 16 bitova ukoliko želite da izbegnete posterizaciju, ali to naravno i znači da fajlove na kraju konvertujete u osmo-bitni RGB ili CMYK po potrebi izlaznog uređaja. Ukoliko pogledate histogram vaše fotografije i na njemu posle obrade fajla vidite "rupe" po vertikali, odnosno da histogram više liči na obrnuti češalj, bacite fotografiju. Ponovo uzмите fotoaparat u ruke i vodite računa o svetlu jer je privid dobrog osvetljenja vrlo teško stvoriti na fotografiji ukoliko isto nije zabeleženo na senzoru, a da pri tome ne stvorite posterizaciju, odnosno "slepljene" međutonove ili veliku količinu šuma.

GDE JE TU HDR?

On, zapravo, nudi proširivanje dinamičkog raspona tako što stapanjem više fotografija s različitim kompenzacijama ekspozicije vi dobijate fotografiju koja može da ima do 32 bita ili 10 bitova (f-stop broja) veći dinamički raspon od oka. Zamislite situaciju: fotografišete prede gde je neki objekat u kontrastu, ukoliko merenje obavljate prema objektu, sve u kontrastu biće preekspozicionirano i tu nećete imati detalje. Ukoliko merite izvor svetla, objekat u kontrastu biće previše taman ili podekspozicioniran. Zamislite da je objekat snimanja vama draga osoba, a izvor kontrastne svetla veliki prozor s divnom baštom i fontanom. Rešenje problema jeste da snimate u RAW-u jer ćete pri konverziji u JPEG ili TIF uspeti da spasete i do dva otvora blende, kako u podekspozicioniranim, tako i u preekspozicioniranim partijama. Sačuvajte jednu s pravilnom ekspozicijom osobe, a drugu s pravilnom ekspozicijom bašte i ta dva snimka spojite u jedan u nekom programu za kreiranje HDR fotografija. Ovakav način rada ima

prednosti, ali i ograničenja i mane. Ograničenje je u tome što vam takav postupak neće uspeti s fotografijama gde je razlika u osvetljenosti između objekta i najsvetlijih delova veća od 4 do 6 blendi. Mana je to da će vam "otvaranje senki" stvoriti ogromnu količinu kolornog šuma. Ovakav način pravljenja HDR fajla nazivamo "pseudo HDR". Pravi HDR fajl moguće je napraviti samo sa scenom koja je statična. Uzmimo, na primer, klasične slikare Claude Lorrain, Claude Monet i pogledajmo njihove pejzaže. Zamislite da ste s fotoaparatom na njihovom mestu i da fotografišete isti motiv. Nikada ga ne biste snimili bez HDR-a. Dakle, uzмите omiljeni fotoaparat, stativ, žičani ili bežični okidač, i snimite scenu s normalnim merenjem, zatim sa

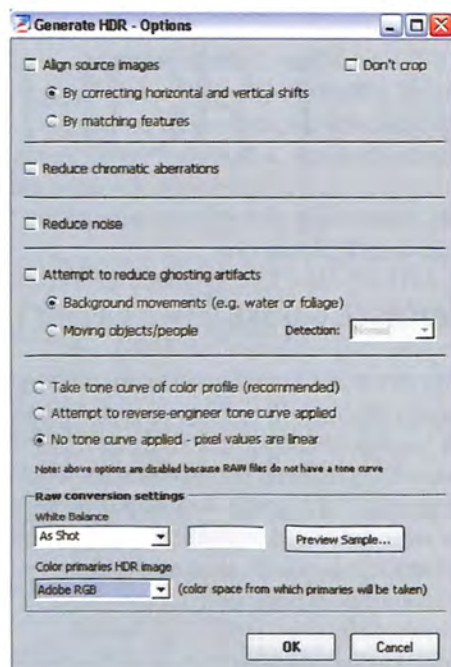
+2 EV i konačno sa -2 EV. Dobićete tri snimka. Na prvom će srednji tonovi biti dobro ekspozicionirani, na drugom se najbolje vide tamne partije, a na trećem svetle. Zatim ih stopite u HDR programom koji volite i, gledajući, imate fotografiju najbližu onome što može da vidi ljudsko oko.

NAJČEŠĆE GREŠKE

Osnovna i najveća prednost HDR-a – da može da stvori fotografiju većeg dinamičkog raspona od dinamičkog raspona razlučivanja oka – stvara i veliki prostor za greške. Laici koriste HDR da bi stvorili najnestvarnije fotografije, tj. fotografije koje nikada niko nije video golim okom. Tada se dešava da kreirana fotografija liči na apstrakciju, s velikom količinom neutralnih tonova, halo-efektom na linijama razdvajanja tamnih i svetlih partija, previše saturisanim bojama itd., koje najčešće podsećaju na 3D video-igre – u prvom licu. Prva i osnovna stvar jeste ta da kompletnu HDR fotografiju ne možete da sagledate na monitoru, jer je to uređaj niskog dinamičkog raspona. Za "razvijanje" HDR fotografije u dobro ekspozicioniranu niskodinamičku fotografiju (8 bitova po kanalu) potreban vam je softver (isti onaj kojim ste stvorili HDR). Taj deo posla zove se Tone Mapping. Savet iz iskustva – zaboravite Adobe Photoshop. Iako je "Adobe" poznat kao džin koji otkupljuje divne algoritme i implementira ih u svoje pakete, još nije nabavio kvalitetan algoritam za HDR. Ultimativni alat za ovaj posao jeste Photomatix Pro, koji radi podjednako dobro i na "pi-si" i "mekintos" računarima, nudeći mnogo više nego što je potrebno običnom korisniku.

Na ovom primeru možete uočiti ghosting (halo-efekat) koji se javlja na prelazu između svetlih i tamnih partija. Rešava se mapiranjem s višim vrednostima Light Smoothing. Takođe, prejaka je saturacija u srednjim i niskim tonovima.

Prozor za opcije generisanja fotografije visoke definicije (HDR fotografije)

Processing the HDR image through Tone Mapping will reveal the image details in highlights and shadows.

Tone Mapping

Nakon otvaranja (ili prevlačenja fotografija u prozor) i kreiranja HDR fotografije, potrebno je izabrati opciju Tone Mapping.

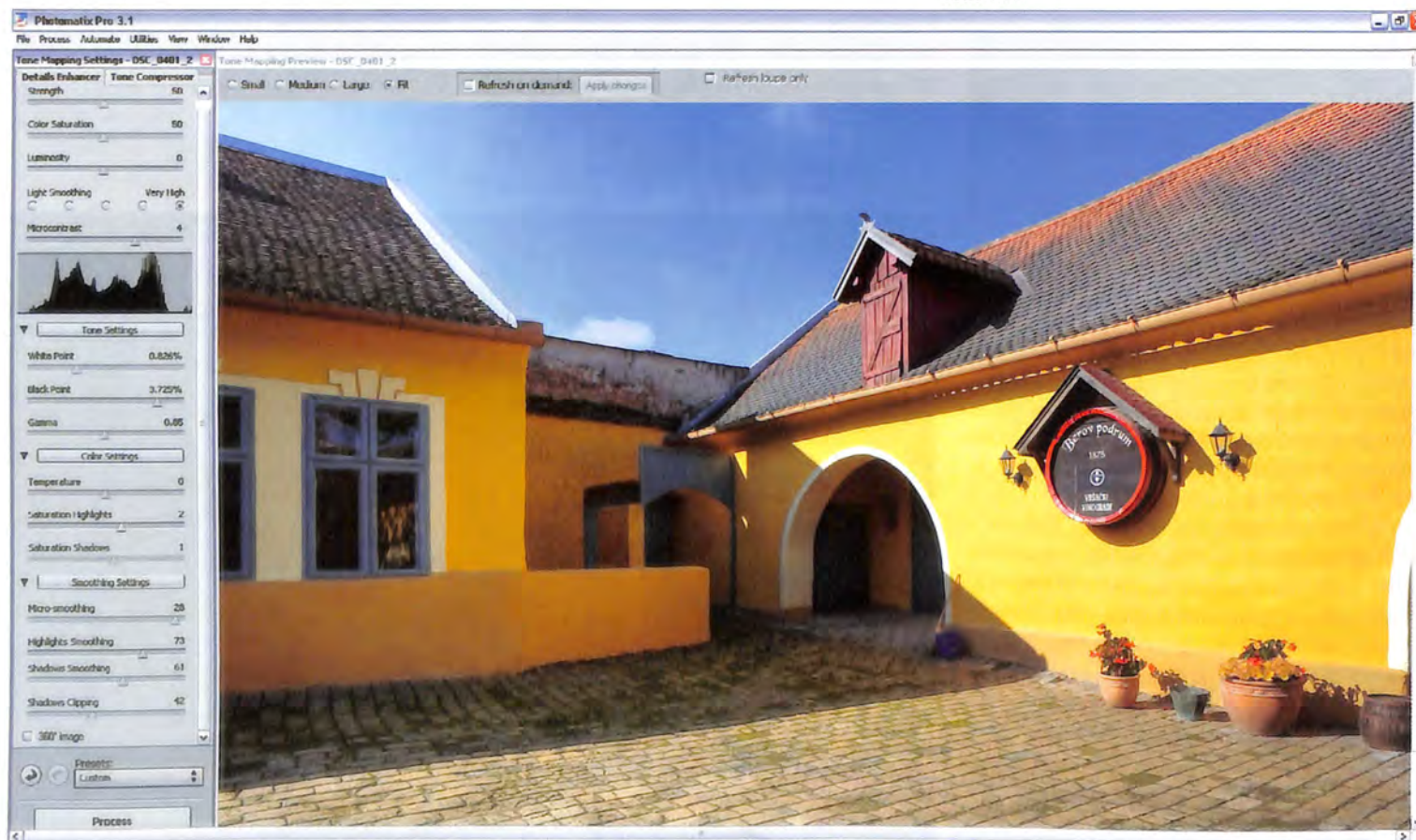
KAKO NAPRAVITI PRVI HDR

Pojasniću kako napraviti kvalitetnu HDR fotografiju koristeći Photomatix Pro verziju 3.1. U meniju izaberite Process > Generate HDR (ctrl+G), a pomoću tastera "browse" odaberemo fotografije. U sledećem prozoru birate korekcije ukoliko su potrebne (poravnavanje fotografija, redukciju šuma, hromatskih aberacija, balans belog i sl.). Najbitnije jeste da za radni prostor odaberete Adobe RGB kolorni profil. Klikom na OK počinjete kreiranje, a nakon vremena koje je potrebno za procesiranje na monitoru ćete videti HDR fotografiju koju je potrebno svesti u niski dinamički raspon. S leve strane nalazi se taster Tone Mapping, klikom na njega otvaramo prozor za manipulaciju fotografijom. Postoje dve kartice od kojih nam Details Enhancer nudi kvalitetniju manipulaciju fotografijom, a Tone Compressor bržu. Mi ćemo koristiti Details Enhancer u kome je prva opcija Strength i pomoću nje kontrolišemo količinu kontrasta, s vrednostim ne većim od 50. Color Saturation je opcija za kontrolu zasićenosti boja i meni uvek stoji na 50 (normalna vrednost), a nekada i manje. Light Smoothing kontroliše mešanje fotografija s različitim kontrastnim odnosima – manje vrednosti daju nerealnu fotografiju, pa stoga koristite više vrednosti (High ili jednu manje) za prirodni izgled fotografija. Microcontrast je po meni najbitnija opcija jer njom kontrolišemo kontrast detalja na fotografiji. Tone Settings nudi tri opcije: White Point, Black Point i Gamma. Pomoću

njih kontrolišemo kliping, to jest gde ćemo iseći tamne ili svetle partije i gde će nam biti srednji tonovi. Ovo znatno utiče na kontrast fotografije, ali ne treba preterivati. Color Settings nudi opcije promene balansa belog (Temperature) i saturacije u senkama i visokim tonovima. Smoothing Settings ima četiri opcije kojima određujemo kvalitet detalja. Recimo, Micro-smoothing nam može pomoći da uklonimo šum s plavog neba. Za realan izgled potrebno je postaviti Highlight Smoothing na višu vrednost, a Shadows Smoothing na nižu. Opcija Shadows Clipping određuje koliko ćemo detalja u senkama izgubiti u finalnoj fotografiji. Viša vrednost znači više izgubljenih detalja. Kada kliknete na taster Process i snimate fotografiju kao šesnaestobitni TIFF, poslu ipak nije kraj. Otvorite Adobe Photoshop i fotografiju dovedite do savršenstva.

Najbitnija stvar kod HDR-a jeste da u trenutku fotografisanja zapamtite šta ste zapravo videli. Kada sednete za računar da obrađujete snimak, prisetite se realnog izgleda scene, jer dok pomerate klizače možete izgubiti osećaj i veoma lako kreirati nerealnu fotografiju. Ono što je bilo u senci, a fotoaparatus nije mogao da zabeleži, vi učinite vidljivim, ali tako da onaj ko posmatra fotografiju jasno vidi da se to nalazi u senci, a ne u srednjim tonovima. Isto važi i za svetle tonove.

Sve ostalo je praksa.
IGOR ILIĆ

Izgled prozora za mapiranje HDR fotografije programa Photomatix 3.1 u toku rada, a s leve strane je ofabran način mapiranja Details Enhancer.

Nikon SHOP

Vuka Karadžića 7a, 011 30 34 373

Sve prikazane cene su sa PDV-om, plaćanje u dinarskoj protivvrednosti. Prodavac zadržava pravo promena cena bez prethodnog obaveštenja.

D700

Živi prikaz slike (Live View)

REZOLUCIJA 12.1 MegaPiksela
 OSETLIVOST ISO 200 - 6.400 (Hi mode do ISO 25600)
 MONITOR TFT LCD dijagonale 3.0 inča (7,6 cm)
 NAČIN SNIMANJA P, A, S, i M
 BR. AF TAČAKA 51
 BR. SNIMAKA U SEC. 5
 MERENJE SVETLA 3D color Matrix merenje II, Centralno, Spot
 BATERIJA punjiva Li-jon (En-EL3e) s punjačem
 TIP KARTICE CompactFlash tip I
 DIMENZIJE 147 x 123 x 77 mm
 TEŽINA 995 gr (bez baterija i mem. kartice)

+poklon
battery pack MBD10

2.299 €

24.999 din

37.999 din

D90 Set

REZOLUCIJA 12.3 MegaPiksela
 OSETLIVOST ISO 100 - 1.600 (ISO 3.200 H1)
 MONITOR TFT LCD dijagonale 3.0 inča (7,6 cm)
 NAČIN SNIMANJA Auto, P, S, A, M i osam programa sa scenama
 BR. AF TAČAKA 11
 BR. SNIMAKA U SEC. 3
 MERENJE SVETLA 3D color Matrix merenje II, Centralno, Spot
 BATERIJA punjiva Li-jon (En-EL3e) sa punjačem
 TIP KARTICE SD kompatibilan sa SD HC
 DIMENZIJE 132 x 103 x 77 mm
 TEŽINA 620 gr (bez baterija i mem. kartice)

PRVI DSLR KOJI SNIMA VIDEO SEKVENCE (1280 x 720 / 24fps) u AVI formatu i Motion JPEG kompresiji

Živi prikaz slike (Live View)

SET: fotoaparatus sa objektivom AF-S DX 18-105mm f/3,5-5,6G IF-ED VR

1.099 €

BLACK & WHITE SPIDER AWARDS

Kako bi okupila fotografe priklonjene crno-beloj fotografiji i njenom očuvanju, ova organizacija osnovana je pre nekoliko godina. Dostupna profesionalnim fotografima, kao i amaterima i apsolutnim početnicima, svojim godišnjim foto-konkursom postala je svetski popularna

© MILOŠ BIČANSKI, SRBIJA, 1. NAGRADA ZA TEMU "SILUETA" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

Pored velike putujuće izložbe kojom se nagrađeni radovi prikazuju u mnogim svetskim gradovima, "konačni proizvod" ovog konkursa takođe je izuzetno zanimljiv: u pitanju je izdanje u formi knjige. U žiriranju učestvuju mnogi prestižni kustosi, kolekcionari i prodavci crno-belih fotografija, urednici renomiranih časopisa, kao i mnoga slavna imena foto-industrije. Selekcija fotografija obavlja se u okviru nekoliko kategorija/tema (apstrakcija,

reklama, moda, portret, art itd.). Treba posebno istaći da je pobednik u kategoriji "Silueta" naš poznati fotoreporter koji svake godine odnese neku od nagrada na Yu Press Photo – Miloš Bičanski iz Beograda. Pored pojedinačnih nominacija za svaku kategoriju (ali odvojeno za profesionalce i amatere), bira se i najbolja fotografija profesionalnog fotografa i amatera, čiji radovi ulaze u sadržaj knjige "The World's Greatest Black & White

© IVAN BAJIĆ, MADARSKA, "SAM 2", 1. NAGRADA ZA TEMU "FINE ART" U KLASI AMATERA

© MARC ASNIN, USA, "VELIKI AS, WINTER HORSE RACING" – 1. NAGRADA ZA TEMU "LJUDI" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

© NATAN DVIR, ISRAEL, "AMONA" – 1. NAGRADA ZA TEMU "REPORTAŽA" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

© JIMMY WILLIAMS, USA, "JOHN DEE HOLEMAN" – 1. NAGRADA ZA TEMU "REKLAMA" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

Photography, No. 2", kao i publikacije u mnogim foto-magazinima. Konkurs je otvoren do kraja maja 2009. Participacija se plaća, s tim što iznos proporcionalno raste kako se približava konačni rok za predaju radova. Shodno tome, postoje tri termina za prijavu. Do 19. decembra ste mogli prijaviti dve fotografije po ceni jedne. Krajnji rok drugog termina jeste 16. januar, a poslednja prilika za učešće na konkursu biće prijava do ponoći 31. maja 2009. www.thespiderawards.com

© MALEONN MA, KINA, "CHINESE STORY, NO.2" – PROFESIONALNA FOTOGRAFIJA GODINE I 1. NAGRADA ZA TEMU "FINE ART" U KLASI PROFESIONALACA

© HUNTER-TONY, VELIKA BRITANIJA, "BIRMINGEM", AMATERSKA FOTOGRAFIJA GODINE, 2. MESTO

© PIERRE LAUTIER, FRANCUSKA, "EFFEUILLEE" – 1. NAGRADA ZA TEMU "ART" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

© MONIKA MANOWSKA, ŠVEDSKA, "PEGICE" 1. NAGRADA ZA TEMU "LJUDI" U KLASI AMATERA

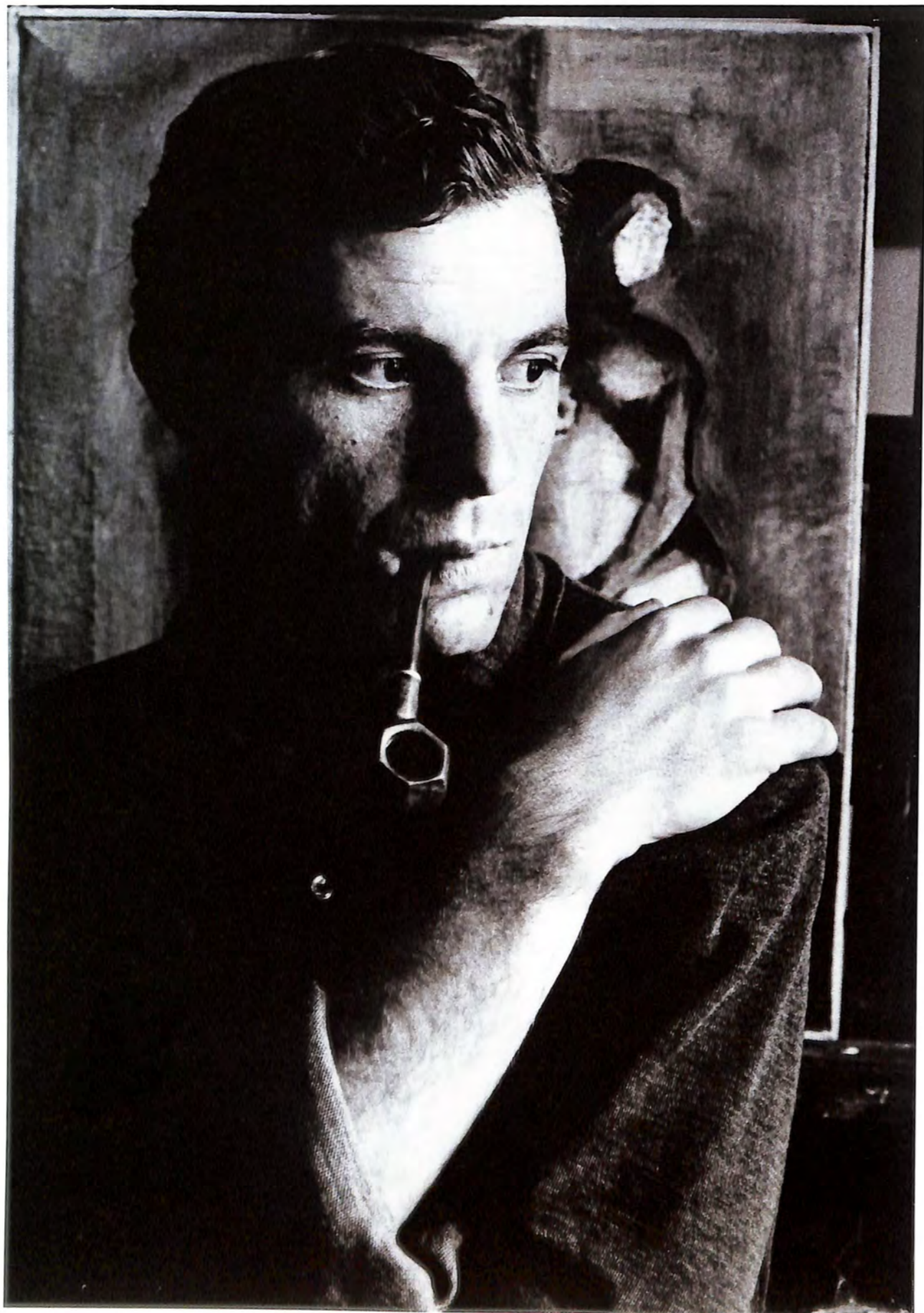

© SALIH GULER, TURSKA, "PORODICA IDE NA POSAO..." – AMATERSKA FOTOGRAFIJA GODINE I 1. NAGRADA ZA TEMU "SILUETA" U KLASI AMATERA

© DENNIS MECHAM, USA, "SUNCOBRANI 9" 1. NAGRADA ZA TEMU "MODA" U KLASI PROFESIONALNIH FOTOGRAFA

NEPROLAZNA LICA SRPSKE UMETNOSTI

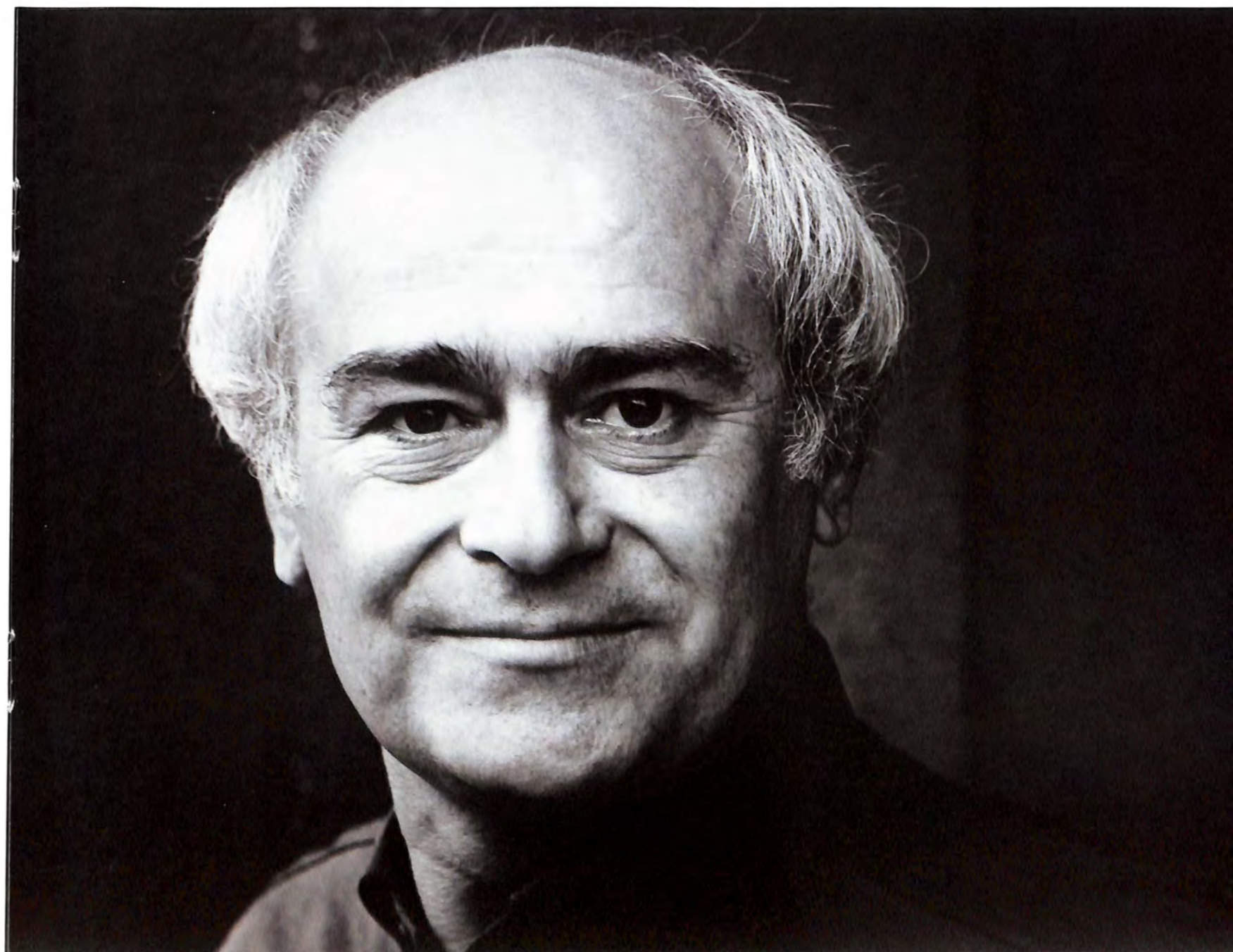
Već je negde napisano da srpsku likovnu umetnost, pa i fotografiju, nisu gradili samo školovani slikari i vajari, akademski (ili zanatski) fotografi, nego, pre svega, zaljubljenici u vizuelnu umetnost, u fotografiji amateri, a delatnici iz drugih oblasti. Ta istina je toliko preovlađujuća da je postala gotovo pravilo da se među biografijama srpskih umetnika fotografije sreću muzičari, arhitekte, lekari, pravnici, inženjeri... I fotograf Dragiša Radulović, istaknuti portretista, po struci je inženjer elektrotehnike, zagledan u nebesa (jer je najveći deo radnog veka proveo u aeronautici)

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "PORTRET SLIKARA", 1962

Teme "Umetnik u ateljeu" i "Portret umetnika", kojima se bavi još od studentskih dana, u srpskoj fotografiji nisu imale značajnije mesto sve do kraja pedesetih godina dvadesetog veka. Prvi su tome doprineli Branibor Debeljković (portretima glumaca, slikara i vajara) i Miodrag Đorđević (proširujući listu i na druge kulturne radnike), a kasnije su se, sa skromnijim brojem dela, pridružili Ivo Eterović, Živko Janevski, Žika Đorđević i Dragoljub Tošić. Ali, dok je kod prethodnika ta tema samo jedan od sporadičnih oblika fotografskog beleženja (osim kod Miodraga Đorđevića koji je tome posvećivao i nekoliko samostalnih izložbi), Dragiša Radulović, pasionirani hroničar našeg umetničkog života, u tome istrajava već 45 godina stvarajući dragocen fond od više desetina hiljada snimljenih kvadrata.

Dragiša Radulović

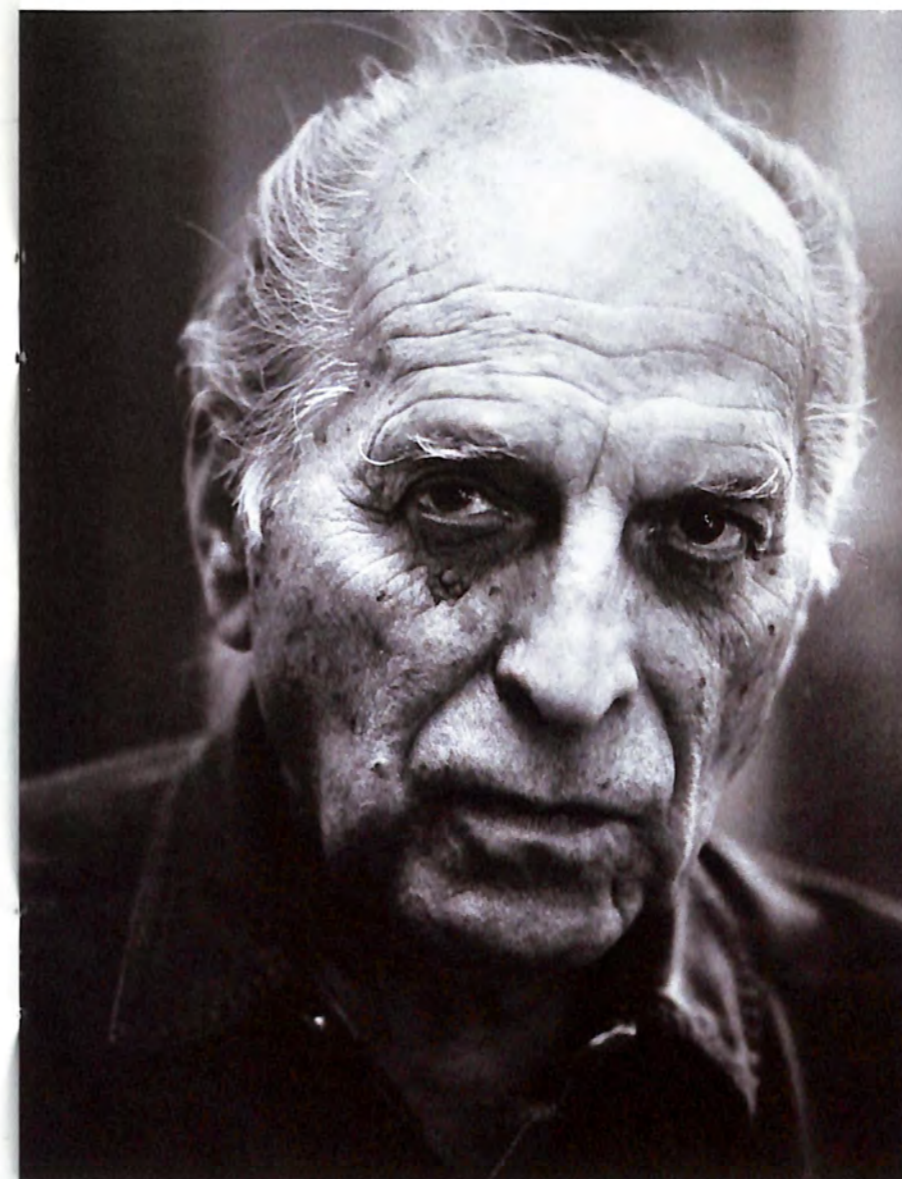
Tokom tolikih godina neminovno su se pojavile različite interpretacije ovih tema. Moguće je uočiti kretanje od opšteg, širokog plana ambijenta u ateljeu, preko tročetvrtinskog ili tzv. ameriken portreta, do usmeravanja na sâm lik portretisanog. Ako osmotrimo njegove rane, pretežno ambijentalne portrete (mada se hronološka granica ne može primeniti na promene u stilu u svakom pojedinom slučaju), uočićemo da je radno okruženje (ateljeu) fotografu skoro jednako važno koliko i sâm umetnik. U grupi tih, uslovno nazvanih, ambijentalnih portreta zapažena su dela: Peđa Milosavljević u ateljeu (1986), Radenko Mišević (1985), sa Bogdanom Kršićem (1990) i Ljubica Sokić (1991). Uprkos tome što je Radulović već u početku usmeravao objektiv na figuru i lik umetnika (Marta

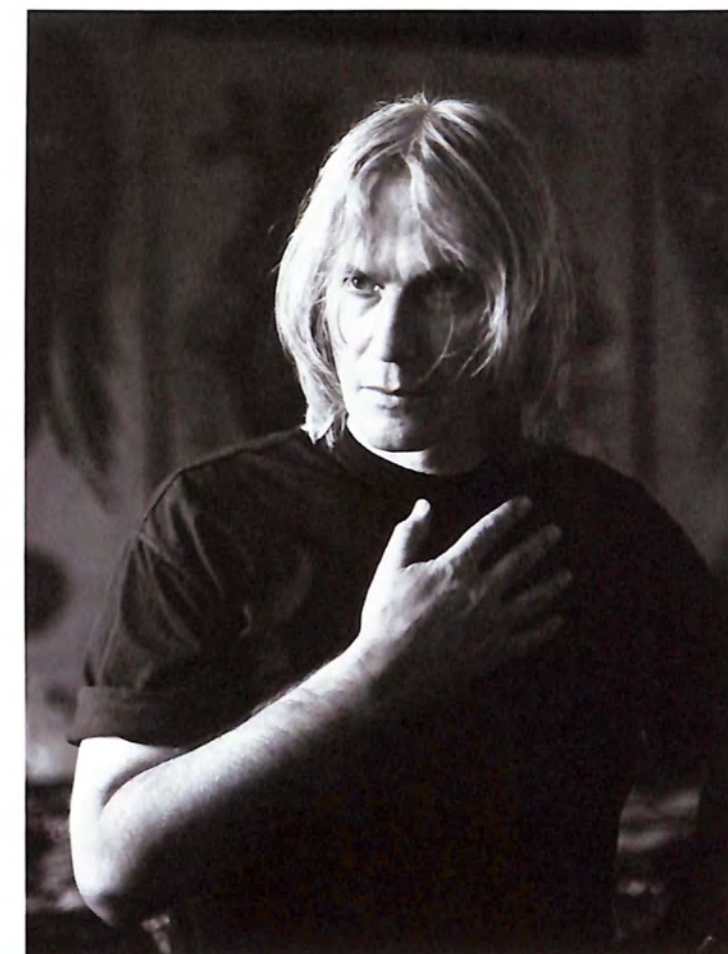
© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "SLAVOLJUB ČVOROVIĆ", 1988

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "PORTRRET M.L.", 1962

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "BATA MIHAJLOVIĆ", 2003

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "SINIŠA ŽIKIĆ", 2003

Lakočević, Portret slikara, 1962), taj prilaz biće češće primenjivan tek početkom osamdesetih godina. U prizoru nije samo lik nego i ruka, katkad zauzeta kistom, drug put cigaretom, a tek u pozadini tu i tamo promakne nešto od rekvizitarijuma ateljea, na primer, skulptura, ili deo slike na štafelaju. Na portretu Vladimir Veličković (1979) zadržan je stafaž iz pozadine, ali samo kao podrška vrlo dobro iznijansiranom liku. Veoma dobri primeri su portreti: Milorad Stupovski (1990), Petar Omčikus (1998), Boža Prodanović (2002), Radovan Kragulj (2002), Svetolik Arsić Basara (2004). Verovatno u istoj hronološkoj etapi nastaje, uporedo, suženiji kadar, neka vrsta psihološkog portreta. Ulazeći u sferu krupnog plana, Radulović više nije nužno u tematici likova umetnika, budući da je za psihološki portret gotovo nevažno da li je na slici poznata ili nepoznata ličnost. Psihološki portret je, uz to, dvosekli mač, jer bez izuzetka traži (tačnije: zahteva!) i psihološki prilaz. Čini nam se da je u grupi krupnih planova Radulović više istrajavao u fizičkoj sličnosti s modelom nego u traženju unutrašnjih, dubinskih karakternih crta.

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "PEĐA MILOSAVLJEVIĆ, U ATELJEU", 1986

BIOGRAFIJA

Dragiša Radulović, diplomirani inženjer elektrotehnike, rođen je u Čacku 1936. godine. Fotografijom je počeo da se bavi još u gimnaziji, a izlaganjem od 1959. godine, samostalno i u okviru svog kluba "Elektromašinar" i Foto-kino saveza Jugoslavije. Učestvovao je na više od 150 grupnih izložbi i salona fotografije u zemlji i inostranstvu i na njima dobio 42 nagrade i pohvale za pojedinačne radove i kolekcije. Fotografije mu se nalaze u više kolekcija Jugoslovenske fotografije izlaganih u inostranstvu. Za višegodišnji rad na širenju fotografije, kao predavač i instruktor stotinama mladih ljudi, organizator izložbi, akcija i predavanja, nagrađen je bronzanom plaketom "Boris Kidrič". Od 1962. godine bavi se i primenjenom fotografijom saradjujući s televizijom, štampom (Politika, Arena, Vijesnik, Omladinska štampa), izdavačkim kućama, institutima (Rudarski institut), muzejima (MPU, Narodni muzej), galerijama (Cvijeta Zuzurić, Stara kapetanija, ULUS), domovima kulture i brojnim umetnicima. Od 1975. godine ima zvanje kandidat majstora fotografije i AFIAP, a ove godine proglašen je majstorom fotografije FSS.

osobina, kojoj baš takav model predavljanja jedino i odgovara.

Radulovićevo fotografsko stvaralaštvo donekle osvetljava još jedna osobina. Nema u njegovim portretima ničeg iščašenog, usiljenog, niti povišeno artifičijelnog. Pogled na njegove junake, ličnosti sa srpske kulturne scene, uvek je iskren, blizak, čak i onda kada bi se, uz manje ili veće zahvate, mogao prilagoditi zahtevima estetizovane slike. Dragiša Radulović i te kako ume da napravi i takvu sliku, ali tom zahtevu ne robuje. Otuda toliko poverenje gledaoca u sadržaj njegovih fotografija. Treba voleti baš tu njegovu crtu, tu normalnost pogleda. Istina, ona katkad vodi u dokumentarnu fotografiju, ali se on toga određenja ne odriče. Ne treba zanemariti još jednu uočljivo lepu, a i vrlo retku osobinu – uzdržanu prisutnost. U doba svakakvih nevaspitanja i unazađenih vrednosti, Radulovićeva lična nenametljivost prema okolini, odmerenost i poštovanje prema modelima i njihovim umetničkim dopinosima, i te kako se odslikavaju u njegovom delima. Nekoliko izložbi koje je priredio u poslednje tri godine svedoče da ovaj stvaralac radi na zgušnjavanju i rekapitulaciji svog portretnog opusa. Radi istine, i bolje obaveštenosti čitaoca, treba uočiti da je Radulovićev opus tematski širi nego što je ovde pokazano. On je tokom celog stvaralačkog veka u fotografiji ispitivao i neke druge oblasti, npr. ulične scene, pa ženski akt, a ostvario je i veoma zapaženu seriju fotografika s različitim oblicima iz prirode. Korisno je imati na umu i te naznake, kako bi slika o našem stvaraocu bila potpunija. Mi se ovde opredeljujemo za, po našem sudu, vodeći deo njegovog stvaralaštva – za umetnike u ateljeu i njihove portrete, kojima je Dragiša Radulović svakako izborio zasluženo mesto u srpskoj portretnoj fotografiji druge polovine dvadesetog veka.

GORAN MALIĆ

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "VLADIMIR VELIČKOVIĆ", 1979

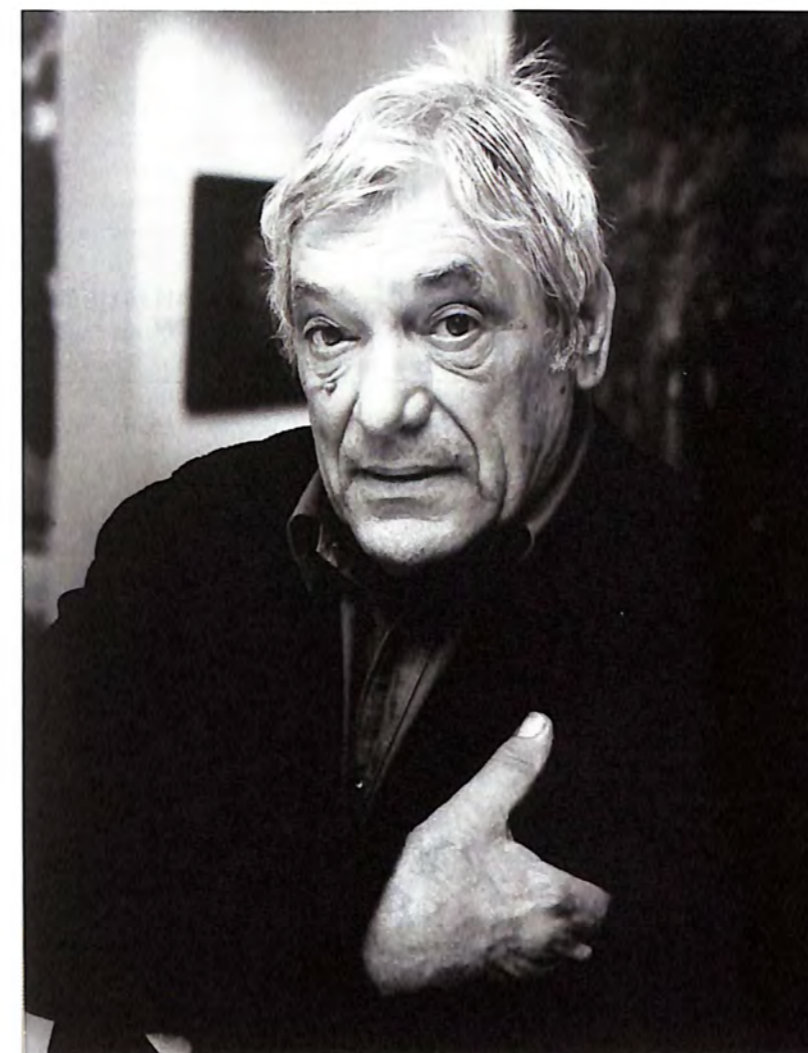
Ali, i tu ima dela gde je domašena fina gradacija povišene osećajnosti. Takvi su portreti: Dušan Mikonjić (1984), Pavle Ugrinov (1984), Bata Mihailović, Slavoljub Čvorović (1988).

U njima unutrašnja snaga portretisanih, u spoju s umećem fotografa, nadrađa faktografiju i oslobađa jedno sasvim novo osećanje – poetičnost.

Ono što se u sve tri grupe najpre može zapaziti jeste Radulovićeva potreba da se istakne reljefnost prostora ateljea i voluminoznost likova. On to uvek postiže pomoću tamne game i kose svetlosti koja, tako izabrana, daje ne samo dodatnu skulpturalnost nego i povišenu snagu, pa i dramatiku, uočenom prostoru ili liku. Možda se varam, ali katkad mi se čini da takav stilski pristup nije jednako primenljiv za sve ličnosti. Nije svejedno da li ćemo jedan plemenit karakter, meku suptilnu prirodu, i, možda slabu ličnost, prikazati na kontrastnoj slici, prepunoj dubokomrkim muklih tonova, a u tom istom maniru zatim prikazati i neku drugu ličnost, potpuno suprotnih karakternih

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "NEDELJKO GVOZDENOVIC", 1985

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "PETAR OMČIKUS", 1988

© DRAGIŠA RADULOVIĆ, "MILORAD STUPOVSKI", 1990

Autorsko delo i autorsko pravo

Autorsko delo je prema Čl. 2 Zakona o autorskom i srodnim pravima ("Sl. list SCG br. 61/04), originalna tvorevina ljudskog duha, izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine

Dakle, za autorsko delo nije uslov da je istovremeno i umetničko delo. Tako i kič može biti autorsko delo, ali i delo koje nije pogodno za javno objavljivanje iz moralnih, ili nekih drugih zakonskih razloga. To bi u ovom slučaju mogle biti fotografije koje bi se kosile s imperativnim propisima. One bi neosporno mogle biti autorsko delo, ali je pitanje da li bi bile dozvoljene za javnu upotrebu.

AUTORI I NARUČIOCI

Nosioci autorskih prava su, pre svega, autori, fizička lica kao kreatori autorskih dela, ali to mogu biti i drugi ljudi, organizacije ili institucije na koje su autori preneli pravo korišćenja svojih autorskih dela. To znači da se na sudu, kao titulari autorskih prava, mogu pojaviti i sami autori kojima je povređeno autorsko pravo, ali i druga lica ili pravni subjekti, ako je na njih to pravo preneseno. To mogu biti i naslednici, zakonski ili testamentarni, nakon smrti autora.

Pored moralnih autorskih prava, autori uživaju i imovinska autorska prava, pa i pravo na sudsku zaštitu u slučaju njihove povrede. Da pojasnimo šta je to moralno autorsko pravo. To je: 1. pravo paterniteta – pravo autora na priznavanje autorstva na njegovom delu; 2. pravo na označavanje imena autora; 3. pravo na objavljivanje dela, s razlikom da li je u pitanju autorsko delo po naručbjini, kada pravo na objavljivanje dela ima naručilac, koji ima pravo da delo objavi i stavi u promet. Naručilac može delo i da ne objavi, nema prava da ga prepravljiva ili uništava. Autor u tom slučaju zadržava ostala moralna autorska prava, osim ako ugovorom o naručbjini dela nije drugačije određeno, s tim da svakako zadržava pravo na paternitet i na označavanje imena. Pored ova tri moralna autorska prava postoji i 4. pravo autora na zaštitu integriteta dela. To znači da niko ne sme, bez saglasnosti autora, da

skrnavi, menja, prerađuje autorsko delo. To su, recimo, fotomontaže koje se u današnje vreme, posredstvom digitalne tehnologije, vrlo lako kreiraju. Postoji i moralno autorsko pravo koje se najčešće navodi u zahtevima za naknadu nematerijalne štete, a to je 5. pravo na suprotstavljavanje nedostojnom iskorišćavanju dela, u slučaju objavljivanja ili prezentacija autorskog dela na način koji može da šteti časti i ugledu autora. Na primer: kada autor fotograf ne želi da njegova fotografija stoji na nekom nedoličnom mestu, ili da bude upotrebljena za promovisanje neke političke stranke, ili kada njena upotreba autoru ili njegovoj porodici može da stvori neprijatnosti, može koristiti ovo svoje pravo.

Autor ima pravo da se ispod njegovog dela naznači i njegovo ime i obaveza je naručioca da to pravo poštuje. Ukoliko se desi suprotno kao što je to bio slučaj s ovom fotografijom u magazinu Status, onda se to pravo mora ostvariti sudskim putem. Međutim, u ovom slučaju je došlo do nenamerne greške u redakciji i fotografija koja je snimljena u studiju, po naručbini i specijalno za ovu priliku nije potpisana, ali pošto je autor do skoro radio u dotičnoj redakciji, neće tužiti izdavača zbog ovog propusta. Fotografija: Imre Szabó

Imovinska autorska prava ustupaju se (isključivo ili neisključivo na drugo lice) ili se u celini prenose autorskim ugovorima, koji bi trebalo da budu sačinjeni u pismenoj formi, ali se poslovi ekonomskog iskorišćavanja autorskih dela često zaključuju u usmenoj formi. Na takve se ugovore primenjuju odredbe Zakona o obligacionim odnosima, a u prvom slučaju primenjuju se specijalne odredbe Zakona o autorskim i srodnim pravima, koji je "lex specialis". Iskorišćavanje autorskih dela vrši se, dakle, putem ugovora i kada govorimo o pravu na ekonomsko eksploatisanje dela, mislimo na beleženje, umnožavanje, izlaganje, stavljanje u promet (nuđenje, skladištenje, uvoz), davanje u zakup, emitovanje, prerađivanje, doradu itd. Autorsko delo može da služi i kao predložak za neko drugo autorsko delo. U svakom slučaju, može da se koristi prema ugovoru u kome se određuje rok za ustupanje dela na korišćenje, za puštanje dela u promet, broj izdanja, visina tiraža, naknada za korišćenje tog dela itd.

POVREDA PRAVA

Šta se dešava kada neko iskoristi autorsko delo bez saglasnosti autora? Autor u tom slučaju, pored nagodbe u vansudskom postupku, ima i mogućnost sudske zaštite. Ako ugovor nije ispoštovan, može tražiti nadoknadu uz pripadajuću kamatu zbog povreda autorskog prava. Ako delo nije potpisano imenom autora, već tuđim imenom, pored moralnog autorskog prava na naznačavanje imena, povređeno je i "pravo ličnosti na autentičnost (integritet)". Onog momenta kada je titularu neko autorsko pravo povređeno, može da se obrati tužbom sudu. Tu postoji više vrste zahteva. Pre svega, da bi utvrdio da li je nečije autorsko pravo povređeno, sud mora da utvrdi da li je neko autor tog dela i da li je u pitanju originalna duhovna tvorevina. Tužbenim zahtevom može se tražiti i prestanak i zabrana ponavljanja povreda autorskog prava, kao i umištenje i preinačenje predmeta, alata i opreme kojima je izvršena povreda, da bi se zaštitili u budućnosti

od potrebe da se ponovo obraćamo sudu zbog iste povrede. Zatim, može se tražiti nadoknada materijalne štete, ako je već nastala, ili ako je izgubljena određena dobit, ili su mogućnosti autora za ostvarenje profita smanjene.

NEMATERIJALNA ŠTETA

Kod zahteva za naknadu tzv. nematerijalne štete autor mora da dokaže pred sudom da je pretrpeo intenzivan i dugotrajan bol, jer to je jedini pravno priznati oblik nastanka nematerijalne štete. Naknada kod povrede prava ličnosti i povrede autorskog prava može biti nenovčana, ali i novčana. Teško je pretpostaviti da će neko zbog povrede autorskog prava doživeti strah, ali dugotrajan duševni bol može doživeti ako na njegovom autorskom delu neko drugi ostvaruje određenu slavu, profit ili ukoliko mu se ne priznaje pravo paterniteta na tom delu. Tada će autor pred sudom morati da objasni svoje emocije nastale u trenutku kada je saznao da mu je pravo povređeno, da ponovi kako su se te emocije smenjivale i ispriča kako su se one reperku-tovale u dužem periodu, da bi sud po svojoj slobodnoj oceni mogao da proceni visinu štete za koju smatra da predstavlja određenu satisfakciju za nosioca prava. To nije ona naknada štete koju utvrđuje veštak i koja dovodi do restitucije, već je to takozvana satisfakcija za nosioca povređenog prava, kojom se može popraviti njegovo narušeno psihičko stanje.

POTVRDA AUTORSTVA

Vrsta naknade nematerijalne štete je i naknada u nenovčanom obliku (objavljivanje ispravke, opoziva, presude u sredstvima javnog informisanja), koja se ostvaruje objavljivanjem informacije da je autor u pravu, tj. da mu je pravo bilo povređeno i da je preko suda ostvario svoju zaštitu. Isto tako, autor ima pravo na obezbeđenje dokaza. Sud može, na primer, izaći na lice mesta ili poslati veštaka da pregleda aparate kojima je vršeno umnožavanje fotografija i zabraniti dalje umnožavanje. To će učiniti ukoliko autor svoje pravo pred sudom učini verovatnim. A kako će se sudu doneti dokazi da je delo deponovano u Zavodu za intelektualnu svojinu, ili nekoj drugoj ustanovi za zaštitu intelektualne svojine. Ako autor ne želi da deponuje delo, može da dostavi sudu fotokopiju publikacije, kataloga i sl., gde je njegova fotografija objavljena i označena njegovim imenom. Zatim, mogu se predložiti svedoci koji su prisustvovali stvaranju tog dela. U celoj ovoj proceduri vrlo je bitno da se vodi računa o pravu na nečiju privatnost, u kome je sadržano pravo na lik. Ono se najčešće povređuje tako što se jednom dobijena saglasnost za objavljivanje zapisa lika zloupotrebljava u drugim, za to neprimerenim situacijama. Takođe, ne smeju se objavljivati fotografije povređenih, nastradalih, onesvešćenih, poginulih... bez "poveza" preko očiju, odnosno disperzije,

Demonstracije, sajmovi, ulice, parkovi i sva javna događanja i javna mesta mogu se slobodno fotografisati, ali se mora voditi računa o tome da se niko ne "zumira" iz tog događaja, osim ako osoba svojim ponašanjem, sama ne izazove da bude izdvojena kao što je bio slučaj na ovoj fotografiji. Međutim, i u tim slučajevima najbolje je da se traži dozvola za objavljivanje i to po mogućstvu u pismenom obliku. Fotografija: Imre Szabó

odnosno bez saglasnosti te osobe ili članova njegove porodice. Prema Zakonu o informisanju, svaki autor informacije (fotografija se smatra informacijom) može biti tužen za slučaj povrede prava privatnosti, pored izdavača medija, glavnog urednika ili urednika fotografije. Za autore fotografije je važno da imaju u vidu, pored Zakona o autorskom i srodnim pravima, i odredbe članova od 43 do 46 ZJI RS, gde su navedena sva ograničenja prava na privatnost, i od 79 do 82 Zakona o javnom informisanju RS ("Sl. list RS", br.43/03), koji govore o naknadi štete.

TRAJANJE AUTORSKOG PRAVA

Važno je napomenuti da Zaštita imovinskog autorskog prava traje za života autora i 70 godina posle njegove smrti, kada prelazi na naslednike. Zaštita moralnog autorskog prava traje za života autora i posle njegove smrti, neograničeno. Međutim, pravo da se traži naknada štete zbog povrede autorskog prava zastareva, prema odredbama Zakona o obligacionim odnosima, za vreme od tri godine od saznanja autora (nosioca prava za povredu), tj., od pet godina, od nastanka povrede i to je objektivni rok zastarevanja. Ukoliko se korišćenjem autorskog dela stvara dobit koja je u nesrazmeri s ugovorenom naknadom, titular prava (autor, naslednik) može da traži izmenu autorskog ugovora, u smislu otklanjanja nesrazmere, u roku od dve godine od dana saznanja za njeno postojanje, a najduže u roku od šest godina od kraja godine u kojoj je nesrazmera nastupila, odnosno prihod ostvaren, kada ima pravo da traži izmenu autorskog ugovora. Autor, odnosno njegov naslednik, ne može se unapred odreći svog prava.

Iskustva iz prakse

P: Šta se dešava ako izdavač ima u svojoj dokumentaciji našu fotografiju i objavi je bez našeg znanja?

O: U tom slučaju odgovoran je izdavač, tj. preduzeće koje je objavljivač. Neko lice čija je to fotografija i čije pravo na lik (vid prava na privatnost) je povređeno time što mu je lik objavljen, tužiće pre svega izdavača, a zatim i glavnog i odgovornog urednika. Ukoliko ispod fotografije stoji ime autora fotografije, možda će tužiti i vas, kao trećetuženog (autora informacije). Tada sud poziva sva tužena lica da bi se utvrdilo kako je došlo do povređivanja prava na lik, ali se to čini u medijskom, a ne u autorskopravnom sporu. Ako kažete da vam je tužilac dao saglasnost da ga fotografišete i da ne znate kako je fotografija preuzeta od vas, sud vas može osloboditi obaveze plaćanja naknade štete, ako nađe da je vaš iskaz uverljiv, ili da tužilac nije štetu ni pretrpeo, prema pozitivnopravnim propisima. Može se desiti da ni glavni urednik ne zna na koji način je došlo do zloupotrebe fotografije, jer nije ni bio pitan za saglasnost za objavljivanje i tada bi jedini odgovoran mogao biti urednik fotografije. Ako on nije obuhvaćen tužbom, sudu ostaje mogućnost da obaveže izdavača masmedija na naknadu štete. Treba napomenuti da iznosi naknade štete mogu biti veoma visoki, od 200.000 dinara pa više. Ako bi se fotografu autorsko delo objavilo bez njegove saglasnosti i bez označenog imena kao

autora, a opšte je poznato je reč o njegovoj fotografiji, tada može biti tuženo lice koje je povredu izvršilo (urednik fotografije, a ne izdavač), u autorskoppravnom sporu. Ako, pri tome, dođe i do određenog skrnavljenja fotografije, skraćivanja, odstranjivanja dela, fotomontaže, jasno je s obzirom na napred navedeno da se može tražiti naknada štete po više osnova. U francuskom pravu uveden je sistem naknade štete, pošto je povređeno pravo, jer se povreda automatski smatra uštrbom vaše ličnosti, pa je povreda prava jednako što i šteta. Ali u germanskom pravu, koje smo mi prihvatili, povreda prava nije jednaka šteti, ukoliko se ne dokaže da postoji šteta, koja je izražena putem dugotrajnih i intenzivnih duševnih bolova i straha. Za nekoga je izlaganje javnosti svog lika šteta, a za nekoga reklama. Naše pravo smatra da bez povrede psihičkog integriteta - psihičkog stanja, zbog pretrpljenih teških i/ili dugotrajnih duševnih bolova, nemate pravo na naknadu moralne (nematerijalne) štete, za bilo koje povredjeno pravo. Tužioc se često bune kada im se na sudu postavi pitanje kako su se osećali ili kako su neki događaj primili, međutim, ljudi reaguju različito, tako da sud s obzirom na konkretni slučaj određuje naknade, koje se mogu kretati od minimalne, do jako visoke i tu nema ni tarifnika, niti pravilnika. Sud svaki put to posebno vrednuje, uzimajući u obzir sklop ličnosti kod povrede prava na lik ili autorsko delo, vrednost autorskog dela za javnost i za samog autora i sl. Ukratko, vodi se računa o ponašanju obe strane, a dosuđuje se eventualno određena novčana naknada, kao satisfakcija. U građanskom pravu naknada nematerijalne štete ne bi smela da se nazove

kaznom, ali se sve više ide za tim da ona treba da predstavlja određen vid prevencije, naročito s obzirom na visinu.

P: Koliko pomaže to što ULUPUDS (Udruženje likovnih umetnika primenjene umetnosti i dizajna) ima svoj cenovnik usluga?

O: Sudu pomaže cenovnik kod utvrđivanja visine naknade materijalne štete. Na primer, kada treba da se utvrdi vrednost nekog fotografskog dela i koliko je naknada za korišćenje tog dela kada se re-prizno objavljuje. Međutim, visina materijalne štete, iako ne utiče na naknadu nematerijalne štete, gde se uzima u obzir okolnost povređivanja psihičkog integriteta, pomaže da se vrednuje tiraž neovlašćenog objavljivanja dela. Veštaci mogu da pomognu samo kod određivanja naknade u materijalnom delu i da ukažu na postojanje povrede prava, ali sama određivanje postojanja i naknade nematerijalne štete ostaje na sudu.

P: Pominjali ste fotografije od javnog interesa, ličnosti od javnog interesa...

U Zakonu o javnom informisanju stoji da se ličnost može objaviti u medijima ukoliko je to od javnog interesa...

O: Javne ličnosti su, na primer, državnici, funkcioneri, zatim, osobe poznate u javnosti kao što su sportisti, medijske zvezde, istaknuti ljudi u gradu, ali postoje i osobe koje su od interesa za javnost samo zbog događaja koji je trenutno u žiži interesovanja. Član 45 Zakona o javnom informisanju govori kada nije potreban pristanak za objavljiva-

nje ličnog zapisa i to je vid ograničenja prava privatnosti. Pod te odredbe spadaju fotografije na kojima je zabeležen događaj od interesa za javnost, utakmica, javna manifestacija, demonstracije, ili lik osobe obolele od zarazne bolesti radi upozorenja javnosti, lik nekoga ko se nalazi u bekstvu (sigurno nećete pitati kriminalca ili njegovu familiju da li smete da objavite fotografiju ako je za njim raspisana poternica). Zatim, ukoliko je neko svojim ponašanjem dao povoda da bude fotografisan, npr. ako je napravio eksces na javnom mestu, logično je da ćete ga fotografisati, zbog nedoličnog ponašnja. Razloga za ograničenje prava na privatnost, gde je posebno apostrofirano pravo na lik, ima jedan-aest. Navešću jedan primer. Ako Putin dođe u Beograd i održi govor, vi ćete ga fotografisati, jer je ličnost od interesa za javnost. To je apsolutno dozvoljeno, s tim da morate imati određenu akreditaciju. Dopusšteno je i da to učinite ako vas neko drugi pozove da ga fotografisate ili ako vam da znak da je saglasan s fotografisanjem. Ako fotografisete događaj gde su ljudi u masi, ne smete nikoga zumerati, tj. izdvajati, ukoliko osoba nije vinovnik posebnog događaja, ili izgređne situacije, u okviru tog dešavanja. Ukoliko je reč o umrlim, unakaženim, ili unesrećenim osobama, one ne smeju biti fotografisane tako da budu prepoznatljive, ili da izazivaju sablazan, osim ako one same (ukoliko su svesne i poslovno sposobne) ili njihova porodica daju (pismenu) saglasnost, što je najsigurnije za vas. Na primer, kada se desio slučaj da je u Zoološkom vrtu mladić upao u kavez s medvedima, koji su ga raskomadali, fotografiju njegovog nagog tela objavile su mnoge novine, iako je ona takvog karaktera da nije smela da bude objavljena. Postoje do te mere dramatične situacije (kao što je ova), kada je sasvim dovoljno da javnost pročita informaciju o događaju, pa je pomenuta fotografija znak lošeg ukusa i nedostatka empatije prema porodici i pijeteta prema mladiću. To što žuta štampa takve situacije ilustruje bizarnim fotografijama, da bi privukla pažnju, može ići na štetu fotografu, jer kao autor informacije-fotografije može biti tužen zbog prekoračenja slobode informisanja, zapravo zbog povrede prava na lik, odnosno privatnost.

P: A koje su sankcije za takvu zloupotrebu?

O: Sud utvrđuje naknadu time što saslušava porodicu i ispituje koliko su bili duboki i trajni bolovi. Pitanja su, koliko god vama to izgledalo neverovatno i neprimereno, najčešće: "Kako ste se osećali i koliko dugo kada ste videli fotografiju svog pokojnog... u novinama?", "Kojom prilikom ste to videli?"... Tako se utvrđuje postojanje nematerijalne štete i visine novčane naknade iste, shodno Članu 200 Zakona o obligacionim odnosima. To je za sud pravno priznati način utvrđivanja štete, preuzet iz germanskog zakonodavstva.

PRIREĐIO: IMRE SZABÓ NA OSNOVU IZLAGANJA, ODRŽANOG ČLANOVIMA SEKCIJE FOTO-GRAFA ULUPUDS-A, MR DRAGICE POPESKU, SUDLJE OKRUŽNOG SUDA U BEOGRADU, KOJI JE NADLEŽAN ZA POSTUPANJE U SPOROVIMA AUTORSKOPRAVNE ZAŠTITE

Javne ličnosti, političari, predsednici, ljudi s estrade, itd., imaju po zakonu ograničeno pravo na privatnost i mogu se fotografisati slobodno bez posebne dozvole za to. Ipak, najčešće je potrebna akreditacija da bi im se uopšte i moglo prići. Ili, kao što je ovde bio slučaj, da obezbeđenje Predsednika prilikom njegove neobavezne posete Sajmu knjiga prepozna fotografa i pusti ga da radi svoj posao iako to čini s običnim kompaktnim fotoaparatom. Fotografija: Imre Szabo

Canon

PROFESIONALNI CANON DSLR APARATI
OD SADA SA GARANCIJOM OD 3 GODINE*

3 GODINE
GARANCIJA

Axel Foto d.o.o
Sarajevska 86
11000 Beograd
011/3482-113

BM Foto d.o.o
Bul. AVNOJ-a 12ž/5
11070 N. Beograd
011/311-9988

Foto Oprema d.o.o
Surčinski put 1/o
11070 N. Beograd
011/7129-136

* Važi samo za modele: EOS 40D, 50D, 5D MKII, 1D MKIII (EOS 450D 2 godine)

FOTO-KINO I VIDEO
SAVEZ VOJVODINE

Intenzivno izlaganje

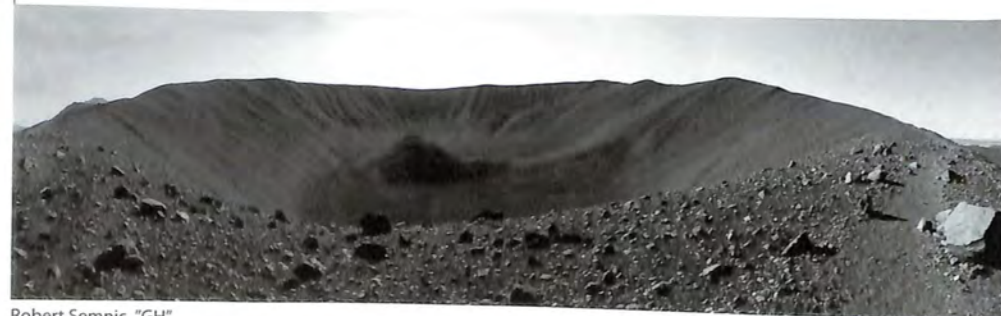
Foto-kino i video savez Vojvodine predstavlja organizaciju koja okuplja i realizuje aktivnosti fotografa ovog dela Srbije. Nakon nestanka brojnih foto-grupa, školskih sekcija i foto-klubova, mnogobrojni autori jednostavno nisu imali izbora, pa su se okupili oko osnovne organizacije

Tamaš Tot, "Plavi voz"

Tako danas autori iz Novog Sada i okoline, u nedostatku matičnih klubova, izlažu pod imenom Foto-kino i video saveza Vojvodine. Ovo im, naravno, ne smeta da konstantno beleže uspehe na brojnim izložbama u zemlji i inostranstvu, dok danas tradicionalni

konkursi s temama: Dan grada Novog Sada, 8. mart, Motori, kao i velika Vojvodanska izložba (sastavljena od tri paralelne izložbe: Vojvodanska, Digitalna i Omladinska) svake godine privlače sve veći broj mladih autora, koji potom nastavljaju s intenzivnim izlagačkim aktivnostima.

Robert Semnic, "GH"

Vladimir Dobretić, "Afrički dnevnik – Kruger nacionalni park"

Jožef Išpanović, "Potonuti"

Tanja Beljanski, "Duh – kolekcija modne kreatorke Marion Vidal, Antwerpen, Belgija"

Rajko Karišić, "Jesenja scena"

Ana Lazukić, "Mesara za pse"

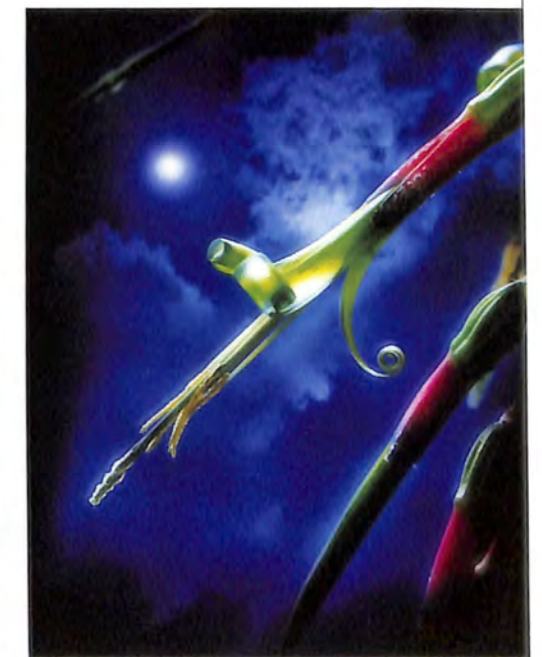

Dušan Živkić, "Plavi korset i cipele"

U galeriji FKSV bez prekida se organizuju samostalne i kolektivne izložbe autora iz Vojvodine i Srbije, kao i gostujuće izložbe stranih foto-klubova. Do sada smo imali priliku da vidimo autore iz: Rumunije, Japana, Slovačke, Mađarske, Hrvatske, Velike Britanije,

Francuske, Rusije. Samostalno su izlagali autori iz Ukrajine, Grčke, Rumunije, Slovačke, Češke, Hrvatske, Grčke, SAD, Velike Britanije, Francuske, Makedonije, Mađarske. S druge strane, selekcije fotografija vojvodanskih autora uobličene u zajedničke

Vesna Stojaković, "Kaktus"

Dobriša Martinović, "Beduin"

Katica Lazukić, "Plava kuća"

Geza Farkaš, "Mreža"

KRATAK ISTORIJSKI

1901. U Novom Sadu formiran prvi vojvodanski foto-klub;
 1947. Osnovano "Društvo foto-amatera";
 1951. Prva pokrajinska izložba umetničkih fotografija.
 Konstituisan Foto-kino savez Vojvodine;
 1959. Raste broj foto-amatera;
 1970. Obnovljeno "Zlatno oko";
 1973. "Zlatno oko" postaje međunarodna izložba;
 1978. Otvorena Foto-galerija;
 1990. Zamiranje aktivnosti i gašenje foto-klubova;
 1999. Foto-kino i video savez Vojvodine ponovo dobija galerijski prostor i počinje s ponovnim radom.

Ceda Vasilić, "Zebra"

izložbe do sada su prikazane u Francuskoj, Švajcarskoj, Rumuniji, Slovačkoj, Grčkoj... Saradnja sa svim nivoima obrazovanja fotografa u Novom Sadu putem organizovanja izložbi Srednje umetničke škole "Bogdan Šuput", Visoke tehničke škole – Odsek fotografije i Akademije umetnosti – odsek za fotografiju pruža jedinstven uvid

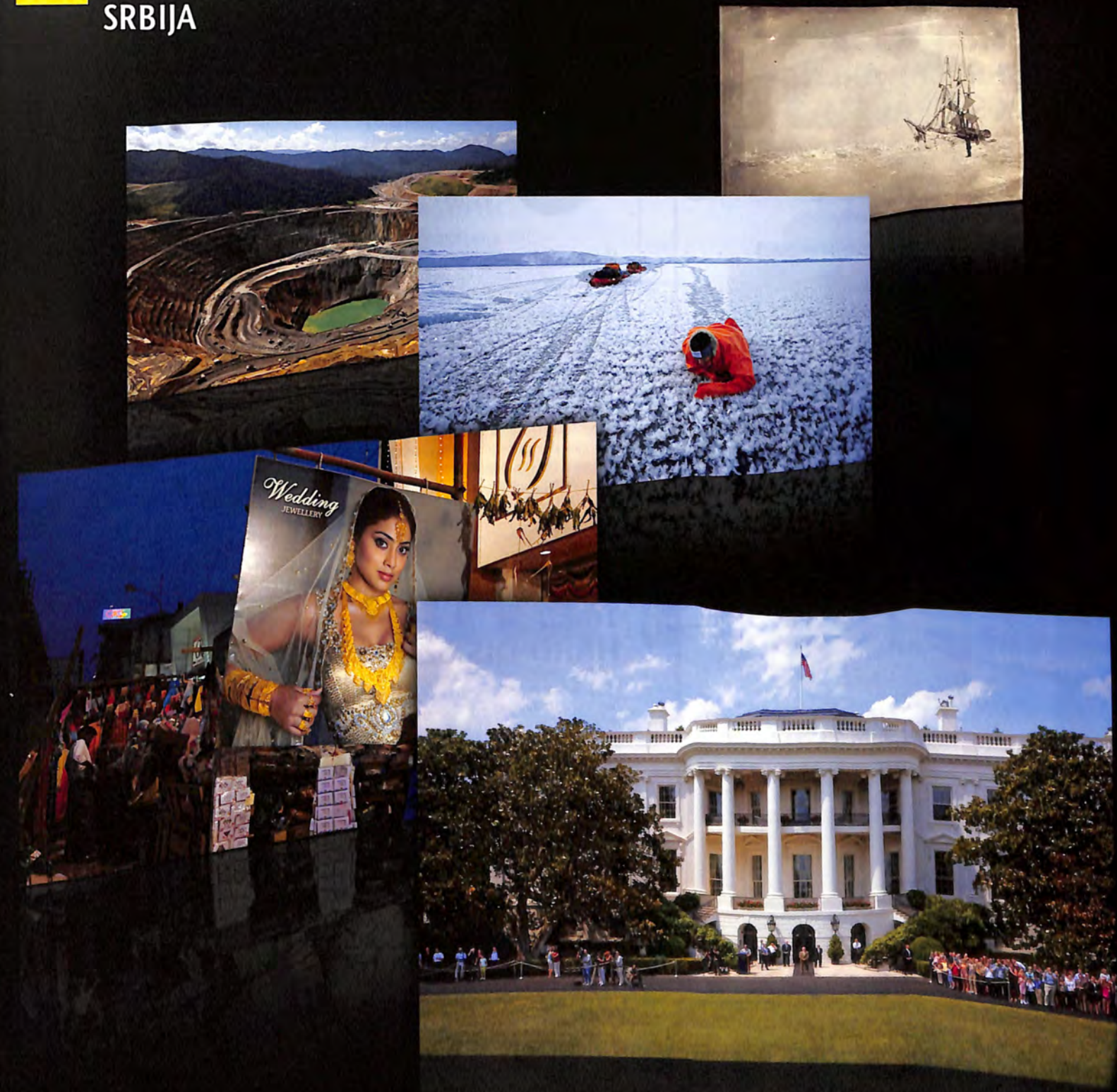
u razvoj mladih autora. Na polju zajedničkih akcija fotografskog stvaralaštva Foto-kino i video savez Vojvodine uspešno saraduje i s organizacijama iz Novog Sada, Pančeva, Zrenjanina i drugih mesta iz Vojvodine koje nisu fotografskog tipa.

DUŠAN ŽIVKIĆ

Anica Župunski, "Belo Blato"

NATIONAL GEOGRAPHIC SRBIJA

■ VAŠA KARTA ZA PUT OKO SVETA
 januarski broj časopisa
NATIONAL GEOGRAPHIC Srbija

www.nationalgeographic-srbija.com

Hyperdrive NAJBRŽI MOBILNI DISK S ČITAČEM

Hyperdrive trenutno je najbrži hard-disk s čitačem svih vrsta aktuelnih memorijskih kartica u sebi koji podržava i RAW zapise fotoaparata većine proizvođača. Model Hyperdrive Colorspace UDMA košta 299 američkih dolara, ima displej dijagonale 3,2 inča, bateriju za koju proizvođač tvrdi da jednim punjenjem može da očita čak 250 gigabajta podataka s kartica i to brzinom od 2 gigabajta u minuti. U sebi ima SATA hard-disk od 500 gigabajta i program za bekap koji automatski prepoznaje promene nastale između dva priključenja na računar. Detaljnije informacije o ovom, veoma korisnom uređaju, možete pronaći na internet-sajtu: www.hyperdrive.com.

Novoflex ADAPTER ZA MIKROČETVO- ROTREČINSKE

Tek što se pojavio nov mikročetvortrećinski sistem refleksnog digitalnog fotoaparata, za sada samo kod "Panasonica", "Novoflex" je već napravio adapter koji će sigurno obradovati vlasnike nekog klasičnog fotoaparata iz Leica M-sistema, pomoću kojeg su "Leica" objektivni potpuno funkcionalni na ovom novom sistemu. Ovo će svakako biti od presudnog uticaja kada se bude pojavio dugo najavljeni mali digitalni "Olympus" u ovom sistemu, koji bi onda sasvim sigurno postao "drugi" džepni fotoaparat mnogih profesionalaca koji i danas uvek kod sebe imaju jednu analognu M-Leicu. Poznata je i cena ovog adaptera i ona iznosi 149 evra, a na sajtu proizvođača, www.novoflex.de, može se videti da pored ovog adaptera nameravaju da prave adaptore i za "Leica-R", "Nikon", "Contax"/"Yashica", "Olympus" OM, "Pentax" i "Minolta" objektivne s kojim će i oni moći da se koriste na novom sistemu fotoaparata.

Transcend ČITAČ

"Transcend" je predstavio veoma zanimljiv čitač memorijskih kartica P6, koji izgleda kao i običan USB "stick", ali u sebi nema memoriju već samo slot za Micro SD/SDHC kartice, kao i Memory Stick, Memory Stick Pro, Memory Stick Duo, Memory Stick Pro Duo kartice. Ovaj uređaj ima brzinu od 30 megabajta u sekundi kada očitava ili 18 megabajta kada zapisuje, a s računarnom radi na brzom USB2 protokolu. Cena mu je nešto niža od 6 evra, a detaljnije informacije o ovom proizvodu mogu se pronaći na: www.transcend.de, ili za one koji ne razumeju nemački na: www.transcend-uk.com.

IT globus 2008

U Kristalnoj dvorani hotela Hayat u Beogradu, 2. decembra 2008, u organizaciji časopisa *Mikro*, dodelile su se IT nagrade za najuspešnije proizvode. Između ostalih, firma "Refot B" dobila je IT globus 2008 za najbolji D-SLR fotoaparat, Nikon D3. Za najbolji kompaktni fotoaparat – Canon PowerShot Ixus 960 IS, firma "PC Computer"; za najbolji multifunkcionalni uređaj – Epson PX800FW, firma "BS Procecor" i za najbolji štampač – Lexmark E352DN, firma "Direct Link".

TrekStor HARD-DISK ZA TV I DIA-ŠOU

"TrekStor" je predstavio nov eksterni hard-disk s multimedijalnom podrškom s kojeg se mogu prikazivati filmovi i fotografije direktno na TV aparatu bez posredstva računara. U sebi ima i čitač SD ili xD memorijskih kartica, a s televizorom se povezuje

preko kompozitnog kabla, dok se upravljanje obavlja preko daljinskog upravljača koji se isporučuje uz njega. Cena mu je 150 evra s diskom od 250 gigabajta ili 220 evra za onaj s diskom čiji je kapacitet 500 gigabajta. Detaljnije informacije možete pronaći na: www.trekstor.de.

Tomy Company DIGITALNI POLAROID

Japanska firma "Tomy Company Ltd" spojila je fotoaparat od pet miliona piksela i Polaroid minijaturni štampač u jedan uređaj i tako je nastao prvi digitalni "polaroid", odnosno fotoaparat koji posle okidanja odmah izbaci gotovu fotografiju poput onih iz ere stare fotografije kada se isključivo fotografisalo na neku vrstu fotografske emulzije. Ovaj model nazvan je Xiao TIP-521 i u Japanu bi već trebalo da je na tržištu, a u Evropi je nemačka firma "Media Markt" najavila njegovu prodaju od početka nove godine. Zahvaljujući IrDA protokolu u sebi, moći će da posluži i kao štampač za fotografije s drugih uređaja.

Cenu nismo uspjeli da pronađemo, ali je istovetan štampač, koji fotografije 5 x 7,6 cm štampa za manje od jednog minuta, oko 130 evra. Detaljnije informacije mogu se pronaći na: www.zynk.com/tomy-xiao.

Panasonic BLIC

Novim blicem MW-FL220 "Panasonic" upotunjuje nov mikročetvortrećinski sistem. Ovaj blic ima brojku vodilju 22, za napajanje koristi dve AA baterije, pokriva ugao objektivna od 24 mm i može da se koristi i na novim Lumix LX3 digitalnim fotoaparatima, kao i na L10 i FZ50 modelima. Cena mu još nije saopštena, a u Evropi će početi da se prodaje početkom iduće godine. Detaljnije informacije mogu se pronaći na: www.panasonic.co.yu.

ThinkTank Photo RANAC ZA GRADSKJE GUŽVE

Američki "ThinkTank Photo" usredsredio se na pronalaženje najboljih rešenja za profesionalne fotografe i skoro svakog meseca pojave se s nekim novitetom. Ovoga puta to je ranac StreetWalker u koji može lako da stane D-SLR fotoaparat sa 70–200 mm objektivom na sebi, a u ostalim pregradama ima sasvim dovoljno mesta za sav potreban pribor. Zanimljivo je to da je debljina ovog ranca svega 15 cm i s njime

se lako može progurati i kroz najveće gužve, što kod upotrebe drugih ranaca baš nije bio slučaj. Cena ovog ranca kod proizvođača iznosi 139 američkih dolara, a sličan model, samo malo veći, koji u sebi ima predviđeno mesto i za laptop je 179 dolara, i njegovo ime je prošireno u StreetWalker HardDrive. Detaljnije informacije mogu se pronaći na: www.thintankphoto.com.

Leica MALIŠA OD TITANIJUMA

Dokora se govorkalo o tome, a sada je "Leica" i zvanično potvrdila da će proizvesti Leica D Lux 4 model u titanijumskom kućištu i to u limitiranom broju od deset hiljada komada, a saopštena je i cena ovakvog "mališe" i ona iznosi 900 evra. Inače, ovaj fotoaparat se nipočemu drugom neće razlikovati od standardne verzije Leica D Lux 4, o kojoj smo već pisali. Detaljnije pogledajte na: www.leica-camera.com.

Pentax UKRAŠEN

U prošlom broju pisali smo o malom "Olympusu" ukrašenom Swarovski kristalima, a evo sada jednog fotoaparata ukrašenog, takođe, istom vrstom veštačkog dragog kamenja, samo što je ovoga puta to model refleksnog digitalnog fotoaparata Pentax K-m, koji na sebi ima 150 kristala. Oni koji su zainteresovani za ovakav fotoaparat sa senzorom od 10,2 miliona piksela i kojima cena od oko 3.000 evra za ovakav specijalan fotoaparat i njegov standardni zum objektiv neće biti previsoka, treba što pre da se obrate s narudžbom proizvođaču, jer se proizvodi u veoma ograničenom broju. Detaljnije informacije mogu se pronaći na: www.pentax.com

3m PROJEKTOR NA DLANU

Ako se setimo kako smo pre samo desetak godina gledali u one retke koji imaju mobilni telefon, možda nam ni ovaj mali

projektor 3M Mpro 110 ili neki njegov naslednik neće ličiti više na "čudo tehnike" nego će nam svima biti uobičajen pribor u džepu, i možda ga je upravo zbog toga američki magazin *Popular Science* proglasio za najinventivniji pribor u protekloj godini (u kategoriji "Gadgets"). Ovaj projektorčić veličine 115 x 50 x 22 mm staje u bilo koji džep, a može da projektuje sliku čija će dijagonala biti od 15 cm pa sve do 127 cm, u zavisnosti od toga u kakvim se svetlosnim uslovima koristi. Naravno, rezolucija od 640 x 480 piksela danas je premala, kao i 7 ansilumena, u odnosu na projektore sa 2.700 ansilumena, ali će i pored toga nekima biti od koristi da fotografije ne bi pregledali ili pokazivali na malom displeju fotoaparata ili mobilnog telefona. Cena ovog mališe iznosi 349 evra, a detaljnije informacije i promotivni materijal mogu se pronaći na internet-adresi: www.3m.com

SONY

455-

SONY A200 KIT 18-70mm

545-

SONY A200 KIT 18-70mm + 55-200mm

515-

SONY A300 KIT 18-70mm

640-

SONY A350 KIT 18-70mm

885-

SONY A700 (body)

2595-

SONY A900 (body)

AXELFOTO d.o.o.
011/361-75-52
Sarajevska 86
Beograd
www.axelfoto.com

BM FOTO d.o.o.
011/311-99-88
Bul. AVNOJ-a 122/5
Novi Beograd
www.bmfoto.co.yu

FOTO OPREMA d.o.o.
011/7129-136
Surclinski put 1/0
Novi Beograd
www.foto-oprema.com

www.sony.co.rs

Nova petica

CANON EOS 5D MARK II

Naslednik je jednog od najprodavanijih D-SLR fotoaparata s punim formatom senzora od 35 mm, Canon EOS 5D. Do pre nekoliko meseci bio je jedini takav fotoaparat na tržištu. Pridobio je simpatije profesionalaca i naprednih amatera i bio je najjeftiniji D-SLR fotoaparat s punim formatom senzora od 35 mm. Testirali smo njegovog naslednika koji sada ima mnogo teži zadatak jer je konkurencija jača

BORIS BJELICA

Naslednika popularne "Canonove" "petice" svi smo dugo očekivali, čitave tri godine, ali "Canon" nije imao interesa da bilo šta menja jer konkurencije nije ni bilo i što bi menjao model koji dobro radi i prodaje se, jedino je pomalo smanjivao cenu kako je vreme prolazilo. Pridobio je veliki broj profesionalaca i naprednih amatera kojima je EOS 1Ds bio nedostupan, a čak su i korisnici drugih D-SLR sistema upravo zbog ovog fotoaparata promenili čitav sistem. Sada ima mnogo teži zadatak jer konkurencija je veća: Nikon D700 s manjom rezolucijom, ali odličnim ISO karakteristikama, i Sony α900 s rezolucijom od 24,6 miliona piksela. Iako na prvi pogled izgleda veoma slično njegovom

prethodniku, donosi puno novina koje je "Canon" u ove tri godine polako uvodio kao standardne opcije preko fotoaparata EOS 30D i EOS40D. Mnoga tehnička rešenja i novine već su videne na drugim modelima, ali u odnosu na EOS 5D to su sve noviteti. Pored Nikon D90, ovo je jedini D-SLR fotoaparat koji može da snima video-zapis sa zvukom ali u punoj HD rezoluciji od 1.920 x 1.280 (1.080 p) u Quicktime MOV formatu sa 30 sličica u sekundi. Vreme video-zapisa ograničeno je na 12 minuta u maksimalnoj rezoluciji ili na 24 minuta s manjom 640 x 480 rezolucijom i preporučuje se da memorijska kartica bude većeg kapaciteta od 4 GB. Za vreme snimanja video-zapisa automatsko izostravanje ne funkcioniše: već je potrebno izostriti pre početka snimanja ili kasnije ručno izostravati.

U poređenju sa HD amaterskim kamerama, daleko veći senzor obezbeđuje bolji kvalitet slike, bolju kontrolu dubinske oštine promenom žižne daljine, jer blenda ne funkcioniše prilikom snimanja video-zapisa, i fantastične ISO karakteristike tokom snimanja. Snimanje HD video-zapisa pokreće se iz "Live View" načina rada pritiskom na dugme "SET". Ipak, nekoliko mana ne dozvoljavaju mu da za zameni kameru: ergonomija fotoaparata nije prilagođena "pokretnim slikama", ne može se automatski izostravati za vreme snimanja, a i vreme snimanja video-zapisa je ograničeno. Zato je kvalitet slike odličan, i tu mu mogu pozavideti i kvalitetnije amaterske HD kamere. Ovu mogućnost snimanja video-zapisa treba posmatrati samo kao dodatak na već odlične mogućnosti fotoaparata. Ima i priključak za eksterni mikrofoni, što isključuje pojavu zvučnih smetnji nastalih od rada nekih delova fotoaparata ili objektivu kao što su, na primer, stabilizacija slike i objektivu.

UNAPREĐENO RUKOVANJE: Primitne su brojne razlike u izgledu i konstrukciji fotoaparata. Canon EOS 5D Mark II ne odudara od tradicionalne linije "Canonovih" EOS fotoaparata, ali deluje modernije i skoro je identičan fotoaparatu EOS 50D koji se pojavio u isto vreme s njim. Napravljen je od legure magnezijuma, bolje je zaštićen od prašine i vlage nego njegov prethodnik, ali nedovoljno pogotovu u delu vrata za bateriju i memorijsku karticu. Raspored komandi u kombinaciji sa dva točkica za izbor komandi s prednje i zadnje strane služe za postavljanje parametara za fotografisanje bez potrebe ulaska u meni fotoaparata. U osnovi, rukovanje nije komplikovano i svi oni koji su se susretali s "Canonovim" D-SLR fotoaparatima neće imati nikakvih problema. Telo je robustno, ima dobro oblikovan rukohvat koji lepo leži u ruci. Upravljački meni, radi lakšeg pretraživanja i podešavanja, grupisan je po stranama, pa je tako dostupniji i lakši za snalaženje nego što je to bio slučaj kod EOS 5D. Tražilo je svetlo i daje jasnu i svetlu sliku, a u displeju tražila, pored puno informacija, prikazuje se i izabrana ISO osetljivost. Dugme "INFO" daje podatke o elementima za fotografisanje na velikom displeju, a novo je da pritiskom na džojstik možete "šetati" po podacima na displeju i bez ulaska u meni postavljati željene parametre.

PUNO NOVIH MOGUĆNOSTI: Ima nov DIGIC 4 procesor koji u kombinaciji sa četrnaestobitnom konverzijom analognog signala u digitalni daje glatke prelaze na jednobojnim područjima, kao što je nebo, i preciznu reprodukciju boja. Osim što omogućava snimanje HD filmova, velika brzina procesora dozvoljava i snimanje velikog broja fotografija u nizu u maksimalnom JPEG kvalitetu. DIGIC 4 ima poboljšane algoritme za smanjenje šuma i automatski koriguje periferno osvetljenje (vinjetiranje) uz korišćenje detaljnih podataka dobijenih od EF objektivu radi optimizacije JPEG slike u samom fotoaparatu. Brzina fotografisanja od 3,9 snimaka u sekundi nije ocharavajuća u poređenju s konkurencijom, ali je brzina zapisa na memorijsku karticu, za veličinu fajla, odlična, pogotovo ako se koristi UDMA kompatibilna CF memorijska kartica kao što je, na primer, SanDisk Extreme IV.

Zadržao je dugme za direktnu štampu koje je, po meni, višak, ali je dobro što ono sada ima i ulogu aktiviranja živog prikaza slike

Pored klasičnog video-izlaza ima i HDMI video-izlaz za prikaz slike na televizorima visoke rezolucije, koji će omogućiti visok kvalitet prezentacije snimljenih fotografija

Displej s dijagonalom od tri inča i rezolucijom 920.000 piksela više ne zaostaje za konkurencijom. Displej daje realnu reprodukciju boja i veoma oštar prikaz snimljenih fotografija čak i kada ga gledamo pod uglom. To nam omogućava da pregledamo snimljene fotografije s uživanjem, a i mnogo udobnije fotografisanje kada koristimo živi prikaz slike. Može automatski da podešava osvetljenost displeja prema svetlosnim uslovima ambijenta gde se fotoaparat nalazi

Dugmetu SET mogu se u dodatnim funkcijama zadati različite uloge za brzi izbor parametara koje najviše koristimo, a u režimu živog prikaza slike ima ulogu i aktiviranja snimanja video-zapisa

Točički za izbor ekspozicijskih režima rada pored standardnih položaja (Auto, P, Av, Tv i M) ima i tri položaja označena sa C1, C2 i C3, koja se mogu prilagoditi vlastitim potrebama, i nov režim rada označen kao "CA" (Creative Auto). To je kreativna automatika koja omogućava jednostavnu kontrolu dubinske oštine i osvetljenosti prednjeg i zadnjeg plana pomeranjem odgovarajuće skale kod podešavanja na displeju

Već tradicionalni kontrolni displej daje veliki broj informacija o postavljenim parametrima za fotografisanje, a omogućava i njihovo jednostavnije podešavanje. Displej može biti i osvetljen

Ovako izgleda sadržaj kutije: telo fotoaparata, baterija, punjač za bateriju, USB kabl, video kabl, CD sa softverom Picture Style Editor i Canon EOS Solutions Disk 19.1 kao i brendiran kaiš za fotoapar

ISO osetljivosti idu u opsegu od ISO 100 do ISO 3.200, ali ne možete definisati i kontrolisati minimalnu brzinu zatvarača i opseg ISO osetljivosti.

Autofokusni sistem nije se menjao i mnogi će reći da ima samo devet vidljivih autofokusnih polja, ali šest polja koja se ne vide takođe učestvuju u izoštravanju. Imaju romboidni raspored, a centralno polje je najosetljivije i najbrže. Tokom testa autofokusni sistem nije pokazao nijednu manu, brzo je reagovao i precizan je. Kada su svetlosni uslovi loši, na telu fotoaparata nema nikakvo dodatno svetlo za izoštravanje, pa se u tom slučaju mora koristiti eksterni blic ili ručno izoštravati. Autofokus može se fino kalibrirati prema telu ili objektivu.

Sistem za automatsko čišćenje prašine unapređen je tako što površina low-pass filtra ima nov premaz. To treba da doprinese manjem zadržavanju prašine i da lakše da spadne kada se aktiviraju vibracije visoke frekvencije. Kada je aktivna opcija čišćenja, svaki put kada isključite ili uključite fotoapar, na displeju se pojavljuje animacija koja pokazuje da je ovaj sistem aktivan.

Korisna mogućnost koja može olakšati kadriranje u nekim situacijama jeste živi prikaz slike na displeju. Kada se aktivira, podiže se ogledalo i na displeju se vidi sto odsto prikaz kadra sa simulacijom korekcije ekspozicije, histogram i pomoćne vertikalne i horizontalne linije. Živi prikaz slike može da se uveća pet ili deset puta radi kontrole oštine, a izoštravanje se obavlja ručno ili pritiskom na AF-ON dugme. Automatsko izoštravanje slike kod živog prikaza obavlja se na dva načina: klasičan način kada se spušta ogledalo da bi bio dostupan AF senzor, i sistem sličan onom koji imaju i kompaktni digitalni fotoaparati, a zasnovan je na detekciji kontrasta. Ovo izoštravanje je jednostavnije jer nema potrebe da se ogledalo spusti u donji položaj i odmah se vide efekti rada autofokusa. Moguće je izoštravanje u svakoj tački kadra

pomeranjem autofokusnog polja ili s prioritetom na lice. Ovakav način izoštravanja sporiji je nego kada gledamo kroz tražilo i nije baš pogodan za brzo reagovanje i fotografisanje, ali je odličan u studiju. Pohvalno je što postoje i dva režima za tiši rad kada se koristi živi prikaz slike.

NEMA "PREGORELIH" FOTOGRAFIJA:

Ima znatno veću rezoluciju od njegovog prethodnika, što daje fotografije veličine 47,55 x 31,7 cm u 300 dpi bez interpolacije. Fotografije imaju tačnu reprodukciju boja, zasićene tonove, odličnu oštrinu kada se koriste profesionalni objektiv. Pored velikog broja piksela ima i neverovatno malu količinu šuma i s višim ISO osetljivostima. Fotografije su upotrebljive i za veća povećanja kod osetljivosti do ISO 6.400. Malo agresivnija redukcija šuma s višim ISO osetljivostima ipak utiče na mali gubitak detalja na snimljenim fotografijama.

S postavkama u fotoaparatu koje "Canon" zove "Picture Styles" možete podešavanjem (oštrine, kontrasta, tona i zasićenosti) dobiti različite rezultate zavisno od objekata koje fotografirate i vlastitih želja. Ima šest unapred definisanih stilova čiji se pojedini elementi mogu menjati, a ima mesta za kreiranje i tri sopstvena stila. Ove parametre možete koristiti u oba kolorna profila: sRGB i Adobe RGB. U meniju se može izabrati i opcija koja prilikom merenja daje prioritet na svetle tonove, što ne dozvoljava da svetli delovi "pregore", a nova je mogućnost korekcije vinjetiranja objektivu u samom fotoaparatu.

PAKET KAO OD DEDA MRAZA: Uz fotoapar, dobija se bogat softverski paket nazvan "Canon EOS Solutions Disk 19", koji fotografima nudi sve što im je potrebno za upravljanje snimljenim fotografijama i njihovu obradu, a on sadrži: Digital Photo Profesional 3.5, ZoomBrowser EX 6.2, PhotoStitch 3.1, EOS Utility 2.5 i Picture Style Editor 1.4. Digital Photo Profesional služi za obradu snimljenih fotografija u sirovom RAW formatu sa zavidnim brojem parametara na koje možemo da utičemo. Ostali programi pomoći će vam da snimljene fotografije organizujete i

► TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	CANON EOS 5D Mark II
Cena (sa PDV)	228.800 din. (2.600 evra)
Priključak za objektiv—bajonet	Canon EF
Faktor uvećanja žižne daljine	1 x
Tip senzora / veličina	CMOS / 36 x 24 mm
Odnos strana senzora	1,5 (3:2)
Efektivna rezolucija	21,1 milion piksela
Maksimalna veličina slike bez interpolacije	5.616 x 3.744 piksela
Format u kojem snima	JPEG, RAW, RAW + JPEG
Tražilo	pokriva 98% vidnog polja s uvećanjem 0,71x, korekcija dioptrije -3 do +1 m ⁻¹
Displej	3 inča (7,62 cm) TFT LCD sa 920.000 piksela
Autofokus / krstastih senzora / osetljivost za ISO 100	sistem sa 9 AF polja / jedan krstasti / -0,5 do +18 EV
AF osvetljiivač	nema
Brzina zatvarača	30 s do 1/8.000 s i B
Sinhronizacija blica	1/250 s
Ekspozicijski režimi rada	Auto, Creative auto, P, Av, Tv, M, C1, C2 i C3
Merni sistem	procenjeno u 35 zona, parcijalno (8% na centralnom delu), merenje s naglaskom na centar i spot (3,5% na centralnom delu)
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	Auto (100 - 3.200, raspon zavisi od režima rada), ručno od 100 do 6.400 / 12.800(H1) i 25.600(H2) s korakom 1/3
Korekcija ekspozicije	+/-4 (korak 0,3 EV ili 0,5 EV)
Korekcija snage blica	+/-2 (korak 0,3 EV ili 0,5 EV) tri snimka s korakom +/- od 0,3 do 2 EV
AutoBracketing	Auto, 6 definisanih opcija, prethodno izmereni i u kelvinima
Balans belog	da / da
Bracketing / fino podešavanje balansa belog	nema
Ugrađeni blic	E-TTL II
Blic TTL sistem	CompactFlash tip I i II i MicroDrive
Tip memorijske kartice	elektronski žičani RS-80 N3, bežični RC-1 i RC-5
Daljinski okidač	da (BG-E6)
Nosač baterija s vertikalnim rukohvatom	da
Kontrola dubinske oštine	da
PictBridge standard	USB 2.0, HDMI, daljinski okidač i video-izlaz, mikrofoni
Priključci	Li-jon baterija LP-6 (1.800 mAh)
Napajanje	oko 850 snimaka
Karakteristike baterije (prema CIPA standardu)	152 x 114 x 75 mm / 810 g
Dimenzije / masa (bez baterija i objektivu)	Li-jon baterija LP-6 i punjač LC-E6E kaiš, USB i video kabl, gumeni poklopac za okular, CD-ROM (Canon EOS Solution Disk)
Sadržaj kutije	Foto Oprema doo, 0117129-136, www.foto-oprema.com, www.canonadria.com
Informacije	

KARAKTERISTIKE	
Vreme spremnosti za rad	0,15 s
Vreme zapisa na memorijsku karticu / veličina ²	JPEG 0,9 s / 6,1 MB RAW 1,2 s / 25,8 MB RAW+JPEG 2,1 s / 31,9 MB
Brzina kontinualnog fotografisanja	3,9 snimaka u sekundi

pregledate, kontrolišete rad fotoaparata uz pomoć računara i sastavljate panoramske snimke. U ovom paketu softvera nalazi se i Picture Style Editor, koji, kao što mu i ime govori, služi za kreiranje vlastitog stila izgleda fotografije podešavanjem oštine, kontrasta, saturacije i tona boja. Kreirani stil može se snimiti i koristiti kasnije prilikom konvertovanja RAW formata u fotoaparatu ili Digital Photo Professional softveru. Za napajanje koristi novu punjivu Li-jon bateriju LP-E6 koja realno može da snimi neverovatnih 850 snimaka, a u meniju možemo kontrolisati stanje baterije s informacijom o istrošenosti u procentima, veku trajanja i broju snimaka s jednom te istom baterijom. Podržava dva različita vertikalna rukohvata: BP-E6 i WFT-E4 koji ima izgled vertikalnog rukohvata, ali služi samo za bežični prenos. Bežični transmiter WFT-E3 ne služi samo za dvosmerni bežični prenos već i za povezivanje preko USB-a s eksternim diskom koji ima sopstveno napajanje i koristi ga kao medij za memorisanje snimljenih fotografija, a sada se, preko njega, može povezati i sa GPS uređajem. Mat staklo je izmenljivo, a pored standardnog (EF-A) mogu se kupiti i još dva tipa (EF-D, koje je pogodno za ručno izoštravanje, a ima horizontalne i vertikalne linije, i EF-S, pogodno za ručno izoštravanje i optimizovano je za svetlosno jače objektivne od f/2,8). Probao sam ga s objektivom EF 24-105 mm, f/4 L IS USM koji se isporučuje u kompletu s ovim fotoaparatom i mogu vam reći da to može biti odličan izbor jer nudi odličan kvalitet za taj novac ali, ne zaboravite da "Canon" ima bogatu paletu i drugih objektivu i različite dodatne opreme. Objektivne EF-S na njemu nećete moći koristiti, pa ako prelazite s nekog od D-SLR fotoaparata s manjim senzorom, moraćete investirati u nove objektivne.

! UTISAK

"Canon" je ponovo napravio odličan kompaktni D-SLR fotoapar, punog formata od 35 mm, koji ima veoma konkurentnu cenu. Sada ima teži zadatak jer više nije sâm u svojoj klasi, ali će korisnici prethodne "petice" sigurno poželeti da imaju ovaj nov fotoapar. On u svakom pogledu donosi dosta novina: od veće rezolucije, modernijeg tela i mnogo novih mogućnosti. Naravno, da biste potpuno iskoristili sve njegove mogućnosti, potrebno je da imate kvalitetne objektivne. Manje telo bez integrisanog vertikalnog rukohvata mene je uvek više privlačilo nego teški i skupi profesionalni fotoaparati, pa će sigurno nova "petica" pored onih koji fotografiju u studiju, privući veliki broj fotografa koji snimaju prirodu i "lajf" fotografiju. Zbog male brzine fotografisanja od samo 3,9 snimaka u sekundi, neće biti privlačan onima koji fotografiju sportske akcione scene.

Utisak profesionalca

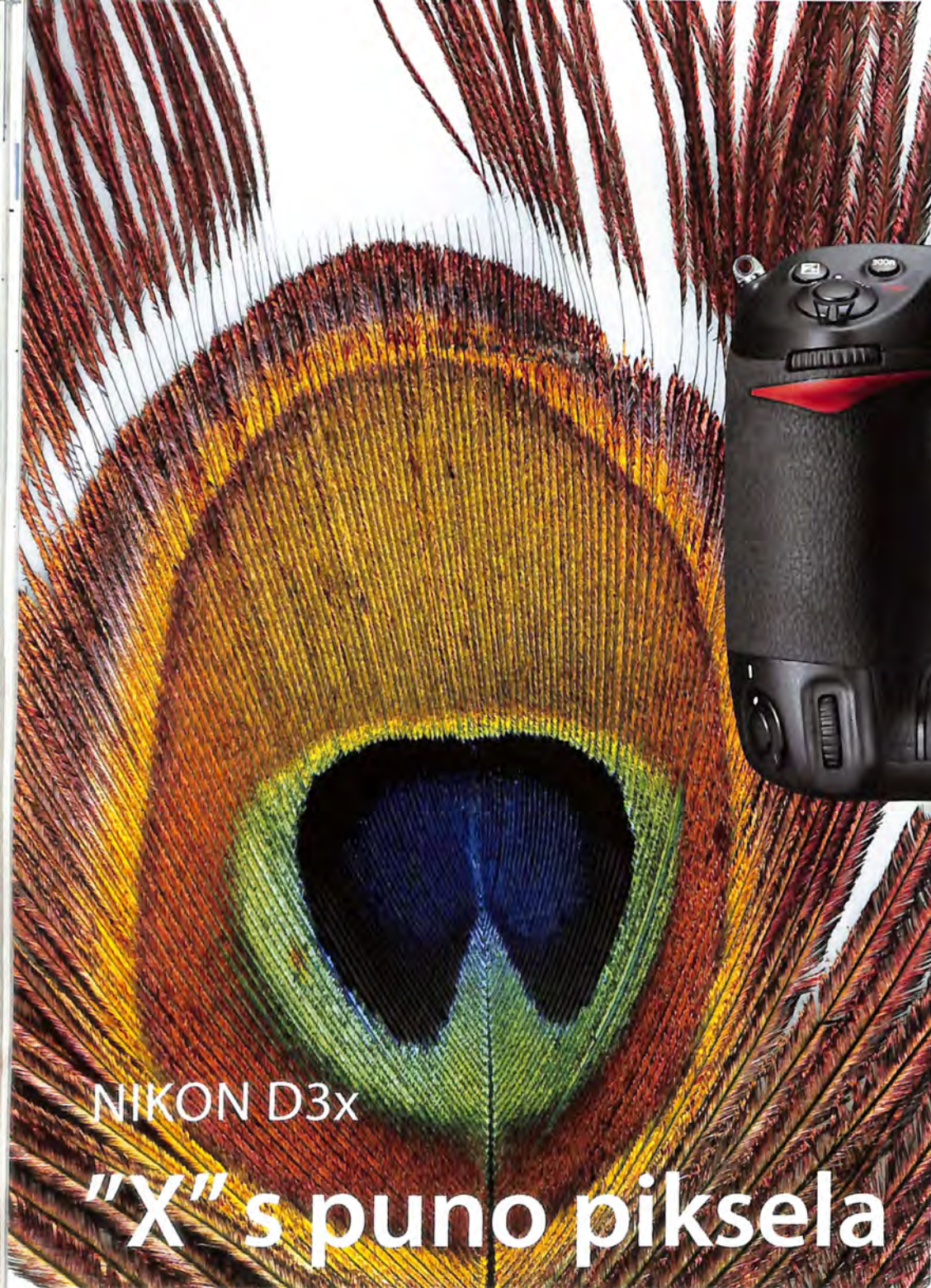

Ton kože je odličan, detalji u beloj takođe, ali su partije u senci malo "muzgave". Fotografija: Vladan Milisavljević

OPRAVDAO OČEKIVANJA

Iako sam imao fotoapar, kod sebe tek nekoliko dana, uspeo sam da ga isprobam na različitim zadacima. Naravno, prvi je bio na redu studio gde se Canon 5D Mark II pokazao odlično (oštrina, mnoštvo detalja, reprodukcija tona, dinamički opseg...) ali je malo zakazao kod partija u senci gde prelazi nisu bili "glatki" i kao da su blago posterizovani. U njega je ugrađen nov senzor od 21,1 megapiksela, razvijen je na osnovu senzora iz fotoaparata Canon 1Ds Mark III, ali nažalost, nije reč o istom senzoru, niti istom kvalitetu slike. Zbog toga se i cena "dramatično" razlikuje, 2.500 evra naspram 7.000 evra - nije mala razlika. Naravno, znatno je unapređen u odnosu na model 5D i ne samo što donosi veću sliku i bolju konturnu oštrinu, već su i fotografije mnogo bogatije detaljima. Problem kvaliteta može da se pojavi i kod vlasnika jeftinijih objektivu koji svojom rezolucijom i korekcijom ne mogu da isprate senzor. Za vrhunske rezultate potrebni su i vrhunski objektivu. Mogućnost Auto ISO nepotrebna je profesionalnim fotografima, ali proširen raspon osetljivosti od ISO 50 do ISO 25.600 (kalibrisan ISO 100 - 6.400) može biti vrlo koristan. Live View može biti i te kako korisna funkcija, posebno u

kombinaciji s lap-topom i WFT-E4 koji daje kontrolu nad snimanjem i bežičnim (wireless) transferom slika do FTP ili HTTP servera. Na displeju je moguća provera dubinske oštine uz automatsko prosvetljavanje slike pri zatvaranju blende (do 22). Prilikom fotografisanja enterijera i eksterijera (arhitekture) kontrolne linije (Grid Lines) mogu prilično da pomognu, to je opcija koju ću sigurno često koristiti, ali ne i da zamene libelu u potpunosti. Canon je novim 5 Mark II napravio fotoapar, sa sjajnim odnosom plaćeno - dobijeno. Za fotografe s manjim budžetom i dalje je aktuelan model 5D, kojeg možete kupiti za samo 1.600 evra, a za razliku u ceni kupite neki dobar objektiv. Svima koji se odluče za Canon 5D Mark II preporučujem da prvo urade test fotoaparata, mikrosetovanje objektivu i provere modove za fotografisanje. Naime, ono što je nekad bio Standard Mode, sada je Nature a osnovno podešavanje ima pojačanu saturaciju i oštrinu. Iako je vreme za upoznavanje s ovim lepotaom bilo veoma kratko moji prvi utisci više su nego povoljni. Vladan Milisavljević

NIKON D3x

"X" s puno piksela

Ne može se reći da je nov Nikon D3x veliko iznenađenje, jer nakon pojave top-modela D3 koji je doživio veliki uspeh, svi su od "Nikona" očekivali i model s oznakom "x" koji će imati više piksela. On ima čak 24,4 miliona piksela, a šta to konkretno znači i šta time dobijamo, a šta gubimo u odnosu na D3, pročitajte u našem testu

Ako se malo vratimo u prošlost, videćemo da je "Nikon" u ponudi uvek imao dva profesionalna D-SLR fotoaparata. Jedan - D3 namenjen je sportskim i novinskim fotografima, koji zahtevaju veliku brzinu fotografisanja i rad s višim ISO osetljivostima, gde se D3 u ovih godinu dana, od kada postoji, pokazao veoma uspešnim. Drugi u nazivu ima oznaku "x" i namenjen je više studijskim fotografima i onima koji vole mnogo piksela. D3x upravo to i nudi, jer sirovi četrnaestobitni RAW (NEF) format "težak" je 50 MB, a kada se konvertuje u nekompresovani TIFF fajl od 16 bit-a postaje "težak" preko 150 MB. Do sada su to mogli da ponude samo srednjeformatni fotoaparati!

VEĆ VIĐENO: Da nema slova "x" u nazivu, nov D3x po spoljnom izgledu ne bi se ni razlikovao od D3, a u načinu rukovanja i u meniju situacija je ista. Možemo samo malo da "ponovimo gradivo"

iz onoga što je rečeno o Nikonu D3. Napravljen je od legure magnezijuma, ima rukohvate koji su presvučeni mekanom gumom i dobro je zaštićen od uticaja prašine i vlage. Dugmad za postavljanje prametara dovoljno su velika, tako da je teško slučajno pritisnuti neko dugme, a može se snimati i sa zimskim rukavicama što je vrlo praktično u nadolazećem periodu. Upravljački meni isti je kao kod D3 i pomalo je čudno da "Nikon" nije i kod njega primenio ona rešenja koja su viđena na fotoaparata D700 i D90. Zbog toga on nije dobio: izdvojeno dugme "info" za promenu nekih parametre bez ulaska u meni i mogućnost da nekim od funkcijskih dugmadi aktiviramo živi prikaz slike i sistem za čišćenje senzora.

ZA ZAHTEVNE I IZBIRLJIVE: Namenjen je profesionalcima čiji klijenti zahtevaju veće fajlove, jednake onima koje daju srednjeformatni fotoaparati. Spreman je za rad nakon samo 0,12 s, a kašnjenje okidača je 0,041 s. Ono po čemu se D3 i D3x udaljavaju jedan od drugog jeste brzina fotografisanja. Nikon D3x može da snimi "samo" pet snimaka u sekundi kada se koristi pun FX format (5:4 isečak senzora) ili sedam snimaka kada se koristi DX isečak senzora, a u tom slučaju rezolucija se smanjuje na deset miliona piksela. D3 može da snimi devet snimaka u sekundi kada se koristi pun FX format ili jedanaest snimaka kada se koristi DX isečak senzora. Naravno, 5 snimaka u sekundi prilično je dobro za fajl od oko 50 MB, za četrnaestobitni RAW format ili 6,4 MB za JPEG format. U kontinuitetu možete da snimate 21 snimak u RAW formatu ili 28 snimaka u JPEG formatu, što nije puno ali ovo i nije fotoaparati za snimanje, na primer, sporta. Bafer memorija brzo se prazni i briše, pa novo snimanje počinje u sekundi, pogotovo ako koristite UDMA CompactFlash memorijske kartice koje maksimalno koriste brzine snimanja - SanDisk Extreme IV čita i piše brzinom od 45 MB/s. Izmerio sam da je za

Optičko tražilo pokriva 100 odsto vidnog polja. Slika je neverovatno čista i svetla, što je odlika pravog profesionalnog fotoaparata. Ima podešavanje dioptrije, zatvarač za okular, a u displeju tražila vidi se dosta informacija o postavljenim elementima za fotografisanje

Gumeni poklopci za sinhro priključak i priključak za daljinski okidač, sastavljeni su iz dva dela i fiksirani za fotoaparati

Displej visoke rezolucije i dijagonale od tri inča ima isti kvalitet kao i kod D3, D300 i D700. Pritiskom na dugme pored kojeg stoji oznaka "info" na displeju se vide podaci o osnovnim postavljenim elementima

Jedinstvena mogućnost koju "Nikon" poseduje jeste virtuelni horizont za postavljanje fotoaparata u horizontalan položaj. Pored grafičkog prikaza na displeju (i kod živog prikaza), i u tražilu se vidi skala za prikaz horizontalnog položaja

AE/AF dugme za zaključavanje ekspozicije je manje i pomereno na dole kako bi se jasno razlikovalo od AF-ON dugmeta

Ima prostor za dve CF memorijske kartice koje mogu da rade paralelno ili serijski (može se koristiti ukupni kapacitet obe memorijske kartice, snimati na obe kartice iste fotografije, snimati na jednoj fotografije u RAW formatu, a na drugoj u JPEG formatu, i kopirati fotografije sa jedne na drugu CF memorijsku karticu

Oba zadnja točkića za izbor komandi postavljena su malo pod uglom da bi se više podudarali s položajem palca kada ga držimo

snimanje RAW fajla potrebno oko dve sekunde, a za snimanje JPEG fajla oko sekunde.

Za brzu obradu ovako velikih fajlova ponovo je zaslužan EXPPEED procesor, specijalno prilagođen ovom modelu, a obavlja i dodatno programsko procesiranje boje, aberacije i šuma, čime se trenutno poboljšava snimljena fotografija (u završnu obradu uključene su i korekcije greške objektiv). Sistem je prilagođen novim objektivima, ali daje iznenađujuće dobre rezultate i sa starim kvalitetnim objektivima.

Podešavanje parametara u samom fotoaparatu koji utiču na kvalitet snimljene fotografije (boja, ton, osvetljenost, kontrast, oština i zasićenost boja) isto je kao i kod fotoaparata D3 i to se obavlja u Picture Control sistemu. Možete da koristite četiri unapred podešena parametra (Standard, Normal, Vivid i Monochrome), ili da kreirate sopstvene. Na grafikonu Picture Control sistema vidi se raspored svih podešenih parametara. Sve ovo, zajedno s aktivnom "D-Lighting" opcijom, proširuje dinamički opseg snimljenih fotografija. Sa D3 preslikan je i autofokusni sistem s Multi-CAM3500FX AF senzorom koji izostrava u čak 51 polju, od čega njih petnaest ima senzore koji su krstasto orijentisani i prilagođeni za rad u slabijim svetlosnim uslovima kao i s objektivima s manjom svetlosnom jačinom od f/5,6. Takođe, ima kalibraciju

Ovu moćnu elektroniku morala je da prati i mehanika, pa tako ima zavesicu napravljenu od karbonskih vlakana i testiranu na 300.000 snimaka, a tu je i sistem za uravnoteženi i mirniji rad ogledala

autofokusa i može da registruje dvadeset različitih tipova objektivna koje će fotoaparati sam prepoznati. Ima živi prikaz slike za čiju aktivaciju je dovoljno okrenuti točkić za izbor načina okidanja i slika je na displeju. Na raspolaganju su dva režima rada: prvi kada držimo fotoaparati u ruci i pre fotografisanja za trenutak se spusti ogledalo da bi izostrilo, a drugi režim koristi se za snimanje sa stativa i onda se za izostravanje na bazi kontrasta koristi CMOS senzor. Možete digitalno zumirati sliku do deset puta. Nažalost, kod živog prikaza slike ni kod jednog načina izostravanja ne možete blokirati ogledalo.

BOGATSTVO DETALJA: Nikon D3x ima 24,4 miliona piksela i ovo je, za sada, pored Sony a900 jedini D-SLR fotoaparati formata od 35 mm s tako velikom rezolucijom. Po rezoluciji približio se srednjeformatnom fotoaparatu što omogućava visok kvalitet štampe fotografije preko A3 formata gde je do sada EOS-1Ds Mark III bio neprikosnoven. Ako uporedimo fotografije

snimljene sa D3 i D3x, one su skoro identične: dobro eksponirane, automatski balans belog odličan je u različitim svetlosnim situacijama, a reprodukcija tena lica dobra je kao i reprodukcija boja. Razlika u nivou šuma skoro je identična do osetljivosti ISO 1.000, ali iznad toga sve prednosti su na strani fotoaparata Nikon D3. Doduše, malo je vidljiv efekat redukcije šuma za osetljivosti iznad ISO 800. Ono po čemu D3x nadmašuje D3, a tome "kumuje" duplo veća rezolucija, jeste mogućnost pravljenja isečaka i bogatstvo detalja na snimljenim fotografijama. Vrhunske rezultate i dobru oštrinu možete očekivati samo ako koristite isto tako vrhunske objektivne, jer šta vam vredi skupo telo s puno piksela ako nemate kvalitetan objektiv.

SOFTVER I OPREMLJENOST: Od programa dobićete Nikon VIEW NX za pregledanje fotografija i organizovanje kao i Nikon Capture NX 2, ali samo kao probna verzija. Koristi "pametne" Li-ion baterije, a potrošnja energije je mala, pa možete opušteno da radite. Pored uobičajene kontrole s indikatorom na kontrolnom displeju, postoji i precizna informacija o istrošenosti i veku trajanja baterije. Kada su u pitanju objektivni, tu može da nastupi problem ako ste se u potpunosti odrekli starih objektivna i prešli na DX-objektivne za format senzora 1,5 puta manji od formata od 35 mm. Oni se mogu koristiti i na Nikonu D3x, ali će fotoaparati automatski postaviti senzor u manji format i rezolucija će se smanjiti na 10 miliona piksela. U tražilu će biti maskirano tačno polje koje je obuhvaćeno kadrom. Od zum objektivne preporučio bih tri profesionalna objektivna: AF-S Nikkor 14-24 mm f/2,8 G ED, AF-S Nikkor 24-70 mm f/2,8 G ED i AF-S VR Nikkor 70-200 mm f/2,8 G IF ED. Naravno, "Nikon" ima i bogatu paletu objektivna s fiksnom žižnom daljinom, koji će sada maksimalno doći do izražaja.

Odlična reprodukcija tona kože, perfektna oštrina i izuzetno velik dinamički raspon. Fotografije: Laza Lazić

Utisak profesionalca

STVARNO VELIKA STVAR

Da sam fudbalski trener "Nikon" ekipe, imao bih strašnu nedoumicu na koje mesto staviti D3x. Prefinjen tehničar, zlatnog veza, sigurno zaslužuje dres s brojem 10. Ili ga možda staviti na mesto golmana? Kažu da je dobar golman pola ekipe – a i košta će toliko, s obzirom na količinu piksela. Mesto ubojitog centarfora, brzog i odlučnog, koji će zabiti gol čak i ako neko ugasi reflektore, drži i držače Nikon D3.

Čast da budem trener nisam imao, ali sam zato imao veliko zadovoljstvo da na nekoliko dana "probam" D3x. Želju da ispućam što više snimaka i da ga koristim u što više situacija kvarila je, u prva dva dana, dosadna kiša. No, to vreme sam iskoristio da vidim kako se ponaša pod rasvetom – okruženjem kojem je delom i namenjen. Prvi utisak, kada ga uzmete u ruke, jeste kao da držite D3. Dakle, vrhunska tehnologija s perfektnom ergonomijom. Razlika se nalazi unutar tela – senzor sa dvostruko više piksela – 24,4 megapiksela. Moj prijatelj je, videvši sliku iz D3x, kroz uzdahe uspeo da izusti samo "koliko je to veliko". I zaista jeste tako – slika iz D3 pored pomenute izgleda kao džokej pored košarkaša. Slažem se, nije sve u veličini. I pak, čistoća detalja na ogromnoj površini svakog će ostaviti bez daha.

Po onome što sam video, D3x daje kontrastniju, oštriju i zasićeniju sliku i pri istim parametrima čini mi se 1/2 blende tamniju sliku. Nominalni raspon ISO osetljivosti ide od ISO 100 do 1.600, a prema mom, vrlo kratkom, iskustvu ne bih išao preko ISO 400, eventualno ISO 640 jer se u tamnim partijama javlja šum vidljiv prilikom snažnijih izoštravanja.

Srećnike koji će sebi moći priuštiti ovaj, iznad svega sjajan fotoaparati, očekuju i druge investicije – snažnija kompjuterska konfiguracija, veći displej i povećanje skladišnog prostora. Ukoliko snimate nekomprimovani NEF, plus JPEG Fine, jedan kadar zauzeće oko 50 MB na vašoj kartici (na kartici od 8 GB na raspolaganju će vam biti tek 160 snimaka).

Koliko će koštati? Ne znam, pretpostavljam da će cena po pikselu biti niža od D3. Da li ga kupiti? Ko može, svakako. Model D3x je najbolji "Nikonov" fotoaparati u istoriji dugoj devedeset godina.

Dr Lazar Lazić

! UTISAK

Nikon D3 već je postavio dobre temelje za svog brata blizanca D3x, koji je dobio duplo više piksela, ali je izgubio na brzini fotografisanja i na mogućnosti fotografisanja s ekstremnim ISO osetljivostima. To ga čini pogodnim za komercijalnu, modnu fotografiju i za snimanje u prirodi. Glavna i jedina prava konkurencija mu je Canon EOS-1Ds Mark III, a po prvi put je uzdrmana dugogodišnja vladavina "Canonove" EOS-1Ds serije, ali povratni udarac zbog stiže. Postoje dva osnovna razloga zašto da kupite ovaj fotoaparati. Prvi je očigledan – vi ste profesionalac koji fotografiše po zahtevima klijenata ili su vam potrebni veliki fajlovi za štampanje u velikim formatima (preko A3 formata). Drugi razlog ne izgleda sasvim logično, ali je sigurno nametnut: imati skup fotoaparati velike rezolucije svakako je stvar prestiža. Ako vam taj prestiž i nije neophodan opredelite se za Nikon D3 i za razliku u ceni kupite kvalitetan profesionalni objektiv. "Nikon" je svoje kašnjenje u razvoju D-SLR s punim formatom od 35 mm (FX) skoro nadoknadio i ovo je treći fotoaparati u roku od godinu dana, a da li je u budućnosti možda na vidiku i neki D700x, ostaje da se vidi u narednoj godini.

B. BJELICA

Kvalitet izrade i funkcionalnost, odličan kvalitet snimljene fotografije, brzina rada, kvalitet displeja, autofokusni sistem, prostor za dve CF memorijske kartice, trajnost baterije

Nikon Capture NX 2 dodatno se kupuje, ISO karakteristike nisu kao kod D3, cena, ne može se blokirati rad ogledala kod živog prikaza slike

► TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	NIKON D3x
Cena (sa PDV)	642.312 din. (7.299 evra)
Priključak za objektiv–bajonet	Nikon F-bajonet
Faktor uvećanja žižne daljine	1x
Tip senzora / veličina	CMOS / 36 x 23,9 mm
Odnos strana senzora	1,5 (3:2)
Maksimalna veličina slike bez interpolacije	24,4 miliona piksela
Format u kojem snima	JPEG, RAW, RAW + JPEG, TIFF
Tražilo	pokriva 100 % vidnog polja, korekcija dioptrije –3 do +1 m ⁻¹
Displej	3 inča (7,5 cm) TFT LCD sa 922.000 piksela
Autofokus / krstastih senzora / osetljivost za ISO 100	sistem sa 51 AF poljem / 15 krstasti / –1 do 19 EV
AF osvetlivač	ne
Brzina zatvarača	30 s do 1/8.000 s i B
Sinhronizacija blica	1/250 s
Ekspozicijski režimi rada	P, A, S i M
Merni sistem	3D Color Matrix II u 1.005 segmenata, centralno i spot (1,5 %)
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	Auto i ručno (od 100 do 1.600 s korakom 1/3) Lo (ISO50) ili Hi 0,3, 0,5, 0,7, 1 (ISO 3.200) i 2 (ISO 6.400)
Korekcija ekspozicije	+/-4 (korak 0,3 EV ili 0,5 EV)
Korekcija snage blica	-3 do +1 EV (korak 0,3 EV)
AutoBracketing	2 snimka ili 9 snimaka s korakom +/- od 0,3 do 1 EV
Balans belog	Auto, 6 definisanih opcija, prethodno izmereni i u kelvinima
Bracketing / fino podešavanje balansa belog	da/ da
Ugrađeni blic	ne
Blic TTL sistem	i-TTL
Tip memorijske kartice	CompactFlash tip I i II i Micro-Drive (2 kartice)
Daljinski okidač	elektronski MC-36/30
Nosač baterija s vertikalnim rukohvatom	da (sastavni deo)
Kontrola dubinske oštine	da
PictBridge standard	da
Priključci	USB 2.0, daljinski okidač, video-izlaz, HDMI, AC adapter i X-sinhro priključak
Napajanje	Li-jon baterija EN-EL4a (2.500 mAh)
Karakteristike baterije (prema CIPA standardu)	oko 4.400 snimaka
Dimenzije / masa (bez baterija i objektiv)	160 x 157 x 88 mm / 1.240 g
Sadržaj kutije	Li-jon baterija EN-EL4a, punjač MH-22, kabl, USB i video kabl, poklopac BF-1A okular DK17, softver VIEW NX
Informacije	RefotB, 011/24-56-151, www.refot.com

KARAKTERISTIKE

Vreme spremnosti za rad	0,12 s
Vreme zapisa na memorijsku karticu / veličina ²	JPEG 0,9 / 10 MB RAW 1,2 / 34 MB RAW+JPG 2 / 44
Brzina kontinualnog fotografisanja	5 snimaka u sekundi ili 7 snimaka u sekundi kada se koristi DX isečak senzora

► OCENA

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE	★★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★★
KVALITET FOTOGRAFIJE	★★★★★
SOFTVER I OPREMLJENOST	★★★★★
CENA / KVALITET	★★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★★

pretplata na izdanja emg™

ekonomist media group

svakog petka

za Srbiju:

Godišnja pretplata* **9.900,00 din**

Polugodišnja pretplata* **6.000,00 din**

za inostranstvo:

Godišnja pretplata* **250 €**

Polugodišnja pretplata* **150 €**

svakog 1. u mesecu

za Srbiju:

Godišnja pretplata* **2.890,00 din**

Polugodišnja pretplata* **1.590,00 din**

za inostranstvo:

Godišnja pretplata* **70 €**

Polugodišnja pretplata* **50 €**

svakog 15. u mesecu

za Srbiju:

Godišnja pretplata* **1.650,00 din**

Polugodišnja pretplata* **850,00 din**

za inostranstvo:

Godišnja pretplata* **50 €**

Polugodišnja pretplata* **30 €**

* U cenu pretplate na Ekonomist magazin su uračunate, pored 50 brojeva magazina, posebne edicije i specijali. Dostava se vrši poštom. U cenu pretplate nije uračunat PDV (8 %).

Info:

Tel. +381 11 3333 037, 3333 036, 3333 011, Fax +381 11 3374 050, 3374 056

E-mail: pretplata@ekonomist.co.yu, obrad.todorovic@ekonomist.co.yu, snezana.petrovic@ekonomist.co.yu

Uplate na račun: 265-1100310004681-71 Raiffeisen bank - za Ekonomist i Preduzeće

Uplate na račun: 265-1040310000719-35 Raiffeisen bank - za Bankar magazin

OLYMPUS ZUIKO DIGITAL 12-60 mm F/2,8-4 ED SWD | 50-200 mm F/2,8-3,5 ED SWD

Dobar tandem

Testirali smo dva objektivna koja je "Olympus" deklarirao kao profesionalne objektivne, a oba pripadaju novoj liniji objektivna sa SWD motorom koji omogućava mnogo brže izoštravanje. Jedan je standardni zum, a drugi telezum objektiv i zajedno pokrivaju raspon žižne daljine od 24 do 400 mm (ekv. formatu od 35 mm), što daje veliku slobodu fotografu, jer ima veliki raspon sa samo dva objektivna. Šta korisnik četvorotrećinskog sistema može da očekuje od ovih objektivna, pročitajte u nastavku

Oba objektivna pojavila su se na tržištu se zajedno s vodećim "Olympusovim" D-SLR fotoaparatom E-3, čime je ovaj proizvođač upotpunio svoju ponudu objektivna. Ono što izdvaja ova dva objektivna jeste SWD (Supersonic Wave Drive) motor za automatsko izoštravanje, koji je po načinu rada identičan sa motorima drugih proizvođača koji se kriju pod drugim skraćenicama kao što su: USM, SWD, HSM i SDM. Izoštravanje ovim objektivima brže je i tiše nego kod ostalih "Olympusovih" objektivna koji imaju mikromotore, međutim, najveća prednost u brzini izoštravanja vidi se na njihovom najboljem modelu – E-3. Teško je tačno proceniti da li kombinacija tela E-3 i objektivna Zuiko Digital 12 – 60 mm f/2,8 – 4 ED SWD daje najbrže automatsko izoštravanje na svetu, kao što po svojim testovima tvrdi "Olympus", ali mogu potvrditi da je izoštravanje dovoljno brzo i tačno, bilo da izoštravamo statične ili pokretne objekte. Moguće je direktno ručno izoštravanje, a prsten za ručno izoštravanje direktno je povezan sa sočivom za izoštravanje i, ne koriste kao ostali "Olympusovi" objektivni "Fokus-by-wire" sistem,

koji kada okrećemo prsten za ručno izoštravanje ne pomera mehanički grupu sočiva za izoštravanje, već se daje signal motoru za pomeranje. Po ostalim tehničkim podacima oba objektivna mnogo obećavaju jer u konstrukciji imaju asferična sočiva i ED sočiva. Oba objektivna mogu da se koriste i na drugim fotoaparatom koji imaju četvorotrećinski bajonet, kao što je Panasonic, a pomoću adaptera kompatibilan je i novom mikročetvorotrećinskom sistemu.

OLYMPUS ZUIKO DIGITAL 12-60 MM F/2,8-4 ED SWD

Ovo je standardni zum objektiv s rasponom od pet puta i žižnom daljinom od 12 do 60 mm, koji pokriva veoma koristan vidni ugao ekvivalentan žižnoj daljini od 24 do 120 mm za format od 35 mm. Tako će nam širokougaoni opseg omogućavati snimanje pejzaža ili arhitekture, a kada ga stavimo u telepoložaj, biće odličan za snimanje portreta. Druga osobina koja krasí ovaj objektiv jeste dobra svetlosna jačina objektivna koja iznosi f/2,8 za žižnu daljinu od 16 mm i f/4 za žižnu daljinu od 60 mm. Konstrukcija objektivna je čvrsta, s metalnim bajonetom, prstenovima koji su napravljeni od kvalitetne plastike i metala, a zahvaljujući gumenim prstenovima koji se nalaze između onih koji se izvlače, i na bajonetu ima dobru zaštitu od prašine i prskanja vode, što jedan profesionalni objektiv čini kompletnim. Dimenzije i masa dobro su izbalansirani, ali ne sviđa mi se što se dimenzija objektivna povećava za 49 mm kako se zumira prema telepoložaju. Prstenovi za zumiranje i ručno izoštravanje imaju dobru poziciju i dovoljno su široki, a njihovo kretanje je glatko.

Objektiv ima unutrašnji sistem izoštravanja gde se pomera grupa sočiva u objektivu, a ima i skalu s udaljenostima.

Prsten za ručno izoštravanje

Prsten za zumiranje

Mala vrata na senilu imaju praktičnu ulogu kada se koristi polarizacioni filter. Ona se otvore kada je potrebno okretanjem podesiti polarizacioni filter

Prsten za ručno izoštravanje

Objektiv ima unutrašnji sistem izoštravanja kod koga se pomera grupa sočiva u objektivu, a ima i skalu s udaljenostima.

Prsten za zumiranje

Nosač za stativ ili monopod standardna je oprema ovog objektivna.

OLYMPUS ZUIKO DIGITAL 50-200 MM F/2,8-3,5 ED SWD

Ovo je telezum objektiv s rasponom od četiri puta i žižnom daljinom od 50 do 200 mm, pokriva vidni ugao ekvivalentan žižnoj daljini od 100 do 400 mm za format od 35 mm. S ovim rasponom žižne daljine može biti odličan za snimanje portreta, sporta i životinja u divljini. Kada se koristi u kombinaciji s telekonverterom EC-14, žižna daljina povećava se za 1,4 puta i onda pokriva raspon od 140 do 560 mm, a za isto toliko smanjuje se i svetlosna jačina objektivna na f/4 i f/4,9. Za makrosnimanja predviđen je međupsten EX-25 koji se stavlja između tela i objektivna. Konstrukcija objektivna je čvrsta, s metalnim bajonetom, prstenovima koji su napravljeni od kvalitetne plastike i metala, a zahvaljujući gumenim prstenovima, koji se nalaze između prstenova koji se izvlače i na bajonetu, ima dobru zaštitu od prašine i prskanja vode, što jedan profesionalan objektiv čini kompletnim. Dimenzije i masa ovog

objektivna nisu male, pa je tako prsten s nosačem za stativ standardna ponuda ovog objektivna, a on se može skinuti ako vam smeta. Kada se stavi na telo fotoaparata E-3, lepo je izbalansiran s njim, a dimenzija objektivna povećava se za 69 mm kako se zumira prema telepoložaju. Prstenovi za zumiranje i ručno izoštravanje imaju dobru poziciju i dovoljno su široki, a njihovo kretanje je glatko. Nema optičku stabilizaciju slike, ali ona mu nije potrebna jer "Olympus" koristi drugačiji sistem zasnovan na stabilizaciji slike u telu fotoaparata koji pomera senzor, dok ćete na "Panasonic" telima biti uskraćeni za ovu mogućnost. Može da koristi filter prečnika od 67 mm, a s objektivom ćete dobiti senilo i kvalitetnu torbu za objektiv. Objektiv daje odlične rezultate kada je u pitanju kvalitet snimljenih fotografija na svim žižnim daljinama i sa svim otvorima blende. Fotografije koje sam snimio s njim imaju odličnu oštrinu, dobar kontrast i dobru reprodukciju boja.

B. BJELICA

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	12-60 MM F/2,8-4 ED SWD	50-200 MM F/2,8-3,5 ED SWD
Cena (sa PDV)	79.992 din. (909 evra)	93.280 din. (1.060 evra)
Bajonet	4/3 sistem	4/3 sistem
Žižna daljina	12-60 mm	50-200 mm
Ekvivalentna žižna daljina za format od 35 mm	24-120 mm	100-400 mm
Maksimalni otvor blende	f/2,8 (12 mm) i f/4 (60 mm)	f/2,8 (50 mm) i f/3,5 (200 mm)
Minimalni otvor blende	f/22	f/22
Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva)	14 / 10	16 / 15
Broj lamelica blende	7	9
Stabilizator slike	ne	ne
Minimalna daljina izoštravanja	0,25 m	1,2 m
Maksimalno povećanje	0,28 x / 0,56 x	0,21 x / 0,42 x
Prečnik filtra	72 mm	67 mm
Senilo	LH-75B	LH-70C
Dimenzije / masa	79,5 x 98,5 mm / 575 g	86,5 x 157 mm / 995 g
Sadržaj kutije	prednji, zadnji poklopac i torba	prednji poklopac i torba
Informacije	Olympus doo, 011/ 22-22-900, www.olympus.rs	

+

Kvalitet izrade, dobar raspon žižne daljine, kvalitet optike

Kvalitet izrade, dobar raspon žižne daljine, kvalitet optike, senilo sa prozorom

-

Distorzija na 12 mm, cena

Cena

OCENA

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE	★★★★★	★★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★★	★★★★★
KVALITET OPTIKE	★★★★★	★★★★★
CENA / KVALITET	★★★★★	★★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★★	★★★★★

UTISAK

Bez obzira na to da li ste profesionalac ili napredni amater, ova dva objektivna sigurno će zadovoljiti potrebe svakog korisnika četvorotrećinskog sistema, mada će prednosti brzog izoštravanja najviše videti korisnici E-3 fotoaparata. Ovo je odličan tandem objektivna, jer njime ćete pokriti veliki raspon žižne daljine, a oba imaju i svetlosnu jačinu objektivna za respektovanje. Jedina mana ovih objektivna jeste nešto viša cena od, po meni, realne. Ako kupujete, na primer, E-3 u kompletu s objektivom 12-60 mm f/2,8-4 ED SWD, dobićete ga znatno povoljnije, a ako iskoristite promotivni povraćaj novca pri kupovini 50-200 mm f/2,8-3,5 ED SWD uštedećete 50 evra.

Presek objektivna gde se vidi SWD motor

EPSON STYLUS PHOTO R2880

Neverovatan kvalitet

Nakon modela Epson Stylus Photo R1900 u srednjoj kategoriji, koji se pokazao kao odličan A3 fotoštampanje s dobrim balansom između cene i kvaliteta štampe, "Epson" sada nudi i nov model: Epson Stylus Photo R2880, koji je stepenica više. Namenjen je naprednijim fotografijama, a zašto, i da li zavređuje da bude u sastavu vaše digitalne foto-laboratorije, pročitajte u našem testu

Epson Stylus Photo R2880 zamena je za izuzetno uspešan model Epson Stylus Photo R2400, tako da se od njega očekuje znatno više. Izgled mu se, takođe, malo razlikuje u odnosu na R2400, koji je imao zaobljene ivice, dok R2880 ima oštre ivice, tako da izgleda modernije od svog prethodnika, ali je zadržao skoro isti izgled kad su boje u pitanju, crna i svetlosiva. "Epson" je predstavio i nov sistem boja, Ultrachrome K3+ Vivid Magenta, koji je sličan prethodnom sistemu, ali sada ima Vivid Magentu umesto regularne nijanse. Kao i R2400, koristi osam kartridža, ali je i dalje potrebno zameniti foto-crni kartridž mat crnim, kad se koriste papiri koji nisu sjajni, tako da se i dalje nepotrebno troši boja, ako imate potrebu za ovim promenama kartridža. Zavisno od medija koji se koristi, R2880 štampače na papirima veličine od 10x15 cm, pa sve do A3+ (32,5x47,5 cm), a možete štampati direktno na CD ako koristite adapter koji se dobija uz štampač. Ovaj model ima i dva USB priključka za direktno povezivanje štampača sa dva računara, ako imate potrebe za tim.

DOBAR BALANS: Kada sam povezao štampač Epson Stylus Photo R2880 sa računarom i odštampao prvu crno-belu fotografiju s fabrički podešenim parametrima, rezultati su bili zadivljujući. Nije bilo primesa boje, a nivo detalja bio

je izvanredan i to sve s korišćenjem osnovnih fabričkih podešavanja. Dobio sam, isto tako, izuzetno realne i dobre rezultate i kod štampe fotografija u boji. Kažu da su se konstruktori štampača prilikom planiranja novog modela susreli s teškom odlukom: ako naprave štampač koji će davati bolji kvalitet štampe, moraće da redukuju, tj. smanje ukupnu brzinu štampanja. Svi znamo da fotografi zahtevaju ultravisok kvalitet, ali ruku na srce, većina nas nema strpljenja da čeka čitavu večnost da se odštampa jedna fotografija, tako da je laž da su konstruktori bili u dilemi. Mislim, međutim, da R2880 ima dobar balans između kvaliteta i brzine štampe. Pre svega, vodilo se računa da fotografije budu izuzetno kvalitetne, a potom i da se ne čeka previše da bi se fotografija odštampala, što je garancija da će većina fotografa biti zadovoljna kada kupe ovaj štampač. Sada dolazimo do najosetljivijeg pitanja, a to je cena. Epson Stylus Photo R2880 ima sistem od osam kartridža: tri crna, dva magenta, dva cijan i jedan žuti. Svaki kartridž košta oko 14 evra, što ukupno iznosi oko 112 evra, plus dodatni mat crni kartridž, ako vam je potreban. Ovo je prosečno za štampač ovog ranga na tržištu. Svakako je jeftinija opcija ako kupite kartridže nekih drugih proizvođača, ali zapamtite da vam u tom slučaju niko neće garantovati isti kvalitet kao s originalnim kartridžima.

REŠENJE DILEME: Impresioniran sam ovim štampačem, ali ne mogu vam reći da je to štampač koji morate da imate. Problem nije u samom R2880, već u ceni njegovog "brata" R1900, koja je za 233 evra niža. Model R1900 i dalje je aktivan predlog i nameće se dilema oko toga koji od ova dva modela kupiti.

Ali, hajde da vidimo šta je to što Epson Stylus Photo R2880 nudi, a što nema R1900? Razlike bi se mogle navesti u nekoliko reči. Model R1900 ima sistem boja od sedam kartridža, s "glosi optimizacijom" i napravljen je da daje živopisne, visokokvalitetne oštampane fotografije sa sjajem, dok R2880 ima sistem boja od osam kartridža i daje izuzetne rezultate kad je crno-bela fotografija u pitanju. Tako da je odluka po ovom osnovu više nego jednostavna. Oni fotografi koji planiraju da štampaju crno-bele fotografije, a pri tom im nije važno koliko će novca izdvojiti, izbor je definitivno R2880, a za one kojima je novac na prvom mestu, R1900 biće bolji izbor, ali zato nećete moći da štampate crno-bele fotografije istim kvalitetom. Ipak, moram vam reći da je R2880 najbolji štampač koji smo ikad testirali i verovatno nezaobilazan deo foto-laboratorije svakog fotografa.

B. BJELICA

UTISAK

Ovo je zasigurno jedan od najboljih A3+ inkjet štampača koji se mogu naći na tržištu, a posebno se dobro pokazao kod štampanja crno-belih fotografija. Jedino što bi svi voleli da su cene štampača i oštampane fotografije niže.

- +** Neverovatan kvalitet oštampanih fotografija, posebno crno-belih
- Bilo bi lepo da je cena štampača nešto niža, neophodno je menjati crni kartridž kada je to potrebno

OCENA

INSTALACIJA I RUKOVANJE	★★★★★
MOGUĆNOSTI	★★★★★
KVALITET ŠTAMPE	★★★★★
SOFTVER I OPREMLJENOST	★★★★★
CENA / KVALITET	★★★★★
UKUPNA OCENA	★★★★★

TEHNIČKI PODACI

OSNOVNE INFORMACIJE	EPSON STYLUS PHOTO R2880
Cena (sa PDV)	78.760 din. (895 evra)
Tehnologija štampanja	inkjet s mikropijezom glavom
Maksimalna rezolucija	s optimizacijom do 5.760 x 1.440 dpi
Maksimalne dimenzije štampanja	do A3+
Kartridži koje koristi	osam pigmentnih mastila (T0961 foto-crna ili T0968 mat crna, T0967 svetlocrna, T0969 bledocrna, T0962 cijan, T0963 vivid magenta, T0964 žuta, T0965 svetlocijan, T0966 svetlo vivid magenta)
Veza s računarom	2 x USB 2.0 + 1x PictBridge
PictBridge standard	da
Nivio buke prilikom štampanja	40 dB
Dimenzije	616 x 415 x 797 mm
Masa	12 kg
Sadržaj kutije	9 kartridža s mastilom, CD s programima, Adobe Photoshop Elements 5 (PC) / 4 (Mac), osnovno uputstvo za rad, uputstvo "Počnite ovde", nalepnica sa sličicama za komandnu tablu, garancija, kabl za napajanje
Programi koji se isporučuju	Epson Creativity Suite koji uključuje: Epson Easy Photo Print, Web to Page, Epson FileManager, Camera RAW Plug-in za Epson Creativity Suite, Epson Print CD, Adobe Photoshop Elements 5 (PC) / 4 (Mac)
Informacije	www.bsprocessor.com
KARAKTERISTIKE	
Brzina štampanja A3+	7 min 5 s
Brzina štampanja A3	6 min 15 s
Brzina štampanja A4	1 min 48 s

Prodaja digitalne foto&video opreme i rasvete

BM FOTO d.o.o.

www.bmfoto.co.yu

Sve najbolje u
2009. godini, želi Vam
Bmfoto d.o.o.

Bul. Zorana Đinđića 12ž Lok. 5
Novi Beograd
011/311-99-88
011/213-77-08
011/213-80-04
09:30 - 19:00
10:00 - 14:00 subotom

Dunavska 12 u pasažu
Novi Sad
021/522-778
10:00-15:00 i 16:00-19:00
10:00-14:00 subotom

Veleprodaja:
Karađorđeva 23a
Pančevo
Tel/fax.: 013/354-951

At the heart of the image

SVET JE VAŠ STUDIO

- Nikon CMOS senzor formata 24.5 efektivnih megapiksela
- Izuzetna kontrola šuma od ISO 100 do ISO 1600
- Brza 14 bitna A/D konverzija ugrađena u senzor za visok odnos signal-šum sa malom potrošnjom baterija
- Nikonov EXPEED sistem za obradu slike, uz 16-bitno procesiranje
- Kašnjenje okidača od 0.04 sekunde
- 5 snimaka u sekundi u FX formatu i 7 snimaka u DX (krop mod) formatu pri kontinualnom snimanju do 130 snimaka
- Multi-CAM3500FX autofokusni sistem sa 51 autofokusnom tačkom
- Sistem za precizno prepoznavanje scena za precizniji autofokus, automatsku ekspoziciju i automatski balans belog
- Aktivni D-Lighting za kompletnu kontrolu u svetlim i tamnim partijama
- Živi prikaz slike
- LCD Displej visoke rezolucije (približno 920.000 tačaka) od 3 inča sa zaštitnim staklom
- Izdržljivo, lako kućište od magnizijmske legure
- Štedljivo trošenje baterije dozvoljava do 4.400 fotografija sa jednim punjenjem baterije
- Kompatibilan sa Nikon Total Imaging System-om

Nikon
D3x

Novi, ultimativni alat za profesionalce.
D3x.

REFOTB

Beograd, Pčinjska 15a
+381 11 645-6151; 708-7004
E-mail: info@refot.com

REFOTBH

Banja Luka, Kralja Petra I
Karadorđevića 111
+387 51 324-440; 324-441

Sarajevo, Hasana Brkića BB
+387 65 140 354
E-mail: info.bh@refot.com

REFOTM

Skopje, Titogradska 2/1
+389 2 321-5985; 321-5984
E-mail: info.mk@refot.com

40
million
NIKKOR

EXPEED

www.refot.com

Nov život foto-albuma

Nešto više od dve godine proteklo je od prethodne Fotokine u Kelnu kada smo imali priliku da vidimo, a i napišemo ponešto o štampanju i izradi albuma i knjiga izrađenih od fotografija. Namerno nisam napisao fotografskih albuma ili fotografskih knjiga kako ne bi bilo zabune

Razvoj tehnologija u svetu doveo je do ekspanzije ovakvog, pomalo retro, načina čuvanja fotografija i dao im je novu, do sada neviđenu dimenziju.

I na ovogodišnjoj Fotokini bilo je proizvođača opreme za ovu vrstu fotografske delatnosti, ali i onih firmi koje nude gotov proizvod zainteresovanim kupcima, tj. već su implementirali ovu opremu u svoje fotografske radnje ili kompletne lance fotografskih radnji. Ono što je bilo evidentno jeste da pored povećanja broja firmi koje nude opremu raste i broj onih koji prodaju mašine namenjene izradi najraznovrsnijih geđžeta i galanterije, zasnovanih na fotografijama: od jednostavnih do najluđe dizajniranih kalendara, čestitki, podloga za kompjuterske miševe, pazlica, satova, do stolice za decu koja ima mesto za umetanje velikog printa. Primetan je i sve veći broj firmi koje su nudile najraznovrsnije programe za lako kreiranje foto-albuma tako da ne morate biti DTP stručnjak kako bi svoje fotografije sklopili i pripremili za štampanje svoje foto-knjige.

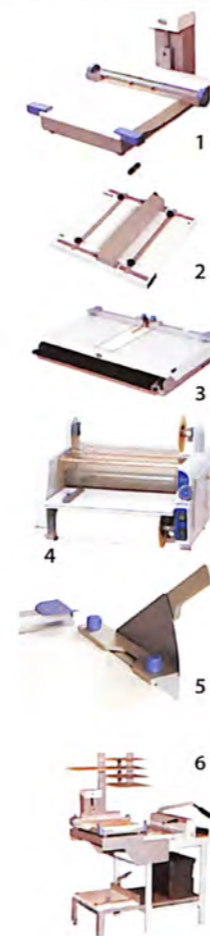
Nažalost, sve odavno nam znane okolnosti jednostavno sputavaju širenje noviteta, pa je i ovakav način prezentacije, ali i čuvanja fotografija čekao nečiji entuzijazam kako bi došao u naše krajeve. Imali smo priliku da prisustvuemo prezentaciji tehnologije, materijala i neophodne opreme kojom se, od fotografija izrađuju ove unikatne knjige, a kao pionir u ovom poslu pojavljuje se beogradska firma "Megafoto". Moramo odmah razjasniti o kakvim se ovde zanimljivostima radi. Fotografije koje su odštampane previjaju se posebnom spravom

Na prezentaciju u hotelu "Hajat" prikazana je oprema koja se može kupiti kod nas kao i izgled najrazličitijih gotovih foto-albuma

koju štampari nazivaju "bigerica" (2) i potom se ulažu u takozvani "binder" (1) namenjem povezivanju pojedinačnih strana u knjigu. U osnovi, postoje dva načina spajanja stranica i on zavisi od toga da li smo koristili jednostranu ili dvostranu štampu. Jednostrana štampa jeste karakteristična za klasične laboratorijske fotoprintere i tada se spajanje strana izvodi obostrano lepljivom folijom kojom se spajaju – "slepe" strane, to jest poledina fotografija. Ono što je dobro kod ovakvog načina jeste mogućnost potpunog otvaranja i posmatranja takozvanih spredova, tj. kompletne fotografije horizontalnog formata. Ovaj posao izvodi se posebnom mašinom za ručnu montažu Foto Mount F32 (3), koja ima

mogućnost izrade knjiga od dimenzija 5 x 5 cm do 31 x 31,6 cm. Pre ulaganja pojedinačnih fotografija u mašinu za montažu one se presavijaju (biguju) na Foto Creaser C400 mašini, koja ima dve vrste kanala za previjanje. Spojenim stranama potrebne su korice kako bi postale pravi album i njih ćemo izraditi pomoću mašine Casematic H32Pro, plastificirati pomoću Termo laminatora LPE 3510 (4) i finiirati uz dodatnu pomoć alatke za obrezivanje čoškova (5). A ukoliko nemate dovoljno prostora ili jednostavno volite organizaciju, tada je postolje Fastbind Ideal 4205 (6) prava stvar, jer pored toga što sve ove sprave imaju tačno određeno mesto, uz postolje dobijate i knjigovezački nož.

Na ovaj način i uz upotrebu ovih sprava možete doći do konačnog proizvoda: foto-albuma čvrstih korica i lepo uvezanih strana. Ali ovde nije kraj, jer postoji čitava industrija korica: od onih namenjenih dečjim albumima, do neverovatno luksuznih i isto tako skupih korica od kože, drveta i metala. Pojedini modeli upakovani su uz to i u koferiće ili kovčege od istog materijala, tako da ukoliko želite da poklonite stvarno ekskluzivan foto-album, tada će vam neke od brojnih gotovih korica biti pravi izbor, a kako one izgledaju, možete videti na ilustracijama. Ukoliko koristimo sofisticiraniju metodu i fotografije smo štampali obostrano na posebnim papirima i inkdžet štampačima, spajanje je izvodljivo šivenjem.

MILAN ŽIVKOVIĆ

U susret jubilarnom broju...

Denova 2008:
Brodovi na kilometre

Garminov auto-pilot
na Dunavu

Saveti:
kako izabrati i kupiti
polovnu jedrilicu

Alligator:
Jesenja trilogija

ADOBE PHOTOSHOP CS4

Majstorska radionica

Panorama u CS3

Panorama u CS4 radi još bolje

Svaka verzija Photoshopa donosi razne novitete, ali uvek se izdvaja nešto što bismo mogli nazvati hitom. Ovog puta to je Content Aware Scaling.

Od kada sam prvi put video ovu opciju, pitao sam se zašto su je tako nazvali? Adobe je u raznim alatima (pa i u Photoshopu) predstavio alate koji su "Smart nešto" i nije mi jasno zašto se i ovaj alat ne zove jednostavno – Smart Scaling? Pametan sigurno jeste, kad radi ono što radi. O čemu je zapravo reč?

PAMETNO ISTEZANJE

Česta situacija jeste da je slika koju imamo neodgovarajućih proporcija u odnosu na mesto na koje ju treba staviti. Ako je razlika mala, neki pribegavaju neproporcionalnom skaliranju koje za posledicu ima deformisane figure. Druga mogućnost jeste da se slika uz pomoć alatke Crop Tool prekadrira kako bi odgovarala proporcijama, što je uvek na uštrb nekog (manje ili više) važnog dela slike. A nekad je situacija takva da šta god uradili, gubimo priču koju slika nosi, pa odustajemo od pokušaja da tu sliku smestimo na potrebno mesto. Photoshop CS4 donosi fantastično rešenje za ovaj problem – skaliranje koje vodi računa o sadržaju slike, tzv. Content Aware Scaling! Vrlo pametan algoritam koji stoji iza ovog koncepta omogućava da se slika skalira tako da ljudske figure i neki drugi značajni

Originalna fotografija

Primenjen Free Transform

Primenjen Content Aware Scaling

objekti na slici ne budu neproporcionalno skalirani, dok se zone s relativno ujednačenim tonovima pune novim pikselima ili se oni brišu, u zavisnosti od toga da li se slika povećava ili smanjuje.

Ovaj mehanizam radi vrlo dobro ali, naravno, nije nepogrešiv. Ima situacija u kojima neće moći da prepozna oblike koje ne bi trebalo neproporcionalno skalirati. Automatika, kao sve automatike, ima svoja ograničenja, pa su dodate dve opcije, pri čemu ona druga, ručna, može da pomogne u priličnom broju situacija. Prva je Protect Skin Tones, koja detektuje površine na slici koje imaju boju sličnu ljudskoj koži. Ako u osnovnom podešavanju ovaj mehanizam nije uspeo da prepozna ljudsku figuru, postoje dobre šanse da će zone obojene kao ljudska koža biti izuzete iz skaliranja. Druga mogućnost jeste da sami obeležimo zone na slici koje želimo da zaštitimo od skaliranja i tako dobijemo pravi rezultat. Zone se obeležavaju bilo kojom alatkom za selektovanje i potom čuvaju kao i sve selekcije – komandom Save Selection kao Alpha kanal. Sad, još samo treba objasniti Content Aware Scaling, mehanizam kojim želimo da zaštitimo obeleženu zonu. Kada uključimo ovaj mehanizam, na Control Panelu pojavice se padajući meni pored kojeg piše Protect. Iz padajućeg menija izaberemo ime sačuvane selekcije i skaliramo sliku. Obeleženo područje biće u originalnim proporcijama, dok će ostatak slike biti prilično "pametno" razvučen.

Ipak, i pored svih automatika i ručnog podešavanja, neke slike nikada neće moći da budu "bezbolno" razvučene, jer potrebna je određena količina "slobodnih" piksela koje

Photoshop može da koristi za multipliciranje ili brisanje, u zavisnosti od toga da li sliku povećavamo ili smanjujemo. Treba napomenuti da ovaj mehanizam vrlo lepo radi i kod vertikalnog i kod horizontalnog skaliranja, no ne treba preterivati jer će se na kraju videti određene nedoslednosti na slici.

AUTO ALIGN I AUTOBLEND, PART II

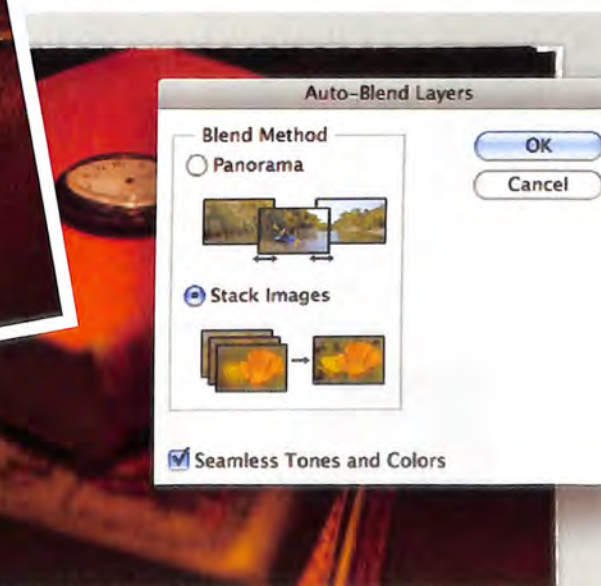
Verzija CS3 donela je opcije Auto Align i Auto Blend. Njihov zajednički rad proizvodio je odličan Photomerge – opciju za pravljenje panoramskih i drugih slika iz više delova. Napravio sam priličnu količinu panoramskih fotografija koristeći ovu opciju i mnogo puta sam dobio ono što sam hteo, ali je bilo i situacija gde su proporcije slike bivale drastično poremećene. Izgleda da su toga bili svesni u firmi "Adobe", pa su CS4 verziji dodali još dve opcije – Spherical i Collage, što je omogućilo još bolje uklapanje većeg broja slika u jednu.

Auto Align, pored toga, služi da poravna dva sloja ili više slojeva, tako da su im zajednički elementi na istim pozicijama, što se pokazalo odlično kod određenih korekcija i efekata, naročito u kombinaciji s Auto Blend opcijom.

S NOVIM PHOTOSHOPOM STIGLE SU NEKE POTPUNO NOVE OPCIJE, A NEKE SU UNAPREĐENE

Fotografija pre primene novog Auto Blend

Stack Images opcija Auto Blend

Ovaj mehanizam je, takođe, obogaćen novom, izuzetno zanimljivom opcijom. Ako ste u situaciji da fotografirate objekat iz takve blizine da je samo jedan njegov deo oštar na slici, skoro da nema načina da napravite sliku gde su svi detalji oštri. Fokus je na prednjem delu objekta, pa je zadnji deo neoštar, ili obrnuto. Nova osobina Auto Blend sada pruža mogućnost da na kraju dobijete sliku sa svim oštrim detaljima. To traži od vas da fotografirate objekat više puta s iste pozicije, ali s različitim fokusnim tačkama. Kada pokrijete sve detalje koje želite da budu oštri, sve te snimke prebacite u Photoshop i uz pomoć komande File/Scripts/Load Files into Stack sve ih ubacite u jedan dokument kao odvojene slojeve, koje potom poravnate uz pomoć Auto Align opcije. Na tako poravnate slojeve primenite Auto Blend i njegovu novu opciju – Stack Images, koja omogućava da se uz pomoć kompleksnih maski dobije oštra slika iz više delimično fokusiranih fotografija. Zanimljivo je da se ovim putem rešavaju neke situacije koje je skoro nemoguće rešiti nekom tehnikom fotografisanja.

POBOLJŠANA ŠMINKA

Dodge, Burn i Sponge alatke postoje u Photoshopu "vekovima" i mogu da budu korisne pri retuširanju. Neka generalna unapređenja samog programa dovela su do malog, ali vrlo korisnog poboljšanja ovih alatki. Naime, kada je neka od ovih alatki aktivna, na Control panelu pojavljuje se i mali "check box" pod nazivom Protect Tones. Kada je ova opcija aktivirana, pomenute alatke rade ono što treba, ali tonovi bivaju očuvani. Generalno, uz pomoć ove opcije sva primenjena retuširanja mnogo su nežnija i manje destruktivna. Photoshop je opet dobio novitete koji menjaju način na koji radimo i doživljavamo svet digitalnog menjanja slika. Ali, ovo je samo deo onoga što verzija CS4 nudi. Još mnogo toga se izabrda valja, ali o tome ćete čitati u sledećim nastavcima.

ZORAN IMŠIRAGIĆ,
ADOBE CERTIFIKOVANI INSTRUKTOR

Fotografija posle primene novog Auto Blend

Nikon F

Čim se pojavio, Nikon F postao je standard s kojim su se upoređivali svi ostali fotoaparati

KAKO JE TO IZGLEDALO PRE POJAVE NIKONA F?

Velikoformatni Press fotoaparati više nisu bili aktuelni, "Rollei" u 6 x 6 formatu nije bio prilagodljiv, a "Leica" i "Contax" bili su fotoaparati s daljinarom, znači, zastareli. "Zeissov" Contarex bio je vrlo komplikovan, uz to i skup, a raznorazni fotoaparati tipa Contaflexa, refleksnih Retina ili Voigtlanderovih Ultramatica i Bessamatica bili su izvanredni za napredne amatere, no nikako nisu zadovoljavali profesionalce, naročito one u ratu. Jedini fotoaparati koji je imao neki funkcionalni značaj bio je "Asahi Pentax". No, njegov navoj M 42 za izmenu objektivu bio je glavni ograničavajući faktor.

KONAČNO NIKON F

I evo, pojavljuje se nov fotoaparati koji, za razliku od svih tadašnjih fotoaparata, nema niti jednu njihovu manu, a uz jednostavnu i robustnu konstrukciju, ima osobine kakve

nijedan fotoaparati do tada nije imao. To je razlog da se zapamti 20. mart 1959. godine, rođendan najznačajnijeg profesionalnog fotoaparata napravljenog do sada. "Leica", koja je bila vodeći fotoaparati profesionalnih fotografa, posle pojave Nikon F izgubila je svoju poziciju i nikada se više nije oporavila.

ŠTA JE TO TOLIKO VREDNO NA NIKONU F?

Na prvi pogled, ništa posebno. No, nemojmo biti naivni. Ako posle bilo kog drugog fotoaparata čovek uzme u ruke Nikon F, obuzme ga neki neobjašnjiv osećaj slobode. Najviše možda zbog toga što na ovom fotoaparatu nema ništa suvišno, a ima sve što treba. Kao da ste posle nekog "trabanta" ili "vartburga", seli u automobil najviše klase u kome je sve podešeno prema željama putnika. Ali, Nikon F daleko je više od toga. Na njemu nema nikakvog luksuza, a ipak, on se prosto uvlači čoveku pod kožu. Normalno je da sledi pitanje: Čime to?

Prvo, spolja posmatrano, to je solidan komad metala, prijatnog dizajna, s malim

brojem ergonomski raspoređenih komandi i završnom obradom u kombinaciji polumat hrom/koža.

Na granici između spoljašnjosti i unutrašnjosti nalazi se čuven Nikon F-bajonet za izmenu objektivu. O samim objektivima, malo kasnije. A u unutrašnjosti fotoaparata sve je slično kao i u drugim sličnim fotoaparata, sem "Nikonovog" zavesnog zatvarača, izrađenog od titanijumske folije. Fabrika se deklarirala da ovaj zatvarač izdrži 100.000 okidanja. Video sam Nikone F na kojima više nije bilo ni boje niti hroma, kojima je napravljeno više od pola miliona snimaka, a titanijumski zavesni zatvarač još uvek im je radio. Već pri lansiranju Nikon F postojali su objektivu žižnih daljina između 21 i 1.000 mm. Objektiv od 21 mm, tada još nisu postojali retrofokus objektivu, koristio je posebno optičko tražilicu, uz podignuto refleksno ogledalo.

Nikon F bio je prvi japanski fotoaparati s tražilicom koje pokazuje sto odsto buduće fotografije, takođe, bio je prvi japanski fotoaparati s izmenljivim tražilima i, takođe, izmenljivim mat staklima. Mogućnost

NIKKOR OBJEKTIVI

NUSPRODUKT, DA NE KAŽEM, KOLATERALNA KORIST, DAVNO VOĐENOG KOREJSKOG RATA BILO JE OTKRIVANJE AMERIČKIH FOTOGRAFA DA SU NIKKOR OBJEKTIVI, RAZVIJENI U JAPANU, BELEŽILI I DAVALI FOTOGRAFIJE VRHUNSKOG KVALITETA. FAMA O NIKKOR OBJEKTIVIMA UBRZO SE PROŠIRILA SVETOM.

PRAKTIČAN PRIMER NAJBOLJE ĆE OVO OBJASNITI. FOTOGRAF JE BIO POSLAT DA SNIMI SPAŠAVANJE MISIONARA IZ DIVLJIH PREDELA JUŽNE AMERIKE. PROBNA FOTOGRAFIJA FORMATA 20 x 30 IMALA JE NA SEBI TAČKU ZA KOJU SE PRETPOSTAVLJALO DA JE ZRNCJE PRAŠINE. KAKO JE NEGATIV INAČE BIO VRHUNSKOG KVALITETA, OD NJEGA JE NAPRAVLJENO POVEĆANJE 240 x 360 CENTIMETARA. ONO ŠTO JE NA PROBNOJ FOTOGRAFIJI BILO ZRNCJE PRAŠINE PRETVORILO SE, NA VELIKOM POVEĆANJU, U HELIKOPTER.

"Nikonove" šine za blic

Detalj skale najveće blende objektivu

NIKON F PHOTOMIC T

NIKON F SELENIUM

NIKON F PHOTOMIC FTN

NIKON F PHOTOMIC TN

NIKON F PHOTOMIC

podizanja refleksnog ogledala i njegovo blokiranje u tom položaju karakteristika je koju prvi put u fotografskoj industriji formata od 35 mm nalazimo kod Nikon F. Ujedno, to je i prvi japanski fotoaparati s dodatnim leđima za 250 snimaka. Ubrzo po lansiranju Nikon F (s objektivima između 21 i 1.000 mm) napravljen je dodatni broj visokokvalitetnih objektivu, čime je Nikon F još više učvrstio vodeću poziciju u profesionalnoj klasi. Na kraju, ne zanemarimo ni motor Nikon F. Jeste da je on bio i glomazan i težak, ali to je bio motor koji je pre više od 50 godina pravio četiri snimka u sekundi (s podignutim ogledalom).

KONSTRUKCIJA

Nikon F je jednodooki refleksni fotoaparati s izmenljivim objektivima, izmenljivim tražilima, isto tako s izmenljivim mat staklima i izmenljivim leđima. To je upravo onaj

NIKON F-BAJONET

ZA PROFESIONALNI USPEH NIKONA F, A I SVIH OSTALIH NIKONA, "KRIV" JE UPRAVO TAJ FENOMENALNO ZAMIŠLJEN I KONSTRUISAN BAJONET ZA IZMENU OBJEKTIVA. S PREČNIKOM OTVORA OD 44 MM I UDALJENOŠĆU DO PROJEKCIJNE RAVNI OD 46,5 MM, TO JE JEDINI BAJONET NA SVETU KOJI NIJE MENJAN I KOJI SE ODRŽAO. SVI OSTALI SISTEMI, UKLJUČUJUĆI TU I NAJPOZNATIJE OSTALE MARKE FOTOAPARATA, PO NEKOLIKO PUTA MENJALI SU TIP I VELIČINU BAJONETA, ILI SU, U MEĐUVREMENU, PROPALI. PRVI "NIKONOV" OBJEKTIV MOŽE DA SE STAVI NA NAJNOVIJI DIGITALNI NIKON, NARAVNO, S ODREĐENIM OGRANIČENJIMA U VEZI S ELEKTRONIKOM NOVIH FOTOAPARATA, ILI SUPROTNO, NAJNOVIJI "NIKONOV" OBJEKTIV MOŽE SE STAVITI NA NIKON F, TAKOĐE S OGRANIČENJIMA.

osećaj slobode kojim ovaj fotoaparati odiše. Sve je savršeno napravljeno, i ujedno sve može da se, po volji, podesi. Format snimka je, naravno, 24 x 36 mm. Zavesni zatvarač od titanijumske folije ima raspon ekspozicija između 1 i 1/1.000 sekunde i oznake B i T. Sinhronizacija za elektronski blic je pri 1/60 s. Fotoaparati ima autoknips, mogućnost podizanja ogledala, kao i kontrolu dubinske oštine. Kao što sam već naveo, izmenljiva leđa mogu se zameniti leđima za 250 snimaka. Posmatramo li fotoaparati odozgo, na levoj strani vidimo sklopljivu polugu za vraćanje

filma u kasetu, a s njene leve i desne strane pomalo neobične kontakte adaptera za blic koji predstavlja poseban dodatak ovom fotoaparatu. Posle pentaprizme nalazi se okrugli regulator ekspozicija, ispred koga je prozorčić u kome se očitava tip sinhronizacije blica. Idući dalje vidi se okidač s kočnicom za oslobađanje filma pri premotavanju i oznakama A i R. I, na kraju, poluga za premotavanje filma s brojačem snimaka i podsetnikom za dužinu filma, 24 ili 36 snimaka. Prednja strana Nikon F sadrži polugu autoknipsa, dugme za kontrolu dubinske oštine, Nikon F-bajonet za izmenu objektivu,

Izmenljiva prizma, mat stakla su takođe izmenljiva

Izmenljiva leđa Nikon F

KOMENTATORSKI PAR IVANA & MILAN

Učestvujte i vi

Pošaljite nam vaše fotografije za rubriku Foto-komentar, napišite vaše mišljenje o komentarima i našem radu, predložite vaše ideje kako bismo bili što bolji i vama korisniji. Broj fotografija za slanje nije ograničen, a ako imate bilo kakvu zanimljivu priču "iza fotografije", slobodno je priključite uz fotografiju i rado ćemo je objaviti. Ako vi učite od drugih, znači da i drugi mogu da nauče od vas!

Refoto, za "Foto-komentar",
Pčinjska 17, 11000 Beograd

BEZ NAZIVA ŽELJKO NAIĆ, INDIJA

Bravo za Željka! Dopadaju mi se scena, kompozicija, dinamika dijagonala, kolorit – a naročito akcenat crvene boje i duboka crna koja deluje kao osnovna kontura fotografije. Ova fotografija izuzetno dobro prikazuje vrevu grada i još jednom potvrđuje da veliki gradovi nikada ne spavaju. Ono što me najviše privlači ovoj fotografiji jeste osećaj prisustva fotografa, pa samim tim i mene, kao gledaoca. Zrno na fotografiji daje poseban osećaj "grubosti" koji

za mene ima karakter realnog, za razliku od "upeglanih" digitalnih fotografija. Možda je ovo zrno naknadno dodato u Photoshopu, ali mi to uopšte nije važno. Rezultat je ono što se računa, kako u životu, tako i u fotografiji. Ova fotografija pravi je dokaz zašto dokumentarnu fotografiju često nazivamo "life" fotografijom. Dokazuje, takođe, da sasvim obični trenuci iz svakodnevnog života jesu ono najzanimljivije što nam se dešava i što volimo da vidimo.

Veoma su retki motivi kojima prija centralna kompozicija. Odras džamije u vodi mogao je biti baš tako fotografisan – što se vidi i po velikom prostoru čistog plavog neba iznad zdanja. Bilo bi dovoljno da je autorka samo malo nagnula fotoaparata napred. Ali, na tako širokom kadru figura prolaznika (koji je verovatno i bio razlog brzog snimanja) potpuno je utopljen i jedva primetna prema šarama koje prekrivaju zidove. Ako malo pažljivije kadriramo, to jest uradimo nov izrez iz postojeće fotografije, jedna od brojnih mogućnosti jeste i ova. Senka luka čiji se odraz nastavlja u vodi uvodi pogled u sliku, a isti takav element (prolaz na desnoj strani), samo naopako okrenut, zadržava pogled posmatrača. Podela kadra po vertikali jesu skoro idealne trećine i samo još da je prolaznik malo napred... U svakom slučaju, ova fotografija snimljena u Iranu verovatno je jedna od mnogih, pa pozivamo Zoranu da nam pošalje još svojih snimaka s putovanja.

VAKILI DŽAMIJA, SHIRAZ

ZORANA GRBIĆ, NOVI BEOGRAD

IZVOR OBLAKA

NIKOLA TOMOVIĆ, ZUBIN POTOK

Sentimentalni naziv verovatno bi mogao da glasi i "Izvorište oblaka", jer je širokougaonim objektivom na kompaktnom Canon PowerShot A520 fotoaparatu Nikola potencirao baš strmu perspektivu u čijem se temenu nalazi trag sunca koje je upravo zašlo. Zanimljiv kadar s izrazitim naglaskom na nebu i samo jednom tankom siluetom zemlje na

FOTO-KOMENTAR

kojoj se naziru zgrade – koje kao da razmiču oblake. Nikoli savetujemo da prilikom ovakvih snimanja ubaci u kadar i siluetu čoveka koji nešto radi, žensku figuru, pticu u letu – bilo šta što će razbiti uspavanu atmosferu (koja će se nekome verovatno i svideti).

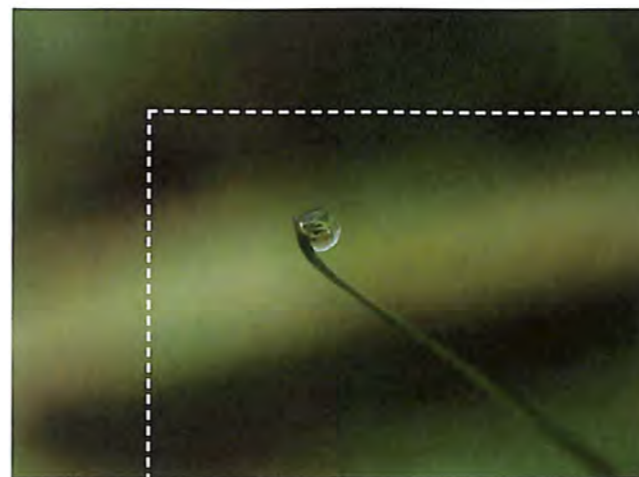
KAP

DEJAN STEVANOVIĆ, KRUŠEVAC

Makrofotografije mahom su veoma lepe, što dokazuje i ova fotografija Dejana Stevanovića, koji je poslao seriju fotografija na temu kapi vode i to sve snimljene u makromodu. Ovu sam izdvojila jer je smatram likovno najuspešnijom. Smatram da je manje uvek više, tj. pročišćene fotografije bez suvišnih detalja uvek su najbolje. Dopada mi se i jednoličnost kolora koja je razigrana samo svetlim i tamnim partijama. Ipak, moram da istaknem dve mane koje ne

dozvoljavaju ovoj fotografiji da bude savršena. Prvo, kompozicija je sasvim centralna, što je velika greška. Centralna kompozicija "zakucava" vas u jednu tačku i ne dozvoljava da fotografiju sagledate kao vizuelnu celinu. Drugo, fotografija ima dve dijagonale: travka i svetla traka pozadine, ali obe dijagonale počinju iz samog ugla fotografije, što nekako deluje suviše matematički. Predlažem malo drugačiji kadar koji bi "razbio" centralnu postavku i pomerio početak jedne dijagonale.

AKO VOLITE PUTOVANJA...

ČASOPIS O TURIZMU I PUTOVANJIMA

Travel

MAGAZINE

NAJLEPŠA I NAJINTERESANTNIJA
MESTA NA PLANETI MOŽETE OBIČI
ČITAJUĆI TRAVEL MAGAZINE.
INFORMACIJE I NAJNOVIJE VESTI
IZ SVETA TURIZMA, OPISI DESTINACIJA,
SAVETI, IDEJE ZA PUTOVANJA...

POČETKOM SVAKOG MESECA
NA KIOSCIMA I KOD KOLPORTERA

VODOPAD

ZDENKO ČARAPINA, MOSTAR

Kada se fotograf nađe pred ovakvim prizorom, nije čudno da želi da jednim snimkom ispriča čitavu priču. Ali to pripovedanje tada postaje konfuzno i jednostavno se poenta priče izgubi u masi reči. Tmurno nebo, oblaci u daljini, šuma zaodena u jesenje boje i ogroman vodopad jesu želja mnogih koji vole fotografije pejzaža. Ali, ako fotografiju ne posmatramo kao dokument o mestu na kojem je autor stajao, onda se pojavljuje niz zamerki. Skoro jednu trećinu kadra zauzima prednji plan, što opet čini velelepni vodopad mnogo manjim nego što on to jeste. U File Info je upisano da je snimano Nikonom D90, a da je pozicija zuma bila na 26 mm, što uz malo razmišljanja daje zaključak da je objektiv mogao biti u rasponu od 18 do 55 ili 70, 105, 135 i 200 mm – zavisno od modela. To opet znači da je naš autor mogao da napravi još popriličnu količinu fotografija s objektivom u telepoložaju na kojima bi istakao detalje vodopada, a koje bi kao pojedinačne fotografije bile mnogo bolje i atraktivnije. Meni se posebno svidelo izrez dole levo gde izgleda kao da je poplava upravo krenula kroz šumu.

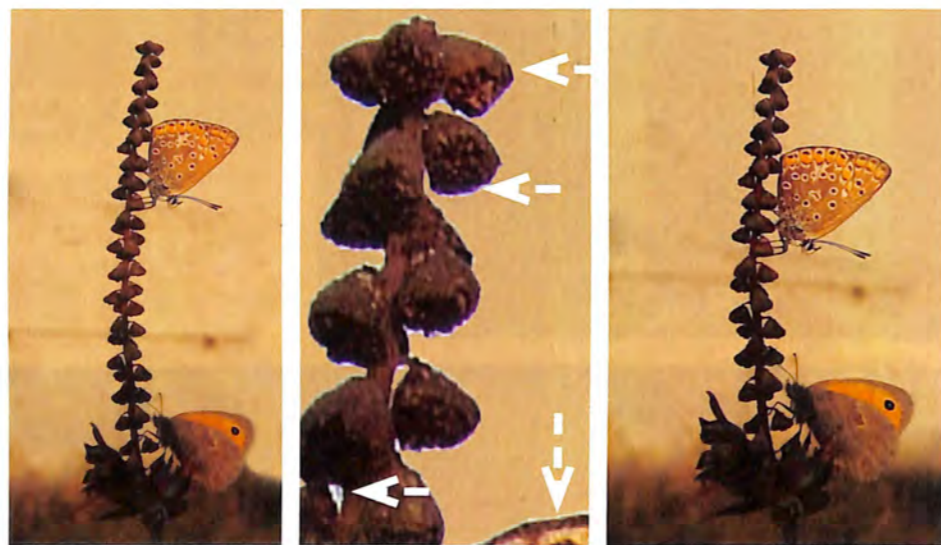
SUSRET 2

ZOLTAN BISAK, IVANOVO

I nekada, dok je najveći deo fotografija nastajao mukotrpnim radom u mraku laboratorije, a i danas kada je sve naizgled mnogo lakše, do dobre fotografije nije lako doći. Ujedno je i naš izbor fotografija obično takav da pokrijemo što je moguće veći broj tema. Zoltana smo do sada dobro upoznali i imali priliku da vidimo nekoliko zanimljivih radova, a ovu fotografiju koristim kao primer da, kada pokušate montažu, posao uradite kako treba i do kraja. Dva leptirića su se polako spremala za spavanje i tada ih je lako snimiti, ali iza njih nije bila ista pozadi-

na. Nju je Zoltan pokušao da umontira, ali ga odaje mnogo malih belih polja i prsten oko cvasti nastao kao posledica hromatske aberacije. Ujedno, dole desno vidimo i neuspelo pokušaj vizuelnog oslobađanja krila drugog leptira od pozadine koji sam malo popravio na finalnoj slici gde sam smanjio razmak između leptira kako bih fotografiju ponovo doveo bliže standardnom formatu. Pola sata posla bilo bi više nego dovoljno da se kloniranjem, uz mali dijametar alata koji je podešen na mekano, u potpunosti uklone tragovi grube montaže koja nikako ne odgovara nežnim tonovima.

DIM

STEFAN STOJANOVIĆ

Lepo i dobro fotografisan dim, s tim što bih više volela da ga vidim bez te cevčice, da fotografija bude potpuno apstraktna ili barem da ceo kadar nije presečen na pola. Ipak, ta cevčica daje dobar kolorni kontrapunkt i oživljava tamnu fotografiju, ali smeta mi ta prava linija u kontrastu s mekim, izvijenim linijama dima. Čini mi se da stalno ponavljam neke stvari, ali šta ću kad moram. I ovde je kompozicija potpuno centralna i preseca fotografiju na dve polovine, što stvara ping-pong efekat pri gledanju (oči se prebacuju s jedne polovine na drugu i obrnuto). Pokušala sam da prekadriram fotografiju, ali to nije donelo mnogo bolje rezultate. Mislim da bi za Stefana bilo dobro da iskoristi svoju zanatsku umešnost i ponovo snimi dim koji izlazi kroz neki drugi predmet. Svakako bi predmet trebalo

da bude u boji, a možda čak hromiran, to bi joj dalo izgled reklamne fotografije. S obzirom na vaše česte greške u kompoziciji, u jednom od narednih brojeva svakako će biti puno reči o tome kako i zašto se gradi dobra kompozicija.

PRAKSA NA DELU

Automobili

I NAGRADA: RADOMIR GAMBIROŽA, Beograd, "Chicago at 1920", Canon Digital Ixus 60

Automobil je odavno postao deo svakodnevnice a ujedno je i deo umetnosti – kao primer dobrog, a u nekim slučajevima vrhunskog dizajna. Ponekad od samog automobila nastaje i umetničko delo, najčešće u oblasti vajarstva. Mi smo ovoga puta pokušali da to uradimo fotoaparatom i fotografijom. Iako sam pre nekog vremena napisao kako vas ničim ne možemo iznenaditi moram da priznam da je ovoga puta iznenađenje obostrano. "Mučili" smo vas najraznovrsnijim temama i uvek ste nam odgovarali radovima čiji kvalitet obično nismo očekivali. I onda vam damo lepu, jednostavnu i barem po nama laganu temu (pa automobila ima svuda oko nas) ali vi kao da to niste ni primetili. Možda je u pitanju bilo i veliko finale prvog dela konkursa, možda ste se malo umorili ali broj pristiglih radova nije bio toliki kako ste nas do sada navikli. Ali zato je kvalitet ostao na dovoljno visokom nivou – a kako to izgleda vidite na ovim stranama. Pristup temi dao je mnogo raznovrsnih pogleda na automobil a one fotografije koje su se idejom i realizacijom izdvojile smo i nagradili. Potpuno retro pristup na fotografiji Radomira Gambirože, (koja nam se najviše svidela) u potpunosti dočarava duh nekih prošlih vremena kada je veličina bila itekako važna. Drugu nagradu dobila je fotografija na kojoj je detalj Jaguara a fotografisao je Dejan Bečirić i dočarao mističnu snagu ovog automobila iz snova. Fotografija Milomira Boškovića izgleda kao reklamni plakat za danas popularne ekološke kampanje i potpuno zaslužno dobila je treću nagradu.

M. ŽIVKOVIĆ

Tadija Savić, Ivanjica, "Vrednost", Nikon D80

Nebojša Bobić, Novi Sad, "Sportska kola", Canon EOS 450D

II NAGRADA: DEJAN BEČIRIĆ, Beograd, "Jaguar", Canon EOS 350D

Vladimir Radosavljević, Beograd, "Buba u noći"

III NAGRADA: MILOMIR BOŠKOVIĆ, Beograd, "Dva plus jedan", Olympus E3

Stefan Stojanović, Beograd, "Kroz grad", Fujifilm S6500fd

Budimir Novaković, Beograd, "Maybach", Nikon Coolpix E4500

Ivan Petrović, Podgorica, "BMW", Nikon D200

Zoltan Bisak, Ivanovo, "Neodoljivi", Fujifilm FinePix S 5600

Stevan Bičanin, Niš, "Bec naslova", Fuji SP2500

BSProcessor **EPSON**
Zajedno možemo mnogo. EXCEED YOUR VISION

PROPOZICIJE KONKURSA

Tema: vezana za rubriku *Praksa na delu*
 Broj radova: do 10 fotografija po autoru
 Tehnika: analogne i digitalne fotografije
 Format: minimalno 13 x 18 cm
 (za digitalne fajlove 300 dpi)
 Radovi moraju biti propisno obeleženi (na poledini fotografije, kod digitalnih fajlova u File Info ili File Properties, upisati naziv fotografije, ime i prezime autora, adresu i telefon, naziv fotoaparata)
 Poslednji rok za slanje: **do 10. januara.**
 Fotografije slati na adresu:
 REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd
 za konkurs "Praksa na delu"

MILAN ŽIVKOVIĆ

KATEGORIJE

- DOKUMENTARNI PORTRET (SNIMITE PORTRET U AMBIJENTU, NA NEKOM DEŠAVANJU, PORTRET SPECIFIČNE GRUPE LJUDI, PREDSTAVNIKE NEKE ZAJEDNICE ILI ODREĐENOG ZANIMANJA...)
- OKRUŽENJE (PEJZAŽI S AKCENTOM NA EKOLOGIJU KOJI BELEŽE ČOVEKOV ODNOS PREMA PRIRODI)

- MESTO (UHVAȚITE PULS GRADA, SELA, NASELJA... NA SVIM PROSTORIMA NAŠE ZEMLJE I SVETA)
- SMEŠNA STRANA SVETA (SNIMITE FOTOGRAFIJE NEOBIČNIH SITUACIJA IZ SVAKODNEVNOG ŽIVOTA S AKCENTOM NA SMEŠNU STRANU ŽIOTA)
- REPORTAŽA (PREDSTAVITE SERIJU OD ŠEST DO OSAM FOTOGRAFIJA KOJA MOŽE DA OBJEDINI SVE KATEGORIJE ILI DA SE BAVI SAMO JEDNOM)

FADIL SARKI

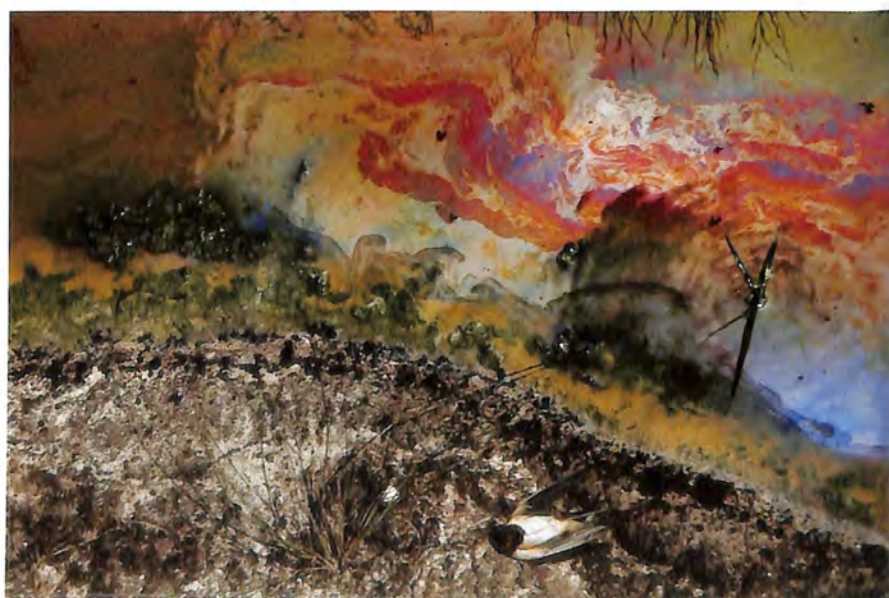
FADIL SARKI

SVET U FOKUSU

REFOTO VAS POZIVA DA UČESTVUJETE NA JEDNOGODIŠNJEM KONKURSU S TEMOM "SVET U FOKUSU" - OTKRIJTE SVET SVOJIM FOTOAPARATOM

ReFoto

PRIMA SE DO DESET FOTOGRAFIJA PO KATEGORIJI. NA SVAKOJ FOTOGRAFIJI MORA BITI NAPISANO IME I PREZIME, KONTAKT, NAZIV RADA I TEHNIČKI PODACI (OPCIONO) I ZA KOJU KATEGORIJU JE NAMENJENA. ROK ZA PRIJEM RADOVA JE DO 10. U MESECU. U SVAKOM BROJU OBJAVIĆEMO IZBOR OD DESETAK NAJBOLJIH FOTOGRAFIJA A GLAVNE NAGRADE BIĆE DODELJENE U POSLEDNJEM, DECEMBARSKOM BROJU. POSLEDNJI TERMIN ZA PRIJEM RADOVA JE 10.11.2009. SPONZORA KONKURSA I NAGRADE OBJAVIĆEMO U SLEDEĆEM BROJU

MILAN ŽIVKOVIĆ

FANTASTIČNA PONUDA!

POKLON I ČASOPIS GRATIS

UKUPNO
835
DINARA

Lowepro Peak PX 60
FOTO-TORBA

KADA SE PRETPLATITE
NA REFOTO

Dimenzije torbe: 14 x 6,5 x 16 cm

Za samo **3.000 dinara**, koliko iznosi pretplata na 12 brojeva + 1 GRATIS, dobićete vaš omiljeni časopis na kućnu adresu + **poklon Lowepro Peak PX 60** foto-torbu za kompaktni fotoaparati ili video kameru.

Ukoliko želite, možete se pretplatiti i na 6 brojeva + 1 GRATIS za samo **1.500 dinara** (bez poklona).

Za BiH pretplata na 11 + 1 brojeva iznosi **88 km** (bez poklona)

Poštarina je uključena u cenu.

NAPOMENA: POKLONI SE DOBIJAJU UZ PRVI SLEDEĆI BROJ!

ODABERITE NAJLAKŠI I NAJBRŽI NAČIN DA PORUČITE ČASOPIS ILI NEKA OD IZDANJA:

TELEFON

+381 11 344 9641,
344 9642

FAKS

+381 11 446 0234

E-POŠTA

pretplata@refoto.co.yu

PISMO

REFOTO, Pčinjska 17,
11 000 Beograd

PONUĐA S POKLONOM VAŽI SAMO ZA PODRUČJE SRBIJE DOK TRAJU ZALIHE!

PRETPLATA ZA SRBIJU

ZA 12 + 1 BROJEVA IZNOSI 3.000 DINARA
ILI ZA 6 + 1 BROJEVA IZNOSI 1.500 DINARA
(poštarina je uključena u cenu)

Kopiju uplate dostaviti na faks: 381 11 446 0234, ili pošaljite elektronskom poštom na: pretplata@refoto.co.yu

TEKUĆI RAČUN (dinarske uplate)

255-0009780101000-19
(Samo za područje Srbije)

PRETPLATA ZA BIH

ZA 11 + 1 BROJEVA IZNOSI 88 KM
(poštarina je uključena u cijenu)

Kopiju uplate dostaviti na faks: 051/324-445 ili poslati na adresu:
REFOT BH Kralja Petra I Karadorđevića 111, Banja Luka

ŽIRO RAČUN

5520230002214998 Hypo Alpe Adria Bank
Banja luka
(Samo za područje Srbije)
SVRHA UPLATE: PRETPLATA ZA REFOTO.

PRETPLATA ZA INOSTRANSTVO (bez BiH)

NA GODINU DANA ZA 12 BROJEVA IZNOSI 80 EVRA

NAPOMENA: Specijalna ponuda ne važi za inostranstvo.

DEVIZNI RAČUN

INTERMEDIARY (posrednička banka):
Deutsche Bank AG - Frankfurt/M.
SWIFT CODE: DEUTDEFF
ACCOUNT WITH (banka korisnika):
EUR 936 2609 10
PRIVREDNA BANKA BEOGRAD a.d. - Beograd,
SWIFT CODE: PBBYU8G BENEFICIARY (korisnik):
REFOT B - Beograd Pčinjska 17
Account: 5401-978-0001032 s naznakom:
PRETPLATA ZA REFOTO

U broju 54 časopisa *Refoto*, došlo je od nekoliko grešaka te se ovim putem izvinjavamo autorima.

Geza Farkaš, Novi Sad "Zima 4"

U foto-konkursu "Finale praksa na delu", fotografija je potpisana kao: Tamaš Tot, Subotica, "Divokoza", a treba da stoji: Geza Farkaš, Novi Sad, "Zima 4".

Milan Glozgić, Kučevo, "Lav"

U foto-konkursu "Najbolja digitalna fotografija" pored imena Milan Glozgić stoji Beograd, a treba Kučevo.

U prikazu Ubskog salona, ispod fotografije leptiratreba da stoji Darko Veselinović, "Gonepterix rhamnii".

Darko Veselinović, "Gonepterix rhamnii"

NARUČITE

ČASOPIS ILI NAŠA DRUGA IZDANJA

ZA SRBIJU:
PUTEM **PORUDŽBENICE** ČASOPISA
KOJU S UPLATNICOM POŠALJETE NA
ADRESU:
REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd ili

POZOVITE 011/303-4373 NIKON Shop
u kojem možete kupiti sva ponuđena
izdanja

Pretplata za 12 + 1 brojeva časopisa REFOTO iznosi
din. 3.000
s plaćenom poštarinom. Uz pretplatu dobijate na
poklon Lowepro Peak PX 60 foto-torbu.
Pretplata za 6 + 1 brojeva časopisa REFOTO iznosi
din. 1.500, s plaćenom poštarinom.
(važi samo za područje Srbije)

ZA BIH:
PUTEM **PORUDŽBENICE** ČASOPISA
KOJU S UPLATNICOM POŠALJETE NA
ADRESU:
REFOT BH, Kralja Petra I Karađorđevića
111,
Banja Luka ili

POZOVITE 051/324-440 REFOT BH
u kojem možete kupiti sva ponuđena
izdanja

Pretplata za 11 + 1 brojeva časopisa Refoto iznosi 88
KM, s plaćenom poštarinom.

SPECIJALNA PONUDA
STARIH BROJEVA

SAMO
150
DINARA

Povezan komplet
REFOTO časopisa
za 2001, 2002, 2003,
2004, 2005, 2006 i
2007. godinu, din.
2.000 + PTT (160
din.) po kompletu

"Elementarna tehnika
fotografije"
prof. Dragoljub Kažić,
din. 450 + PTT (140 din.)

"Dragoljub Tošić -
Fotografije",
Foto-monografija, din.
1.500 + PTT (180 din.)

UPOTPUNITE SVOJU ARHIVU ČASOPISA REFOTO
(BROJEVI OD 1 DO 6, 9, 43 I 45 SU RASPRODATI).
OD BROJA 7 DO 44 CENA PO KOMADU JE 150 DIN.
OD BROJA 45 IZNOSI 250 DIN PLUS POŠTARINA OD
55 DINARA PO KOMADU

POKLON

U NOVOM BROJU

- Biti fotograf na snimanju filma veoma je uzbudljivo ali i zahtevno o čemu će vam više reći Aleksandar Letić
- Senzualni, a ponekad i drski aktovi, kao i sugestivni crno-beli portreti delo su Sandre Vitaljić iz Zagreba
- Mnogi naši fotografi maestralno su savladali tehniku dokumentarnog portreta koji je nastavka naše priče o portretu
- Saveti za početnike: kako sačuvati fotografije i na čemu, kako ih obraditi...
- Miloš Pavlović svakako spada u velikane ex-Yu fotografije
- Priču o retušu fotografija započinjemo kratkim osvrtom na stara vremena
- Nastavak priče o Photoshopu CS4 i Capture NX2
- Malu stonu rasvetu možete napraviti od jedne table kašir pene i tri fluorescentne sijalice

CANON POWERSHOT G10
Ovo je najbolji Canonov kompaktni digitalni fotoaparatus. Donosi mnogo novina kojima će pokušati da nadmaši svog popularnog prethodnika

NIKON SB900
Nikon SB800 bio je jedan od najboljih bliceva na tržištu a šta donosi njegov naslednik pročitajte u našem testu

POZIV ČITAOCIMA

Ako mislite da imate sjajne fotografije koje i ostatak sveta treba da vidi, informišite se za koje rubrike možete poslati fotografije i kako

KONKURSI

- Konkurs časopisa PRAKSA NA DELU;
- Konkurs s temom AUTOPORTRET;
- Konkurs s temom NAJBOLJA DIGITALNA FOTOGRAFIJA.

RUBRIKE

- PUTOPIS

Do dvadeset fotografija, kratak tekst u kojem ćete opisati vaše utiske i iskustvo koje ste stekli na putovanju. Fotografije minimalne veličine 18 x 24 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

- U FOKUSU

Pošaljite do tri fotografije (po jednom broju časopisa) minimalne veličine 18 x 24 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

- FOTO-KOMENTAR

Do pet fotografija minimalne veličine 13 x 18 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

- DIGITALAN FOTO-KOMENTAR

Do pet fotografija minimalne veličine 13 x 18 cm u rezoluciji 300 dpi, RGB, JPEG.

INT@RNET

- Na našoj internet-prezentaciji odredili smo prostor za veb-galeriju. Do deset fotografija, portret i kratak tekst o vama. Fotografije veličine do 500 piksela (duža strana) u rezoluciji 72 dpi, JPEG, RGB.

Kako da pošaljete fotografije

@-POŠTOM

- prikačite samo jednu fotografiju uz vaš mejl i u file info napišite ime i prezime, adresu i eventualno tehničke podatke o fotografiji;
- ograničite veličinu fotografije na 1,5 MB;

U FOKUSU, citaoci@refoto.co.yu, subject: U fokusu

FOTO-KOMENTAR, citaoci@refoto.co.yu, subject: Foto-komentar

DIGITALAN FOTO-KOMENTAR, citaoci@refoto.co.yu, subject: Digitalan foto-komentar
VEB GALERIJA, citaoci@refoto.co.yu, subject: Veb-galerija

POŠTOM

Fotografije odštampane na papiru ili narezane na CD (a možete i jedno i drugo). Ako ih šaljete za više rubrika, nije potrebno da šaljete više kompaktno-diskova, već ih samo rasporedite u posebne foldere i imenujte ih nazivom rubrike ili teme. **Obavezno napišite podatke na poleđini fotografije ili u fajl info (ime, prezime, adresa, kontakt, naziv rada, eventualno tehnika rada).** Pažljivo ih upakujte (najbolje u kovčetu s vazdušnim jastucima) ili ih dodatno ojačajte kartonom.

Adresa je REFOTO, Pčinjska 17, 11 000 Beograd.

POVRATAK ANALOGNOJ FOTOGRAFIJI

BORIS KOČIŠ, NOVI SAD

Fotografije su snimljene Lubitelom 166B na crno-belom Efke ISO 100 rol filmu 6x6 cm. Snimano je po sunčanom danu, sa zanimljivo išaranim nebom i oblacima. Korišćen je polarizacioni i žuti filter kako bi jesenje žuto lišće bilo što svetlije a polarizovano nebo tamnije, s blagim prelazom u svetlije. Ovim fotografijama voleo bih da pokažem da se zanimljivi snimci mogu napraviti i sa danas, ne toliko popularnom, analognom tehnikom snimanja. Rođen sam 1988. u Novom Sadu gde i studiram na Akademiji umetnosti. II godina na smeru fotografija. Fotografijom se bavim oko četiri godine, veliki sam ljubitelj analogne tehnike i obožavalac crno-bele fotografije. Planiram da završim diplomske i master studije kako bih upisao doktorat iz neke od grana fotografije.

WARP ALATKA | CAPTURE NX2 | HISTOGRAM | SAVETI ZA POČETNIKE | POKRETNOST SLIKE

ReFoto

CANON PowerShot G10

Mali repro sto Dokumentarni Portret

Papiri za štampače

Aleksandar Letić Fotograf na filmu

Šta kupiti od D-SLR fotoaparata

Miloš Pavlović Majstor fotografije

Sandra Vitaljić Portreti i aktovi

BROJ 56 FEBRUAR 2009

PAPIRI ZA ŠTAMPAČE
Prikaz najnovijih tehnologija proizvodnje papira od najboljih proizvođača ove vrste materijala namenjenih modernim ink džet štampačima

ŠTA KUPITI OD D-SLR FOTOAPARATA
Ako se još dvoumite koji D-SLR fotoaparatus da kupite, pripremili smo za vas kratak pregled koji će vam sigurno biti od velike pomoći

IMPERATIV ZVANI ČOVEK

HARIS ČALKIĆ, ZENICA

Lijep pozdrav,

Refoto čitam od 2004. godine, a i fotografijom se bavim otprilike isto toliko, a poslednje dvije intenzivno. Imao sam sreću da prve ozbiljnije fotografske korake napravim uz svog sugrađanina Čedu Paunovića, majstora fotografije FSJ. On mi je i preporučio ReFoto što je samo jedna od mnogih stvari na kojima sam mu zahvalan. Kroz fotografska druženja postali smo i veliki prijatelji, a usput sam imao i sreću da se inficiram klasičnom crno-bijelom fotografijom i nesreću da je hemikalije, filmove i sav ostali materijal u BiH skoro pa nemoguće nabaviti, tako da sve češće snimam digitalnim fotoaparatom koji mi je potreban i za posao (rađim honorarno kao fotoreporter za magazin Start BiH). Posebno me raduje mjesečno izdanje kao i to što je časopis sada vrlo lako nabaviti bilo gdje u BiH. Učestvovao sam i na dva konkursa vašeg časopisa "Život grada" i "Portret" i na oba sam prošao s pohvalama, što mi je mnogo značilo. Nažalost, to me nije natjeralo da šaljem fotografije češće jer sam poprilično lijep kada je u pitanju slanje fotografija na konkurse. Inače, najviše volim da fotografiram ljude u njihovom prirodnom okruženju i predjele u prirodi, uz stalno nastojanje da u fotografiju uključim čovjeka (pa makar i kao malu tačku na planinskom predjelu). I izaći iz kuće po "lošem" vremenu (takvo ne postoji) i snimiti nešto bez obzira kako fotografija prošla. Još jednom sve pohvale za vaš časopis od redovnog čitaoca iz Zenice.

Kao što ste primetili, naša redakcija veoma ozbiljno pokušava da aktuelnim vestima pokrije dešavanja u Srbiji, ali i zemljama u okruženju. Iako se trudimo da prisustvujuemo svakoj većoj manifestaciji, ipak nas je premalo, tako da i ovom prilikom molimo da nam pošaljete priloge o svim aktuelnostima, to jest dešavanjima koja su u toku ili će se tek dogoditi, kako bi o njima obavestili sve čitaoce. Naglašavamo da su nam potrebne svarno "vruće" vesti, jer nikome od čitalaca (osim možda autoru poneke izložbe, a zarad arhive) ništa ne znači "bajata" vest, tada kada je sve gotovo. Što se tiče učešća na konkursima, od sledeće godine biće novina u načinu prijema radova koje će i one "lenje" autore privući da učestvuju na konkursima.

VREME JE ZA TABLE-TOP

DEJAN STEVANOVIĆ, KRUŠEVAC

Redovno kupujem vaš časopis i veoma mi se sviđa. Najviše volim konkurse i foto-komentare. Uvek kada vam pošaljem fotografije za konkurse, ne mogu da dočekam nov broj Refotoa da izađe u nadi da će biti neka moja fotografija. Trudim se da budu sve bolje i bolje. Takođe se trudim da ih što manje obrađujem (samo osnovne obrade). Od fotografija najviše volim makro. Moj fotoaparat baš i nije idealan za makrofotografije (Canon Powershot a 590 is), ali uz dodatak objektivna od starih analog-

nih fotoaparata i kamera, uspeo sam da dobijem malo bolje rezultate. Voleo bih da izaberete jednu od mojih fotografija, za koju smatrate da je najbolja, bez obzira na to što su pripremljene za foto-konkurse i da je objavite ukoliko smatrate da zaslužuje da bude u rubrici Foto-komentar. Voleo bih da čujem vaše mišljenje jer svaki put prvo njih pročitam. Mogu da vam kažem da mi se sviđa kako komentarišete fotografije, kako ukazujete na greške jer dok ne pročitam tekst, većinu grešaka i ne primetim. Zato mi se i sviđaju foto-komentari jer zahvaljujući vašim zapažanjima i tuđim grškama, učim kako da manje pravim greške. Srećni praznici!

Dominacija digitalnih fotografskih tehnologija i fotoaparata dovodi i do skoro nezaobilazne obrade snimljenog materijala. Obrada će biti ili urađena u samom fotoaparatu, što je lošija varijanta jer je obim kontrole sužen, ili nakon prebacivanja u računar nekim od, za to namenjenih, editora. Što se tiče makrofotografije i Vaših radova, čini nam se da ste nekako "upali" u onu neugodnu sredinu jer ne prodete kriterijum konkursa, a malo ste van tema koje obično odaberemo za komentar. Kao mali savet napomenućemo da je područje makrofotografije veoma široko i da pokušate da eksperimentišete što je više moguće. Mali kompaktni fotoaparati imaju veoma veliku dubinsku oštrinu, tako da je uz malo truda na tehnikama "učvršćivanja" fotoaparata (korišćenje malih stativa, vrećica s pirinčem ili pšenicom koje veoma efikasno upijaju sve neželjene vibracije i sl.) i eventualne nabavke ili izrade neke od sada već brojnih metoda rasvete o kojima smo pisali moguće pretvoriti dosadnu zimu u vreme "table-top" fotografije. Zamislite samo šta sve možete snimiti, a da iskoristite običnu čašu koju ćete okretati i tragati za refleksima i projekcijama sobe i prozora. Fiksiranje u nekom određenom položaju? Ništa lakše – samo kupite malo plastelina. A nakon takve igre napunite čašu vodom, ubacite unutra kašičicu ili cvet ili parče stakla ili... i ostavite da se uhvate mehurići, pa opet tragajte za dobrim svetlom. Mogućnosti za vežbanje i eventualno neku stvarno dobru fotografiju ima koliko hoćete. I da Vam otkrijemo malu tajnu: kada mogu i kada nisu na nekom mnogo ozbiljnom poslu, Ivana i Milan nose i male Coolpix fotoaparate. Ivana koristi Coolpix 3200, a Milan negde po džepovima krije Coolpix L3.

OD ZENITA, PREKO FILMA, DO DIGITALNOG

ANDREJ VORINSKI,

Poštovana urednice i članovi redakcije REFOTO časopisa.
Prvo moram da kažem da sam stvarno oduševljen i, ako mogu da kažem, inspirisan vašim časopisom! Iako sam došao u kontakt s njim tek ovog meseca br. 54 (što mi je veoma žao – ali

bolje ikad nego nikad), nakon što sam prelistao nekoliko stranica ostao sam bez daha i mogu samo da vam kažem: svaka čast. Inače, mene je fotografija uvek interesovala, ali zbog sticaja nekih ne baš prijatnih okolnosti i odrastanja u nekim teškim i svima nezaboravnim vremenima, nisam baš imao prilika da se obrazujem u tom polju iako sam to želeo. Međutim, kako se sve okreće, sada se i meni pružila prilika da malo više vremena posvetim svom najdražem hobiju i iskreno se nadam da ćete mi vašim savetima pomoći. Kao prvo, moram da kažem da su moji počeci vezani za očev Zenit – bome je poslužio svrsi, a i dan-danas je meni veoma drag tako da bi bio veoma zahvalan ako možete da mi preporučite neki kurs o izradi fotografija, a sticajem okolnosti i priroda mog posla je povezana na neki način za izradu i pravljenje snimaka – doduše rendgenskih, ali dobro... Druga stvar koja me interesuje jeste mogućnost nabavke objektivna za Zenit. A pošto smo sada već uveliko zagazili u eru digitalne fotografije, izdvojio sam dva modela koji bi mi za početak bili dovoljni: Nikon D40 i Canon EOS 350. Našao sam se u dilemi između ova dva fotoaparata, tj. koji bi meni kao početniku digitalne fotografije bio bolji za tu priliku. Samo da naglasim da trenutno koristim Sony W 70, tako da nisam baš totalni početnik i ne srećem se prvi put s digitalnim fotoaparatom. Interesuje me još i šta znači u nazivu modela fotoaparata naznaka Kit, to je, pretpostavljam, neki dodatak koji se dobija uz kupljeni model. I još jedno pitanje: interesuje me koji su objektivni kompatibilni ovim fotoaparatom, a da nisu od "Nikona" ili "Canon"?

Nekada davno ste mogli da kupite fotoaparate ruskog (sovjetskog) porekla jer su bili jeftini, s dovoljno kvalitetnim objektivima i diskutabilnom pouzdanosti. Kako ste već imali mnogo kontakata s klasičnom crno-belom fotografijom, znate neke osnove, a što se tiče kursa, ima ih u okviru foto-klubova i privatno. Jedno od rešenja izrade fotografija u "kućnoj radinosti" jeste i korišćenje štampača. Najviše smo nakon čitanja ovog pisma raspravljali o mogućnostima kreativne upotrebe rendgen aparata jer ima ljudi koji imaju kupljene ove uređaje i studija za fotografisanje baš ovim metodama. Objektive za Zenit možete potražiti na berzama i po malim oglasima, a možete iskoristiti sve koje su na popularnom "Praktica" M42x1 navoju. Pitanje o tome koji model fotoaparata da izaberete isto je kao i kada bi pitali da li da navijate za Zvezdu ili za Partizan i da li da od automobila kupite "mercedes" ili "BMW". Ono što je važno jeste da obratite pažnju na pomenutu oznaku "Kit" koja, u stvari, znači da fotoaparat stiže u kompletu sa jednim (ponekad i dva) objektivna i da je takva ponuda obično osetno jeftinija od kupovine objektivna i kućišta fotoaparata odvojeno. Od objektivna koji su kompatibilni ovim fotoaparatom imate pored originalnih i čitav niz proizvođača: Sigma, Tokina, Tamron...

SAVRŠENI
NOVOGODIŠNJI
POKLON

Epson je neprikosnoven kada je u pitanju visoka definicija. HD rezolucija i neverovatan kontrast oduševiće svakoga ko se nađe u prilici da sa Epson Home Cinema projektorom gleda omiljenu seriju, film ili utakmicu.

Bilo da odaberete neprevaziđeni EMP-TW2000, EH-DM2 ili EH-TW420, doživljaj će biti nezabavan.

Iskoristite priliku za savršeni novogodišnji poklon.

Više o Epson projektorima saznajte na adresi www.epson.rs

EPSON
EXCEED YOUR VISION

Full HD
1080p

PRODAJA KROZ AUTORIZOVANU DILERSKU MREŽU:
BEOGRAD: BEL COMPUTERS 011 354 11 25 • BIG APPLE ELECTRONICS 011 334 46 96 • DESK 011 329 21 40 • EWE COMP 011 3165 111 • FORUM RAČUNARI 011 302 92 92 • GRAPPOLO INTERNATIONAL 011 309 14 21 • ONLINE COMPUTERS 011 328 44 55 • PC4U 011 218 01 34 • PLANET MULTIMEDIA CENTER 011 282 13 76 • SOLUTION JM 011 308 95 00 • WIN WIN 011 36 26 036 • BOR: SIM COMPUTERS 030 459 210 • CAČAK: USPON 032 340 410 • WIN WIN 032 303 000 • ČUPRIJA: INTERCOM COMPUTERS 035 477 077 • KIKINDA: BUS COMPUTERS 0230 32 102 • LESKOVAC: IT LESKOVAC 016 23 41 01 • NIŠ: PAKOM SHOP 018 513 153 • COMTEL 018 53 03 53 • NOVI SAD: IQ COMPUTERS 021 453 833 • LIM-IT 021 422 447 • PC4U 021 4722 888 • POSITIVE 021 472 03 88 • SOROBAN 021 469 977 • PANČEVO: DM COMPUTERS 013 355 567 • PARAČIN: GMG COMPUTERS 035 569 444 • POŽEGA: SKY COMPUTER CENTER 031 825 125 • RUMA: LIM-IT 022 432 552 • SENTA: SABOTRONIC 024 815 307 • SREMSKA MITROVICA: LIM-IT 022 615 154 • SUBOTICA: DG COMPUTERS 024 557 689 • UŽICE: DATA COMM 031 512 122 • PETAR PAN 031 511 139 • VRŠAC: AB KANON TEHNOBIRO 013 838 884 • ZRENJANIN: FEDRA COMPUTER 023 589 780 • TUTIN: ANSOFT 020 810 180 • BRČKO: BSP +387 (49) 230 290

BSProcesor
Zajedno možemo mnogo.